

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

2 0 2 2

6 / 1

Journal of Children's Literature and Language Education

(Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi)

Owner

Assoc. Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ

Editor in Chief

Assoc. Prof. Dr. Oğuzhan YILMAZ

Editors

Assoc. Prof. Dr. Yasin Mahmut YAKAR

Assist. Prof. Dr. Bilal Ferhat KARADAĞ

Co-Editor

Res. Assist. Bekir Sıddık KILIÇ

Language Editor

Lect. Hatice Derya YILMAZ

Spelling Editor

Res. Assist. Merve ERCAN

Layout Editor

Res. Assist. Ahmet Turan EŞ

**This journal is published
electronically twice per year.**

It is a international peer reviewed Journal from vol. 1 issue 1.

Volume: 6 Issue: 1 Year: 2023

Address: Erzincan Binali Yıldırım
University, Faculty of Education,
Yalnızbag Campus, 24100, Erzincan,
Turkey

Web: <http://dergipark.gov.tr/ceded>

e-mail: cededdergi@hotmail.com

EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ali Fuat ARICI

Prof. Dr. Ali GÖÇER

Prof. Dr. Alpaslan OKUR

Prof. Dr. Anastasia ULANOWICZ

Prof. Dr. Beyhan KANTER

Prof. Dr. Glenn W. MUSCHERT

Prof. Dr. Halit KARATAY

Prof. Dr. İlhan ERDEM

Prof. Dr. Kemal EROL

Prof. Dr. M. Abdullah ARSLAN

Prof. Dr. M. Eyyüp SALLABAŞ

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ

Prof. Dr. Oğuzhan SEVİM

Prof. Dr. Suat UNGAN

Prof. Dr. Vefa TAŞDELEN

Assoc. Prof. Dr. Ahmet Zeki GÜVEN

Assoc. Prof. Dr. Beytullah KARAGÖZ

Assoc. Prof. Dr. Cem Şems TÜMER

Assoc. Prof. Dr. Elif AKTAŞ

Assoc. Prof. Dr. Hatice ALTUNKAYA

Assoc. Prof. Dr. Meral KAYA

Assoc. Prof. Dr. Mustafa Said KIYMAZ

Assoc. Prof. Dr. Neslihan KARAKUŞ

Assoc. Prof. Dr. Nurşat BİÇER

Assoc. Prof. Dr. Tahir ZORKUL

Assoc. Prof. Dr. Yusuf UYAR

Assoc. Prof. Dr. Yusuf SÖYLEMEZ

Assist. Prof. Dr. Bahar DOĞAN

Assist. Prof. Dr. Bekir GÖKÇE

Assist. Prof. Dr. Bircan EYÜP

Assist. Prof. Dr. Burcu ÇILDIR

Assist. Prof. Dr. Burcu ÖZTÜRK

Assist. Prof. Dr. Melike ULUÇAY

Assist. Prof. Dr. Tacettin ŞİMŞEK

REVIEW BOARD

Dr. Ahmet Zeki GÜVEN
Dr. Duygu AK BAŞOĞUL
Dr. Emrullah BANAZ
Dr. Mehmet Ali BAHAR
Dr. Mustafa ULUTAŞ
Dr. Mustafa Said KIYMAZ
Dr. Sedat EROL
Dr. Şahin ŞİMŞEK
Dr. Tahir ZORKUL
Dr. Uğur ÖZBİLEN
Dr. Yelda KÖKÇÜ

Journal of Children's Literature and Language Education

Contents

Research Articles

Evaluation of Nusret Dişo Ülkü's book "Çocuklar ve Büyük Çocuklar" in terms of children's literature and the principle of relativity to children

Raşit KOÇ 1-15

A Review on earthquake preparation in Turkish textbooks

Mustafa Said KIYMAZ, Osman AHAT, Melike TURAN, Sait ARSLAN, Niyazi YENİTÜRK 16-36

Visual reading styles of children studying at rural schools

Şule Tuğçe ÇİMEN 37-54

The evaluation of The Little Prince in the context of different age groups

Rezan KARAKAŞ, İlknur PAÇALI, Yasemin ÖZKOYUNCU, Mehmet KILINÇ 55-76

Analyzing the work called Yumurtadan Çıkan Öğretmen within the scope of the principles to be found in qualified children's books

Mesut GÜN , Elif ALKAN, Mustafa Kuzey İLHAN 77-94

Book Review

Çocuk edebiyatı

Furkan EREN 95-101

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

ÇOCUK EDEBİYAT VE DİL EĞİTİMİ DERGİSİ

Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi (ÇEDED), çocuk edebiyatı ve dil eğitimi alanlarında özgün bilimsel makaleler ve kitap tanıtımları/ eleştirileri yayımlayan uluslararası hakemli bir dergidir. 2018 yılı Mayıs ayında yayın hayatına başlayan derginin yayın dili İngilizce ve Türkçedir. Dergi, yılda iki kez Haziran ve Aralık aylarında yayımlanmaktadır. Ancak, yayın sürecinde sayı temelli değil makale temelli bir yayın politikası izlenmektedir. Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi'nde yayımlanan tüm çalışmaların dil bilgisi ve hukuki açıdan tüm sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları ise Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi yönetimine aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın çalışmalar kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz ve çoğaltılamaz.

Asos Index, Index Copernicus, ResearchBib, ESJI, Root Indexing, Google Scholar, Scientific Indexing Services, EuroPub, Journals Directory, Semantic Scholar, Microsoft Academic Search, Türk Eğitim İndeksi, I2OR, Infobase Index tarafından dizinlenmektedir.

e-ISSN: 2667-5528

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

JOURNAL OF CHILDREN'S LITERATURE AND LANGUAGE EDUCATION

Journal of Children's Literature and Language Education is an international, peer-reviewed journal that publishes original scientific articles and book reviews/criticisms in the fields of children's literature, and language education. The journal was established in May 2018 and accepts submissions in both English and Turkish. It is published biannually, in June and December, following an article-based publication policy. The authors hold full responsibility for the grammar and legal aspects of their published works, while the publishing rights are retained by the management of Journal of Children's Literature and Language Education. Reproduction or publication of any part or whole of the works without written permission from the publisher is strictly prohibited.

Indexed by Asos Index, Index Copernicus, ResearchBib, ESJI, Root Indexing, Google Scholar, Scientific Indexing Services, EuroPub, Journals Directory, Semantic Scholar, Microsoft Academic Search, Türk Eğitim İndeksi, I2OR, Infobase Index.

e-ISSN: 2667-5528

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

Evaluation of Nusret Dişo Ülkü's book "Çocuklar ve Büyük Çocuklar" in terms of Children's Literature and the Principle of Relativity to Children *

Raşit KOÇ**

Abstract. The first works about children's literature in Turkey are seen in the Tanzimat Period. Children's literature publications, which first started with translated works from English and French literature, later began to develop with copyrighted works. Among the literary products of Turks living outside Turkey, children's literature works constitute an important place. The Balkan Turks, who lived under the rule of the Ottoman Empire for a long time, also attach importance to children's literature products in order to keep their language and culture alive. Kuş, Piyoner, Sevinç, Tomurcuk, published in the former Yugoslavia; Magazines such as Eylülcü Çocuk and Filiz published in Bulgaria helped the Balkan Turks to carry their language and culture to the present day. Apart from these publications, the Birlik newspaper, which was published in Skopje for more than thirty years, emerged as an address where nationalist Turkish intellectuals gathered. In this respect, the newspaper also serves as a school that trains writers and poets. Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Ülkü Dişo are among the writers who grew up in this school. In this study, Nusret Dişo Ülkü's book "Çocuklar ve Büyük Çocuklar", will be examined in terms of children's literature and the principle of relativity to children.

Keywords: Children's literature, Nusret Dişo Ülkü, poetry, relativity to children.

How to cite: Koç, R. (2023). Nusret Dişo Ülkü'nün "Çocuklar ve Büyük Çocuklar" adlı kitabının çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik açısından değerlendirilmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 1-15.

* This article is an expanded version of the paper presented orally at the "International Symposium on Turkish Teaching and Turkology in the Balkans", which took place in Tirana, the capital of Albania, between the dates of 7-9 September, 2022.

** Van Yüzcüncü Yıl University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences, Van, Türkiye;
rasitkoc@yyu.edu.tr

Nusret Dişo Ülkü'nün “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” Adlı Kitabının Çocuk Edebiyatı ve Çocuğa Görelilik Açısından Değerlendirilmesi*

Raşit KOÇ**

Öz. Türkiye’de çocuk edebiyatıyla ilgili ilk eserler Tanzimat Döneminde görülür. Önceleri İngiliz ve Fransız edebiyatından tercüme eserlerle başlayan çocuk edebiyatı yayınları daha sonra telif eserlerle gelişmeye başlar. Türkiye dışında yaşayan Türklerin edebî ürünleri arasında da çocuk edebiyatı eserlerinin önemli bir yer teşkil eder. Uzun süre Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde yaşayan Balkan Türkleri de dillerini ve kültürlerini yaşatabilmek için çocuk edebiyatı ürünlerine önem verirler. Eski Yugoslavya’da yayınlanan *Kuş, Piyoner, Sevinç, Tomurcuk*; Bulgaristan’da yayınlanan *Eylülcü Çocuk, Filiz* gibi dergiler Balkan Türklerinin dillerini ve kültürlerini bugünlere taşımalarına yardımcı olur. Bu yayınların dışında Üsküp’te otuz yılı aşkın bir süre yayınlanan Birlik gazetesi de milliyetçi Türk aydınlarının toplandıkları bir adres olarak ortaya çıkar. Birlik gazetesi günlük gazete olmanın yanı sıra pek çok yazar ve şairin eserlerini ilk yayınladıkları bir yayın organı kimliğine de sahiptir. Bu yönüyle gazete aynı zamanda yazar ve şair yetiştiren bir okul görevi görür. Necati Zekeriya, İlhami Emin, Nusret Ülkü Dişo bu okulda yetişen yazarlardandır. Bu çalışmada Kuzey Makedonya Türk edebiyatında önemli bir yere sahip Nusret Dişo Ülkü'nün “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” adlı kitabı çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Çocuk edebiyatı, Nusret Dişo Ülkü, şiir, çocuğa görelilik.

---

* Bu makale, 07-09 Eylül 2022 tarihleri arasında Arnavutluk’un başkenti Tiran’da gerçekleştirilen „Balkanlarda Türkçe Öğretimi ve Türkoloji Uluslararası Sempozyumu”nda sözlü olarak sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Van, Türkiye; rasiitkoc@yyu.edu.tr

1. Giriş

Başlangıcı çocukluk tarihi kadar eski olan çocuk edebiyatı, bütün dünyada ve ülkemizde üzerinde tartışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar için özel bir edebiyatın olup olmayacağı, sınırlarının ve içeriğinin nasıl olması gerektiği konusunda tartışmaların bitmediği çocuk edebiyatının edebî olarak ilk örneklerinin İngiltere’de ortaya çıktığı kabul edilir. Ülkemizde edebî manada çocuk edebiyatının başlangıcı Tanzimat Dönemi olarak kabul edilse de Klasik edebiyat döneminden beri çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilebileceğini görürüz. Nabî’nin *Hayriyye’si*, Sümbülzade Lütfü’nün *Lütfiyye’si* bu eserler arasındadır. Daha sonraki zamanlarda kaleme alınan *Nuhbetül Etfal* ve birçok tercüme ve telif eser ülkemizde çocuk edebiyatı kavramının oluşmasına ve gelişmesine katkı sunmuştur.

Bununla birlikte başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinde ve ülkemizde bu tür bir edebiyata gerek olmadığı, edebiyatı büyükler için veya küçükler için ayırmanın doğru olmadığını savunanlar olmuştur. Avrupa’da çocuk edebiyatı kavramına başta kilise karşı çıkar, çocuklara dinî metinlerin dışındaki metinlerin okutulmasını hoş karşılamaz. Yine Jean Jacques Rousseau da (Jan Jak Russo) *Emilé* adlı eserinde çocuklara *Robenson Crusoe* okumalarını salık verirken La Fontaine’nin fabllarının onları boş inanışlara sevk edeceğini düşünerek çocukların bu eseri okumalarını istemez.

Benzer durum ülkemizde de kendisini gösterir. Çocuk edebiyatı türüne karşı çıkanların yanında bu edebiyatı destekleyen isimler bu alanda eser vermeye devam ederler. Çocuk edebiyatı fikrine karşı çıkanlar; edebiyatın çocuk ya da büyük edebiyatı olarak ayrılmasının gereksiz olduğunu savunurken “deniz” metaforunu kullanarak çocukların da aynı deniz içerisinde yüzerek yüzmeyi öğrenmeleri gerektiğini düşünürler. Çocuk edebiyatını destekleyerek bu alanın gelişmesine katkı sağlayan yazarlar ve çizerler çocuk edebiyatının çocukluk kadar gerçek bir kavram olduğunu savunurlar.

Çocukların yetişkinler için yazılmış eserleri de okuyabileceğini ancak çocuklar için kaleme alınan eserlerin daha özel bir üslupla kaleme alınması gerektiğini savunurlar ve bunu ifade ederken de “ilaç” benzetmesini yaparlar. Nasıl ki yetişkinler için kullanılan bir ilacın dozuyla çocuklar için kullanılan bir ilacın dozu aynı olamazsa çocukların ilgilerine, beğenilerine ve hayal dünyalarına hitap eden eserlerin çocuklar için özel hazırlanması gerektiği fikrini savunurlar. İşte burada karşımıza çocuğa görelilik kavramı çıkar. O halde çocuğa görelilik nedir, çocuk edebiyatında çocuğa görelilik nasıl olmalıdır?

Çocuğa görelilik kavramı aynı zamanda çocuk edebiyatının özelliklerini barındırdığı için çocuklara okutulacak, tavsiye edilecek edebiyat ürünleri hangi niteliklere sahip olmalıdır? O halde çocuğa görelilik nedir?

Çocuğa Görelilik

Çocuğa görelilik, çocuk yayınlarının içerik olarak hitap ettiği yaş seviyesinin; his, hayal, düşünce, dil ve zihin dünyasına uygun olması, çocuk edebiyatı eserlerinin çocuklarda iyilik ve güzellik duygusunun gelişmesine yardımcı olarak onlarda estetik değerlerin gelişmesini

desteklemesi; biçim olarak da çocuklarda okuma arzusu uyandıracak şekilde hazırlanmış boyutu, puntosu, baskısı, renkleri ve resimleri çocukların yaş ve sınıf seviyesine uygun olması esasına dayanan bir ilkedir.

Sever (2003) çocuğa göreliği; “kitabın hem biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinmesi, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir” şeklinde tarif eder.

Şener Demirel ise çocuk edebiyatının bütün bileşenlerinin “çocuğa görelik” ilkesinden hareketle oluşturulması gerektiğine vurgu yaparak çocuk edebiyatı eserlerinin; dil ve anlatımı, konusu, teması, resimleri ve kurgusunun “çocuğa görelik” ilkesi göz önüne alınarak hazırlanması gerektiğini belirtir (Demirel, 2010).

Dilidüzgün (2004) de çocuğa göreliği, “çocuk eserlerinin biçimsel, içerik ve eğitsel özelliklerinin çocuğun doğası, ilgi ve gereksinmesi, dil ve anlam evreni, bakış açısıyla örtüşmesi hem de yazın olma ilkelerini yerine getirmesidir” olarak tanımlar.

Küçük’e göre (Akt. Sezer, 2020, s. 348) bir metin çocuğa görelik ilkelerine göre yazılmamışsa o metni çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde değerlendirmek mümkün oldukça zordur. Bir eserin çocuğu görelik ilkesini sağlayabilmesi için dikkate alınması gereken dört madde vardır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübelerin ihmal edilmemesi”.
2. Çocuğun ilgi alanının dikkate alınması.
3. Çocuğun kavrama kudretinin ve zihni kabiliyetlerinin dikkate alınması.
4. Çocuğun iş görme temposunun ve tahammülünün dikkate alınması.

Bu araştırmayı hazırlayana göre ise çocuğa görelik ilkesi; çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına, dil ve zihin gelişimine, çocuğun sosyal ve kültürel statüsüne, dinsel inançlarına ve genel kabul görmüş değerlere ve çocuğun gelecek tasavvuruna uygun görselleri ve içerikleri taşımasıdır.

Sever (2003, s. 9) çocuğa görelik ilkesinden yola çıkarak nitelikli bir çocuk edebiyatı eserinin çocuklara kazandıracaklarını şöyle ifade eder:

“Çocukta güzellik duygusunu geliştirir.
Onu oyalama, eğlendirme ve eğitime işlevi görür
Duygu ve düşünce dünyasını dilsel ve görsel iletilerle zenginleştirir
Çocuğun hayatı, insanları ve çevresini tanımaya ortam hazırlar.
Çocuk, kendisi için yazılmış edebi metinde, yaşadığı dünyanın bir benzerini bulur.
Yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar, çıkarımlarda bulunur.”

Bu bağlamda çalışmaya konu edilen eser tasarım özellikleri (boyut, kâğıt, kapak ve iç kapak, cilt, sayfa düzeni, resimler) ve içerik özellikleri (konu, tema, ileti, karakter, dil ve anlatım) açısından değerlendirilecektir.

2. Amaç

Çalışmanın amacı Nusret Dişo Ülkü'nün "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" kitabının "Çocuk Şiirleri" bölümünü çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından incelemektir.

3. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi uygulanacaktır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Kuzu, 2013, s. 109). Bu nedenle çalışma konusu olan "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" kitabının "Çocuk Şiirleri" bölümünde yer alan şiirler okunup incelenerek çalışmanın amacı doğrultusunda çocuk edebiyatı ve çocuğa görelilik ilkesi açısından değerlendirilecektir.

4. Evren-Örneklem

Çalışmanın evrenini Nusret Dişo Ülkü'nün çocuk edebiyatı eserleri oluştururken çalışmanın örneklemini şairin "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" adlı eseri oluşturmaktadır.

5. Bulgular

Yapılan çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular çocuğa görelilik açısından yorumlanacaktır.

Nusret Dişo Ülkü'nün "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" eserinde çocuklar için yazılan şiirler 64. sayfadan sonra yer alan "Çocuk Şiirleri" bölümüyle başlamaktadır.

5.1. Tasarım Özellikleri

5.1.1. Boyut

Çocuklar için hazırlanan kitaplar, çocuğun yaş ve okuduğu sınıf seviyesine göre değişmektedir. Bu kitaplar; okul öncesi dönemde ve ilkokulun 1-2. sınıflar seviyesinde büyük boy, 3-4. sınıflar seviyesinde orta boy ve 5. sınıf ve üzeri için küçük boy olarak belirlenebilir. Çocuk kitaplarının hitap ettikleri yaş ve sınıf seviyesine göre de punto (yazı büyüklüğü) değişir. Çocuk edebiyatı ile ilgili kaynaklarda farklı punto büyüklükleri yer alsa da genelde 6 yaş için 24, 7-9 yaş için 16-18, 10-11 yaş için 12-14, 12 yaş ve üstü için 10-12 punto büyüklüğü kitaplar uygundur (Karatay, 2011, s. 93). Bu durum çocuğun, zihinsel ve fiziksel gelişim özelliklerine, okuma anlama hızı ve yeteneğine göre değişebilir.

Çalışma konusu kitap küçük boyutta hazırlanmıştır. Bu sebeple çocukların kolayca taşıyabileceği ve sayfalarını rahatlıkla çevirebileceği bir kitap olmaktan uzaktır. Kitaptaki şiirler 10-12 punto büyüklüğünde yazılmıştır. Bu yönüyle ve punto büyüklüğüyle kitap daha çok ortaokul ve lise seviyesindeki gençlerin rahatlıkla taşıyabileceği bir biçimdedir. Fakat içerik daha çok ilkokul ve ortaokul çağı çocuklarına hitap etmektedir.

5.1.2. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın birinci hamur ve ışığı yansıtması için mat renkli olması gerekir (Demircan, 2006, s. 14). İncelenen kitapta beyaz ikinci hamur kâğıt

kullanılmıştır. Kâğıt yazıları belirgin ve net göstermektedir. Fakat çocuk edebiyatı eserlerinde tercih edilen mat kâğıt dışında bir kâğıt olması nedeniyle çocuğa görelikten uzaktır.

5.1.3. Kapak ve İç Kapak

Eserin ön kapağında Nusret Dişo Ülkü'nün resmi ve resmin altında eserin ismi yer almaktadır. Kitabın ön kapağında ortalanmış bir biçimde eserin isminin olması çocuğa görelilik açısından daha dikkat çekici olurdu. Yazarın resmi iç kapakta ya da dış arka kapakta olabilirdi.

İç kapakta üstte yazarın ismi, ortada eser ismi ve altta basımevi, basım yeri ve yılı bilgilerine yer verilmiştir.

5.1.4. Cilt

Çocuk edebiyatı eserlerinin daha dayanıklı olması için dış kapağın karton ciltli ve kitap sayfalarının cilde dikişle tutturulması gerekir. Kitapta sağlam bir cilt kullanılması kitabın okunma ve saklanma süresini uzatacaktır (Gönen vd., 2012, s. 259) . İncelenen eserin ciltlenmesinde pres yapıştırma uygulanmıştır. Bu tür kitaplarda zamanla sayfalar birbirinden ayrılarak kopmalar olmaktadır. Bu nedenle eserin fasiküller halinde dikişli ve yapıştırma bir ciltlemeye sahip olmayışı esere dönük yapılacak olumsuz bir eleştiridir.

5.1.5. Sayfa Düzeni

Sayfa düzeninde yazı ve resimlerin uygun yerleştirilmesi, yazılı metinlerin sayfaya orantılı bir şekilde yerleştirilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında şiirler sayfalara uygun oranlarla yerleştirilmiş, alt, üst ve sağ, sol boşluklar uygun olarak bırakılmıştır.

5.1.6. Resimler

İncelenen eserde metin içerisinde resim yer almamaktadır. Bu durum esere dönük yapacağımız bir eleştiridir. Her ne kadar şiir türünde yazılmış bir eser olsa da şiirler arasında çocukların ilgisini çekecek sanatsal resimlere yer verilebilirdi. Bu eksikliği eserin yazıldığı yıllarda çocuk edebiyatıyla ilgili farkındalığın daha gelişmemiş olmasıyla açıklayabiliriz.

5.2. İçerik Özellikleri

5.2.1. Konu

Şiir türündeki eserlerde konu yerine tema (izlek) ön plana çıkar. Konu yazarın üzerinde durduğu olay, düşünce, olgu veya durumdur. Türkçe Sözlük'te konu "Konuşmada, yazıda eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu, süje" olarak tanımlanmaktadır (sozluk.gov.tr). Bu bağlamda incelenen kitabın konusunu çocuklar ve çocukluk oluşturmaktadır.

5.2.2. İzlek (Tema)

Tema çocuk edebiyatı eserlerinin içerik özellikleri arasında en önemli unsurdur. Tema yazarın, şairin okuyucuya vermek istediği mesaj, okuyucunun yazıdan çıkarması istenen çıkarımlar olarak tanımlanabilir. Okunan bir eserdeki temayı belirlemek okur deneyimine bağlıdır. Tema bazen bir hikâye veya şiirin tamamına yayılırken bazen de bir cümle temayı daha iyi ifade

edebilir (Turhan vd., 2021, s. 32). Çalışmaya konu olan kitapta yer alan şiirlerde; anne baba sevgisi, hayvan sevgisi, yurt sevgisi, okul ve kitap sevgisi, trafik bilinci temaları işlenmektedir.

5.2.3. İleti (Mesaj)

İncelenen kitabın “Çocuk Şiirleri” bölümünde toplam 66 şiir bulunmaktadır. Bu bölümdeki şiirlerde verilen iletileri şu şekilde tasnif etmek mümkündür:

5.2.2.1. Anne sevgisi ve annelerin kıymetinin bilinmesi

Çocuk şiirleri denilince ilk akla gelen tema çocuk-anne ilişkisi, anne sevgisi ve özlemidir. Çalışmaya konu olan kitapta; “Emine Anne” , “Annemin her Şeyi” , “Annemin Bayramı” , “Anne Sevgisi” “Annelerin Yazgısı”, “Çocuklarla Anneler”, “Anneler”, “Tanıdığım Anneler” şiirlerinde çocuklara annelerini sevmeleri ve onların kıymetini bilmeleri bir ileti olarak verilmektedir.

5.2.2.2. Hayvan sevgisi

Çocukların en yakın oyun arkadaşları hayvanlardır. Küçük yaştan itibaren çocuklar evlerindeki, çevrelerindeki hayvanlarla arkadaşlık ve yakınlık kurarlar. Bu arkadaşlık ve yakınlık bazen çocukların istemeyerek de olsa can dostları hayvanlara zarar vermelerine neden olabilir. Nusret Ülkü Dişo, incelenen bu eserinde küçük dostlarına “Kırlangıç”, “Çocuklarla Böcekler”, “Çocuklarla Balıklar”, “Çocuklarla Hayvanlar”, “Çocuklarla Kuşçagızlar”, Güvercin”, “Çocuk Kuş ve Balık”, “Serçe Kuşu” şiirlerinde hayvanları sevmeye ve onlara iyi davranma konusunda mesaj vermektedir.

5.2.2.3. Doğa sevgisi, çevre bilinci

Çocuklar içinde yaşadıkları doğaya ve çevreye karşı duyarlı olmayı önce ailelerinden ve yakın çevrelerinden, okul çağına geldiklerinde derslerden ve okudukları kitaplardan öğrenirler. Araştırmaya konu olan kitapta “Çiğdem”, “Kardelen”, “Menekşe”, “Çocuklarla Çiçekler”, “Çocuklarla Bitkiler”, “Çocuklarla Ağaçlar”, “Çam Ağacı Masalı” şiirlerinde doğa sevgisi ve çevreye karşı duyarlı olma mesajları verilmektedir. Ayrıca “Toprak” şiirinde toprağın hayat ve besin kaynağı olduğu bu nedenle korunması ve kirletilmemesi mesajı verilmektedir.

5.2.2.4. Vatan, yurt sevgisi

Çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan temalar ve çocuklara verilmek istenen mesajlar arasında, millî ve dinî değerler de yer almaktadır. Balkanlarda yaşayan Türk soydaşlarımız hem Türkiye’ye duydukları özlemden hem de uzun süre komünist rejimler altında yaşadıklarından her zaman vatan sevgisini ve milliyet bilincini canlı tutmak istemişlerdir. Bu nedenle Nusret Dişo Ülkü’nün şiirlerinde Türkçe ve Türkçülük öne çıkan duygulardır. Şairin inceleme konusu “Çocuklar ve Büyük Çocuklar” şiir kitabında, “Çocuklarla Çocuklar”, “Yurt Çocukları”, “Çocuk”, “Solak Çocuk” şiirlerinde vatan sevgisinin önemini kavramaları bir ileti olarak verilmektedir.

5.2.2.5. Aile büyüklerine sevgi, saygı

Türk kültüründe ve geleneksel aile yapısında Çocukların yetişmesinde anne, baba kadar diğer aile büyüklerinin de etkisi ve katkısı vardır. İncelenen eserde, “Çocuklarla Babalar” şiirinde baba-çocuk ilişkisi ve baba sevgisine yer verilirken “Çocuklarla Nineler”, “Çocuklarla

Dedeler" şiirlerinde aile büyüklerinin çocukların bakımında ve büyütülmesindeki katkıları, bu büyüklerin çocukların eğitiminde ve dil gelişimindeki önemleri vurgulanmaktadır.

5.2.2.6. Okul ve kitap sevgisi

Çocuk edebiyatı eserlerinin en temel fonksiyonu çocuklara okuma sevgisi ve kitap okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yazarları eserlerinde her zaman doğrudan veya dolaylı olarak okul sevgisi, kitap sevgisi ve okuma alışkanlığının önemini vurgularlar. Böylece çocukları nitelikli çocuk eserleriyle tanıştırmak ve onlara hayatları boyunca kullanacakları kalıcı okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma hedefini gerçekleştirmek isterler. Nusret Ülkü Dişo, "Hep İlk Neyse Severim", " O Harfinin Öyküsü", "Kitabım", "İlk Derste", "Son Derste" şiirlerinde okumanın ve öğrenmenin önemini, okul ve sınıf ortamında çocukların davranışlarının nasıl olması konusunda mesajlar vermektedir.

Bunun dışında ders konularıyla ilgili "Kış Yılçağı", "Yılçağlar", "Güz" şiirlerinde mevsimlerin özellikleri ve yılın bölümleri tanıtılmaktadır.

5.2.2.7. Toplumsal kurallara uyma

Çocuk edebiyatı eserlerinde toplumu bir arada tutan ve hayatımızı kolaylaştıran kurallar ve bu kurallara uymanın toplum düzeni açısından önemi konusunda iletilere yer verilerek çocuklar hayata hazırlanmak istenir. Nusret Dişo Ülkü, "Cankurtaran Arabası", "Otomobil", "Yollar", "Trafik", "Yaya Geçit", "Trafik İşaretleri", "Trafik Yasak", "Yolda Çocuklar", "Dur", "Semafor", "Trafik Polisi" şiirlerinde trafiği oluşturan unsurlar, trafiğin nasıl düzenlendiği ve trafikte nasıl davranılması gerektiği ve trafikte uyulması gereken kurallara dair mesajlar vermektedir.

5.2.3. Karakter

Kurgusal edebiyat ürünleri metin olay, zaman, yer ve kişi olmak üzere dört temel özellik üzerine kurulur. Karakterler metinlerde olay, zaman ve yer arasında bağıntıyı kurarak hikâyenin şekillenmesini ve bir sonuca bağlanmasını sağlayan ana, yüklenici unsurdur (Karataş, 2014, s. 62). Eser bir olay yazısı olmadığı için belirgin karakterler yoktur. Fakat şiirlerde; anne, baba, trafik polisi, değirmenci, öğretmen gibi çocukların yakın çevrelerinde karşılaşacakları karakterler kendi rollerini temsil edecek nitelikte sunulmaktadır.

5.2.4. Dil ve Anlatım

Çocuk edebiyatında dil en önemli muhteva özelliklerindedir. Çocuk kitabının hitap ettiği yaş seviyesindeki okurları tarafından okunup içeriğinin doğru anlaşılması, mesajların karşı tarafa eksiksiz geçmesi ve okuyanların hoşça bir vakit geçirerek estetik zevklerinin gelişmesi eserin dil ve üslubuna bağlıdır. Seçilen kelimelerin anlaşılır olması, cümle yapısı içeriğin anlaşılmasını doğrudan etkilemektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken dil ve anlatım özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- 1- Çocuklar için yazılan kitaplarda açık, anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmalıdır.
- 2- Metinlerde kullanılan cümlelerin uzunluğu eserin hitap ettiği sınıf ve yaş özelliklerine göre olmalıdır.

- 3- Yazım, noktalama ve dil bilgisi kurallarına uygun ölçünlü bir Türkçe kullanılmalıdır.
- 4- Çocuk edebiyatı eserlerinde argo, kaba, küfürlü ve müstehcen ifadeler yer almamalıdır.
- 5- Cümleler Türkçe cümle yapısına uygun olarak, kurallı cümlelerden seçilmelidir. Devrik cümle kullanımından kaçınılmalıdır.
- 6- Çocukların seviyelerine göre kelime hazinelerini geliştirecek atasözleri ve deyimlerin kullanımına yer verilmelidir.
- 7- Basit benzetmeler ve tasvirlerle çocukların anlatım gücü geliştirilmelidir.
- 8- Kelimeler sınıf ve yaş seviyesine göre önce sözlükteki ilk anlamlarıyla, daha sonra yan anlamları veya mecaz anlamlarıyla kullanılmalıdır (Özkan ve Yılmaz, 2001, s. 154-155).

Bu açıklamalar bağlamında çalışma konusu çocuk kitabını değerlendirecek olursak Nusret Dişo Ülkü'nün dili hitap ettiği çocukların anlayabileceği bir açıklık ve sadeliktir. Eserde çocukların his ve hayal dünyalarına uygun benzetmeler, dil gelişimlerini destekleyecek tekrarlar şiirsel bir şekilde yalın olarak sunulmuştur. Aşağıya alınan şiirde dilin sadeliğini ve akıcılığını ve çocuk seviyesine uygunluğunu görmek mümkündür.

Emine Anne

Oğlancığa sordum:

Annenin adı ne?

- *Anne!*

Kızcağıza sordum:

Annenin adı ne?

- *Anne!*

Anneye sordum:

Adın ne?

- *Emine!*

(Dişo, 1992, s. 73)

5.3. Eğitsel Özellikler

Çocuk edebiyatı eserlerinin eğitsel bir nitelik taşıması ve bir mesaj vermesi kaçınılmazdır. Usta çocuk edebiyatı yazarları çocuk edebiyatı eserlerinde vermek istedikleri mesajları didaktik bir tarzda çocuklara açıkça nasihat vermek yerine sezdirme yoluyla verirler. Çocuklar sürekli onlara öğütler verip, yasaklama dayatan (-ma) ekiyle biten kelimelerle kurulan cümleleri içeren eserleri okumak istemezler. Çocukların kendilerini sınırlayan bu tür cümlelere nasıl karşı geldiklerini Tacettin Şimşek çocuk dilinden şöyle anlatır:

Fatma'm fat!

- Koşma, kızım!
- Koşacağım işte!

- Yapma, kızım!
- Yapacağım işte!
- Tutma, kızım!
- Tutacağım işte!
- Atma, kızım!
- Atacağım işte!
- Fatma, kızım!
- Fatacağım işte!

(Şimşek, 2017, s. 13)

Örnek olarak alınan şiir metninde esprili bir üslupla anlatılan bu durum bize çocukların kendilerine sürekli bir şeyler dayatan cümlelerden hoşlanmadıklarını göstermektedir. Bunun yerine dolaylı yollarla, benzetmelerden yararlanan eserleri okumayı tercih ederler. Fablların çocuklar tarafından beğenilerek okunmasının nedeni mesajlarını, iletilerini hayvanlar üzerinden vermesidir. Atasözünde olduğu gibi “Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.” Tarzı bir anlatımda hiçbir okur söylenen sözü, verilen dersi veya nasihati doğrudan üstüne almaz. Fakat empati yoluyla gerekli mesajı çıkarır. Bu yönüyle çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım imkânlarıyla insan doğasını anlatan, sezdirenen, hayatı tanımlarına yardımcı olan kurgu dünyasının imkânlarıyla çocukları gerçek hayata hazırlayan estetik bir araçtır (Çer, 2019, s.2).

İnceleme konusu olan eserde çocuk, belirli bir ülkü doğrultusunda yetiştirilmesi gereken ve bu amaçla şekil verilmesi, eğitilmesi gereken bir birey olarak görülmemiştir. Bu anlatım tarzında Nusret Dişo Ülkü'nün çocuk edebiyatının her alanında eserler vermiş deneyimli bir edebiyatçı olması etkilidir. Dişo çocuklar için yazdığı şiirlerinde onlara, bir ebeveyn ya da eğitmen edasıyla yaklaşmak yerine arkadaş gibi, onlardan biri gibi yaklaşmaktadır. Bu nedenle şiirlerde verilen mesajlar çocuklara sezdirme yoluyla verilmiştir.

6. Sonuç

Şiir çocuk edebiyatı içerisinde en çok okunan türlerden biridir. Kendine has bir söyleyiş tarzı olan düz yazıya göre az sözle çok şey anlatan şiirler, çocukların dil gelişimine, estetik zevk sahibi olmalarına yardımcı olmaktadır. Zira her yaştan çocuklar, ahenkli, kulağa hoş gelen seslerin ve kelimelerin olduğu eserleri severek okur ve ezberlerler. Hal böyle olunca çocuk edebiyatının ilk dönemlerinden günümüze kadar çocuk şiirleri geniş okuyucu kitlelerine ulaşmanın aracı olmuştur. Ülkemizde tercüme örneklerle başlayan çocuk şiirleri, Tanzimat Döneminde itibaren telif eserlerle kendisine okuyucu bulmuştur. İbrahim Alaaddin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* (1911), Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklarımıza Neşideler* (1912), Tefik Fikret'in *Şermin* (1914) adlı eserleri bu alanda yazılmış ilk örnekler arasındadır. Cumhuriyet Döneminde ve günümüzde çocuk edebiyatının her türünde olduğu gibi çocuk şiiri alanında da sayısız örnekler verilmiştir.

Türkiye dışında yaşayan Türkler de yaşadıkları coğrafyalarda kendi edebiyatlarını ve sanatlarını oluşturmuşlardır. Akpınar'a göre (2018) Çağdaş Türk edebiyatları olarak

adlandırılan bu edebiyatla bugün Türkiye dışında bulunan bütün Türk boylarının edebiyatları kastedilmektedir. Bir kısmı eski Sovyetler Birliği bir kısmı da eski Yugoslavya Cumhuriyeti yönetimi altında olan, günümüzde çoğunun bağımsızlığına kavuğuğu soydaşlarımızın oluğuğurduğu edebiyat içerisinde çocuk edebiyatı (uşak edebiyatı) önemli bir yere sahiptir.

Bu bağlamda eski Yugoslavya Cumhuriyeti yönetimi altında olan topraklardan Kosova, Prizren'de 24 Mart 1937 tarihinde doğan, daha sonra Necati Zekeriya'nın tesiriyle Üsküp'e gelen ve buradaki dil ve edebiyat ortamlarıyla tanışan on yedi yaşından itibaren yazmaya başlayan, şair, yazar, gazeteci Nusret Dişo Ülkü Türkçenin Balkanlardaki seslerinden birisi olmuğuğur. Gençlik yıllarında Prizren'de bir süre öğretmenlik yapan sanatçı çocukları ve çocuklar için yazmayı her zaman önemsemiğuğur. Yazarlık kimliği yanında yayıncı olarak da çocuk edebiyatına hizmet etmiğu bir isimdir. Nusret Dişo Ülkü, Yugoslavya zamanında başlayan yazın ve yayın hayatına Yugoslavya'nın dağılmasından sonra 1991 yılında bağımsızlığını kazanan bugünkü Kuzey Makedonya'nın başşehri Üsküp'te Türkçe bayrağını dalgalandıran isimler arasındadır. Necati Zekeriya, İlhami Emin gibi önemli isimlerden sonra Yugoslavya geleneğinin son temsilcisi olarak hayata veda ettiği 16 Ocak 2022 tarihine kadar yazmaya ve üretmeye devam etmiğuğur.

Çocuklar için yazdığı şiirleri topladığı "*Çocuklar ve Büyük Çocuklar*" adlı eserinde yer alan çocuk şiirleri; dil, anlatım, üslup ve içerik ağısında ilkokul ve ortaokul çağındaki öğrencilerinin seviyesine uygun bir eserdir. Bu eserde; çocuklar için kaleme alınmığu 66 şiir vardır. Şiirlerde öne çıkan temalar; anne sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve çevre bilinci, vatan sevgisi, aile büyüklerine saygı, okul ve kitap sevgisi, toplumsal kurallara uyma olarak sıralanmaktadır. Eserde yer alan şiirlerin dili açık, anlaşılır ve sade bir dildir. Şair çocuklara vermek istediği mesajları sezdirme yoluyla ve onlara empati yaptırarak vermektedir. Bazı eserleri Türkiye'de de basılan yazarın bu eserinin ölkemiz çocuk edebiyatı çevreleri tarafından tanınması ve Türk çocuk edebiyatı okurlarınca da okunması gerektiğini düşünöyoruz.

Kaynakça

- Akpınar, Y. (2018) *Çağdaş Türk edebiyatları I*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1683
- Çer, E. (2019) Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, cilt 3, sayı 1, ss. 1-11.
- Demirel, Ş. (2010) *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Demircan, C. (2006) TÜBİTAK çocuk kitaplığı dizisindeki kitapların dış yapısal ve iç yapısal olarak incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt 2, sayı 1, ss. 12-27.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 43-55.
- Gönen, M. & Uygun, M. (2012) Resimli çocuk kitaplarının fiziksel, içerik ve resimleme özellikleri açısından incelenmesi, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 196, Güz, 2012, ss. 258-272.
- Karataş, E. (2014) Çocuk edebiyatında "karakter" kavramı, *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 33, ss. 60-79.
- Karatay, H. (2011) Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. T. Şimşek (ed.) *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* (s. 77-125) Ankara: Grafiker.
- Kuzu, A. (2013). Veri toplama yöntem ve araçları, A. A. Kurt (ed.) *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 103-115) Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1708.
- Özkan, N. & Yılmaz B. (2001) Çocuk kitaplarında dil sorunu, *Bilgi Dünyası*, 2 (2), 147-168.
- Sever, S. (2003) *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayınları.
- Şimşek, T. (2017) *İlkyaz tatili*, İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Turhan, O. & Baş, B. (2021) Türk çocuk edebiyatında tema: kitap katalogları üzerine bir inceleme, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, ss.31-58. Doi:10.9779.pauefd.794327
- Ülkü, N. D. (1992). *Çocuklar ve Büyük Çocuklar*. Üsküp: Birlik Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, www.sozluk.gov.tr erişim tarihi: 09.01.2023

Extended Summary

1. Introduction

Children's literature, the beginning of which is as old as the history of childhood, is a concept that is discussed all over the world and in our country. It is accepted that the first literary examples of children's literature appeared in England, where debates do not end about whether there should be a special literature for children, how its limits and content should be. The aim of the study is to examine the "Children's Poems" chapter of Nusret Dişo Ülkü's book "Children and Big Children" in terms of children's literature and the principle of relativity to children.

2. Method

Document analysis from qualitative research methods will be applied in the research. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are intended to be investigated (Kuzu, 2013, p. 109). For this reason, the poems in the "Children's Poems" section of the book "Children and Big Children", which is the study sequence, will be read and examined and evaluated in terms of children's literature and the principle of relativity to the child in line with the purpose of the study.

3. Findings, Discussion and Results

The findings we have obtained in this part of our study will be interpreted in terms of child relativity. The poems written for children in Nusret Dişo Ülkü's "Children and Big Children" begin with the "Children's Poems" section after page 64.

1. Design Features

1.1. Size

The book we are reviewing has been prepared in a small size. For this reason, it is far from being a book that children can easily carry and turn their pages easily. The poems in the book are written in 10-12 font size. In this respect, and with its font size, the book is in a form that young people at the middle and high school level can easily carry.

1.2. Paper

In the book we examined, white second pulp paper was used. Paper writings show clearly and clearly. However, it is far from child-relativity because it is a paper other than the matte paper preferred in children's literature works.

1.3. Cover and Inner Cover

On the front cover of the work, there is a picture of Nusret Dişo Ülkü and the name of the work is under the picture. It would have been more remarkable in terms of child-relativity to have the name of the work centered on the front cover of the book.

1.4. Paperbound

Press bonding was applied in the binding of the work we examined. In such books, there are breaks by separating the pages from each other over time. For this reason, the fact that the

work does not have a stitched and glued binding in fascicles is a criticism we will make towards the work.

1.5. Layout

In the page layout, it is necessary to place the text and pictures appropriately, and the written texts should be placed proportionally on the page. From this point of view, the poems are placed on the pages with appropriate proportions, and the bottom, top and right, left spaces are left appropriately.

1.6. Pictures

There is no picture in the text of the work we examined. This is a criticism we will make towards the work. Although it was a work written in the genre of poetry, artistic paintings that would attract the attention of children could be included among the poems. We can explain this deficiency by the fact that awareness of children's literature was not developed in the years when the work was written.

2. Content Features

2.1. Topic

The subject of the book we examine is children and childhood.

2.2. Theme

In the poems in the book that is the subject of our study; the themes of love of parents, love of animals, love of country, love of school and books, traffic awareness are processed.

2.3. Message

There are a total of 66 poems in the "Children's Poems" section of the book we examined. It is possible to classify the messages given in the poems in this section as follows:

1. Mother's love and appreciation of mothers
2. Love of animals
3. Love of nature, environmental awareness
4. Homeland, love of homeland
5. Love and respect for grandparents
6. Love of school and books
7. Following societal rules

2.4. Character

Since the work is not an event writing, there are no obvious characters.

2.5. Language and Expression

Nusret Ülkü Dişo's language is clear and simple enough for the children he addresses to understand. In the work, analogies appropriate to the children's feelings and imaginations, repetitions that will support their language development are presented in a poetic way.

3. Educational Features

In the work we examined, the child was not seen as an individual who should be raised in line with a certain ideal and who should be shaped and educated for this purpose.

Nusret Ülkü Dişo is among the names who fly the Turkish flag in Skopje, the capital of today's North Macedonia, which gained its independence in 1991 after the dissolution of Yugoslavia, which started its literary and publishing life during the Yugoslav period. After important names such as Necati Zekeriya and İlhami Emin, he continued to write and produce until 16 January 2022, when he died as the last representative of the Yugoslav tradition. Children's poems in his work "Children and Big Children", in which he collected poems he wrote for children; In terms of language, expression, style and content, it is a work suitable for the level of primary and secondary school students. We think that this work of the author, some of whose works have also been published in Turkey, should be recognized by the children's literature circles of our country and should be read by Turkish children's literature readers.

Journal of Children's

LITERATURE & LANGUAGE
EDUCATION

A Review on Earthquake Preparation in Turkish Textbooks

Mustafa Said KIYMAZ*, Osman AHAT**, Melike TURAN***, Sait ARSLAN****, Niyazi YENİTÜRK*****

Abstract. In this research, it is aimed to determine how and at what level earthquake preparations are included in the Turkish textbooks used in secondary schools in the 2022-2023 academic year. For this purpose, what an earthquake is and the activities to be carried out before, during and after the earthquake are mentioned. For the research, 5th to 8th grade Turkish textbooks were examined. The document analysis technique, one of the qualitative research methods was used. In the findings section, it is stated how and at what level earthquake preparedness is mentioned in the relevant textbooks. As a result, the preparations to be made before the earthquake were not mentioned in the 5th grade textbook, but the preparations to be made during and after the earthquake were mentioned; 6th and 8th grade textbooks do not include the subject of earthquake; It has been determined that the preparations to be made before and after the earthquake are mentioned in the 7th grade textbooks, but the things to be done during the earthquake are not mentioned. Based on the results obtained in the related research, some suggestions about textbooks are presented.

Keywords: Turkish textbooks, earthquake, earthquake preparation, natural disaster.

How to cite: Kıymaz, M. S., Ahat, O., Turan, M., Arslan, S., & Yenitürk, N. (2023). Türkçe ders kitaplarında deprem hazırlığı üzerine bir inceleme. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 16-36.

*^{ID} Assoc. Prof. Dr., Adıyaman University, Faculty of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education, Adıyaman, Turkey; mkiymaz@adiyaman.edu.tr

**^{ID} Ministry of National Education, Turkish Teacher, Adıyaman, Turkey; osmanahat02@gmail.com

***^{ID} Ministry of National Education, Turkish Teacher, Adıyaman, Turkey; mmeliketuran.8@gmail.com

****^{ID} Adıyaman University, Institute of Educational Sciences, Master's Program in Turkish and Social Sciences Education, Adıyaman, Turkey; saitarслан0257@gmail.com

*****^{ID} Ministry of National Education, Turkish Teacher, Kahramanmaraş, Turkey; niyaziyenitürk46@gmail.com

Türkçe Ders Kitaplarında Deprem Hazırlığı Üzerine Bir İnceleme

Mustafa Said KIYMAZ*, Osman AHAT**, Melike TURAN***, Sait ARSLAN****, Niyazi YENİTÜRK*****

Öz. Deprem bölgesinde yer alan Türkiye’de depreme her an hazırlıklı olunması gerektiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu hazırlık için eğitimin ve öğretimin ana materyali olan ders kitaplarında deprem hazırlığının ne ölçüde yer aldığını bilmek önem arz etmektedir. Bu araştırmada 2022–2023 eğitim öğretim yılında, ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarında deprem ile ilgili hazırlıkların nasıl ve ne düzeyde yer aldığını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda depremin ne olduğuna ve deprem öncesinde, deprem anında ve deprem sonrasında yapılacak olan faaliyetlere değinilmiştir. Araştırma için 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları incelenmiştir. İnceleme esnasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Bulgular bölümünde, ilgili ders kitaplarında deprem hazırlığına nasıl ve ne düzeyde değinildiği belirtilmiştir. Sonuç olarak 5. sınıf Türkçe ders kitabında deprem öncesinde yapılacak hazırlıklara değinilmediği, deprem anında ve sonrasında yapılacak hazırlıklara değinildiği; 6. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında deprem konusuna yer verilmediği; 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında deprem öncesi ve sonrası yapılacak olan hazırlıklara değinildiği, deprem anında yapılacaklara değinilmediği tespit edilmiştir. Alanyazında daha önceki araştırmalarda da deprem hazırlığına umulandan az değinildiği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle ders kitaplarıyla ilgili bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkçe ders kitapları, deprem, deprem hazırlığı, doğal afet.

---

* Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Adıyaman, Türkiye; mkiymaz@adiyaman.edu.tr

** MEB, Türkçe Öğretmeni, Adıyaman, Türkiye; osmanahat02@gmail.com

*** MEB, Türkçe Öğretmeni, Adıyaman, Türkiye; mmeliketuran.8@gmail.com

**** Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Yüksek Lisans Programı, Adıyaman, Türkiye; saitarслан0257@gmail.com

***** MEB, Türkçe Öğretmeni, Kahramanmaraş, Türkiye; niyaziyeniturk46@gmail.com

1. Giriş

Dünyanın varoluşundan günümüze kadar bir doğal afet olarak deprem belirsiz aralıklarla gerçekleşmiştir. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te deprem: "Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele (TDK, 2023)." olarak tanımlanmıştır. Bir diğer tanıma göre ise yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayına deprem denir (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD, 2019). Gerçekleşen depremlerin bazıları hafif sarsıntılar şeklinde olduğu için maddi ve manevi zarara sebep olmamışken bazı depremler ise yıkıcı bir etkiye sahip olup maddi ve manevi zarara sebep olmuştur.

Türkiye, hareket halinde olan ve deprem üreten fay hatları üzerinde yer almaktadır. Yakın tarihte gerçekleşen Bingöl depremi (2003), Başyurt depremi (2010) Sivrice-Doğanyol depremi (2010) İzmir (2020) depremleri bunun en net göstergesidir. 06.02.2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6. büyüklüğündeki depremler Türkiye'nin deprem ülkesi olduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir. Yıkıcı etkisi olan şiddetli bu depremler Türk halkını olumsuz yönde etkilemiştir. İleride olması muhtemel geniş çaplı böylesi depremlerin ortaya çıkaracağı olumsuz etkilerin en aza indirilmesi için bütün alanlarda deprem hazırlığı ile ilgili çalışmaların yapılması bir zorunluluk olarak belirmektedir. Yapılacak olan hazırlıkların öncelikle öğrencilere ve sonrasında toplumun geneline yayılabilmesi için eğitimde ve öğretimde kullanılan ders kitaplarına, dolayısı ile ders kitabının hazırlanmasında rol alan kişi ve kurumlara büyük sorumluluklar düşmektedir.

Okullarda verilen eğitimlerde temel kaynak olarak ders kitapları kullanılmaktadır. Modern teknolojinin eğitim alanındaki katkılarıyla ders kitaplarının öneminin azaldığı düşünülse de gerek modern toplumlarda gerekse geleneksel toplumlarda ders kitapları eğitimdeki önemini korumaya devam etmektedir (Özkan, 2010). Ders kitapları; istenilen yer ve zamanda kullanılabilmeleri, öğrencinin ihtiyacı olan bilgiyi uygun seviyede öğrencilere sunmaları ve zengin içeriğe sahip olmaları (Şantaş, 2017); çocukların gelişiminde çocuğu hayata hazırlamaları, öğrenmelerini ve iyi birer insan olarak faydalı bireyler olmalarını, standartları önceden belli olan eğitsel hedeflere ulaşmalarını, yaşamın güzelliklerine, zorluklarına ve problemlerin çözümüne hazırlamaları, hem içeriği hem de yapısı ile bağımsız öğrenmeyi sağlaması (Yılmaz ve Mercin, 2022); öğrenci ve öğretmenler için ortak bir öğretim aracı olarak kullanılması (Ogur, 2022); öğretilecek bilgileri özlü olarak sunması, öğretme-öğrenme etkinliklerini yönlendirecek, zenginleştirecek bir şekilde düzenlemesi, öğrencilere bilimsel düşünme, tutum ve davranışları kazandırmaya yönelik bir yapı ve özelliğe sahip olması (Güneş, 2022); müfredatın gereklerini öğrencilere ekonomik bir biçimde kazandırması ve öğretmenlere yol gösterici niteliklerinin olması (Güzel ve Şimşek, 2012) bakımından eğitim öğretim ortamında en çok kullanılan kaynaklardır. Bu sebeple de ders kitaplarının içeriği önem arz etmektedir.

Ders kitaplarındaki metinlerin ve etkinliklerin içeriği üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar hem sosyal bilimler (Alaca, 2020) hem de matematik (Kandemir ve Yıldız, 2019) / fen bilimleri (Eroğlu Doğan vd., 2020) alanındaki ders kitaplarını ele almaktadır. Türkçe ders kitapları özelinde de birçok farklı konuya eğilen bilimsel çalışmalar mevcuttur (Çağlar ve Yılmaz, 2022; Koç ve Kıymaz, 2013; Yılmaz ve Yakar, 2018).

Bu araştırmalarda incelenen konular birbirinden farklılık gösteriyor olsa da hepsinde incelenen verinin yazarların kendi alanlarıyla ilgili ders kitapları olması, bu bakımından bir ortaklık olarak değerlendirilebilir. Yapılan tüm çalışmalarda amaç, ders kitaplarının öğretim programındaki hedef ve kazanımlara uygun olup olmadığını çeşitli incelemeler yaparak tespit etmek olduğu söylenebilir.

Türkçe öğretimi alanında hazırlanan öğretim programında erdemler, millî kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, okuma kültürü, birey ve toplum, zaman ve mekân, kişisel gelişim, iletişim, sanat, hak ve özgürlükler, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor, çocuk dünyası, duygular, doğa ve evren ve vatandaşlık isimli temalar bulunmaktadır. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf seviyesinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup ders kitabı yazarlarınca belirlenmektedir. Seçmeli temalardan biri olan “Doğa ve Evren” teması altında “çevre, bitkiler, doğa, gece, canlılar, gündüz, çevrenin korunması, doğa olayları, doğal afetler, evren, yağmur, dünya, gezegenler, hayvanlar, kar, iklim, manzaralar, yıldızlar, renkler, mevsimler, uzay, yeryüzü, zaman bilinci vb.” konular yer almaktadır (MEB, 2019). Bir doğal afet olarak deprem gerçeği de bu tema kapsamındadır. Deprem konusunda bilinçli bir toplum yetiştirmek ve depremin yıkıcı etkisini maddi ve manevi anlamda en aza indirmek bağlamında gerekli bilgileri aktarmak Türkçe ders kitaplarından beklenen işlevler arasında sayılabilir. Yapılan araştırmalarda dil becerilerinin ve kültürel değerlerin ağırlıklı olduğu derslerin acil durumların aşılmasında direnç ve güdüleme sağladığı görülmüştür. Bu bağlamda acil durumlarda eğitim ve öğretim için plan yapıldığında ilk düşünülecek olan dersin Türkçe dersi olacağı söylenebilir (Akkaya ve Polat, 2023). Alanyazın incelendiğinde farklı alanlarda ders kitaplarının afet yönetimi, afet bilinci (Cin, 2010; Dikmenli ve Gafa, 2017; Kadioğlu, 2005; Karakuş ve Önger, 2017), afet öncesi, afet sürecinde ve afet sonrasında alınması gereken birçok tedbir olduğu anlaşılmaktadır (AFAD, 2018; Limoncu ve Atmaca, 2018; Selçuk ve Erem, 2022; Taş, 2003). Bütün bu araştırmaların sonuçlarından hareketle yapılan bu araştırmada, Türkçe ders kitaplarında depreme ve deprem hazırlığına ne düzeyde yer verildiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ders kitaplarında yer verilmesi beklenen depreme hazırlık aşamaları; deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrası yapılacaklar şeklinde üç evreden oluşmaktadır:

Deprem öncesinde, yerleşim alanı uzmanlar tarafından incelenmeli ve bu incelemeler sonucunda konutlar inşa edilmelidir. Konut içerisinde yaşam alanı güvenli hale getirilmeli, zararlar en aza indirilmelidir. Dolap, soba, ısıtıcı gibi devrilebilecek eşyalar yere veya duvara sabitlenmelidir. Zehirli, parlayıcı, yanıcı etkiye sahip maddelerin yerleri belli olmalı ve

üzerleri fosforlu veya belirginliğini arttıran etiketler yapıştırılmalıdır. Binalarda acil çıkışlar, kapılar ve yollar kilitlenmemeli; bu yollar üzerindeki engeller ortadan kaldırılmalıdır. Deprem öncesinde tüm bu hazırlıklar yapıldığı takdirde deprem anındaki ve deprem sonrasındaki zararlar en aza indirilmiş olur (AFAD, 2018; Taş, 2003; Bikçe, 2017; Selçuk ve Erem, 2022; Küçükcan, 2008; Limoncu ve Atmaca, 2018).

Deprem anındaki hareketler birkaç adımla sınırlı kalmalı ve güvenli bir alana geçilmelidir. Masa, koltuk, sandık gibi eşyaların yanına çömelerek hayat üçgeni oluşturulmalı ve koruma sağlanmalıdır. Deprem devam ediyorken merdivenler ve balkonlara gidilmemeli asansörler kesinlikle kullanılmamalıdır. Araç kullanılırken depreme yakalanıldığında araç güvenli alanda ise araç sağa yanaştırılmalı ve pencereler kapalı olacak şekilde araç içinde beklenilmeli, güvenli alanda değil ise araçtan inerek güvenli bir bölgeye geçilmelidir (AFAD, 2018; Taş, 2003; Bikçe, 2017; Selçuk ve Erem, 2022; Küçükcan, 2008; Limoncu ve Atmaca, 2018).

Deprem sonrasındaki süreçte ise sarsıntının bittiğinden emin olduktan sonra birey önce kendi güvenliğini, ardından çevredeki diğer kişilerin güvenliğini korumalıdır. Kapalı alanlar terk edilmeli güvenli alana geçilmelidir. Yangın riskine karşı doğalgaz vanası kapatılmalı, elektrikli ısıtıcı gibi cihazların bağlantısı kesilmelidir. Sarsıntılar bitene kadar hasarlı binalara girilmemelidir. Açık alanda olanlar bina çevrelerinden uzak durmalıdır. Enkaz altındaki birey panik yapmadan kendi durumunu kontrol etmeli, gücünü azaltmamak adına hareketlerini kontrol altında tutmalıdır. Bireyin el ve ayakları hareket edebilir durumdaysa varlığını duyurmak için eşyalar ile herhangi bir yere vurmali konuşabilir durumdaysa sesi ile varlığını duyurmaya çalışmalıdır (AFAD, 2018; Taş, 2003; Bikçe, 2017; Selçuk ve Erem, 2022; Küçükcan, 2008; Limoncu ve Atmaca, 2018).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe ders kitaplarındaki deprem hazırlığını incelemektir. Bu amaçla araştırmada; 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında deprem hazırlığının ele alınıp alınmadığı sorusuna cevap aranmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme yönteminden faydalanılmıştır. Nitel araştırmacılar, belli bir konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun “ne kadar” ya da “ne kadar iyi” olduğunu öğrenmekten çok daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler. Örneğin bir dersin nasıl öğretildiği, bu ders için nasıl hazırlandığı, öğrencilerin neler yaptıkları, ne tür etkinliklerin işe koşulduğu, öğrenme sürecini olumlu ve olumsuz yönde etkileyen faktörlerin neler olduğu araştırılır (Büyüköztürk vd., 2021, s. 252).

2.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Yapılan çalışmada doküman incelemeyle ders kitapları ele alınarak ders işleme sürecinde kullanılan ana kaynak olan ders kitaplarında yer alan depreme hazırlık süreçleri incelenmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187). Bu teknik, resmî ya da özel

kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesinde yararlanılan bir veri toplama aracıdır (Ekiz, 2017, s. 70). Bu analizler sırasında verilerin tamamı incelenerek araştırmanın ana konusu hakkında bilgi toplamak esas alınır. Ortaokul kademelerine ait Türkçe ders kitaplarının ve konu ile ilgili çalışmaların incelenmesinin araştırma amacına daha uygun hizmet edeceği düşünüldüğü için bu teknik kullanılmıştır. Çalışmanın bulgu ve yorum kısmında incelenen her ders kitabı için başlık açılmış ve içerikte yer alan deprem konusu incelenmiştir.

2.2. İncelenen Dokümanlar

Araştırmada 2022–2023 eğitim öğretim yılında, ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitapları doküman olarak ele alınıp incelenmiştir.

Tablo 1. Araştırmada incelenen kitaplara ilişkin bilgiler

Sınıf	Yayınevi	Yayın Yılı
5. Sınıf	Anittepe	2022
6. Sınıf	Ata	2022
6. Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı	2021
7. Sınıf	Özgün	2022
7. Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı	2021
8. Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı	2021

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde “2022–2023 eğitim-öğretim yılında, ortaokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarında deprem ile ilgili hazırlıklar nasıl ve ne düzeyde yer almaktadır?” sorusundan hareketle 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Türkçe derslerinde kullanılan ders kitapları belirlenmiştir. Belirlenen kitaplarda deprem konusuyla doğrudan ya da dolaylı ilişkili olan kısımlar incelenmiş ve çalışmanın amacına hizmet ettiği tespit edilen cümleler ve etkinlikler depreme hazırlık aşamaları dikkate alınarak gruplandırılmıştır. Gruplandırmada deprem öncesi yapılacak hazırlıklar, deprem anında yapılacaklar ve deprem sonrasında yapılacaklar olmak üzere üç ana başlık belirlenmiştir. Bu başlıklara ek olarak depremle ilgili görseller ve depremle ilgili etkinlikler de gruplamaya eklenmiştir. İncelenen veriler, deprem hazırlığı bakımından değerlendirilerek betimsel içerik analizi ile sunulmuştur. Bu tür analizlerde amaç, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek yorumlamaya olanak sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3. Bulgular

Bu başlık altında; 5, 6, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında deprem ile ilgili tespit edilen bulgular tablolar yardımıyla sunulmuştur. İlk olarak 5. Sınıf Türkçe ders kitabına ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında depreme ilişkin bulgular

sSınıf	Yayınevi	Deprem Öncesinde Yapılacaklar	Deprem Anında Yapılacaklar	Deprem Sonrasında Yapılacaklar	Depremle İlgili Görseller	Depremle İlgili Etkinlikler
5	Anıttepe	Yok	✓	✓	✓	✓

5. sınıf Türkçe ders kitabında (Anıttepe Yayıncılık); Millî Mücadele ve Atatürk, birey ve toplum, millî kültürümüz, doğa ve evren, erdemler, sağlık ve spor, vatandaşlık, bilim ve teknoloji temaları bulunmaktadır. “Doğa ve Evren” teması dışındaki diğer temaların hiçbirinde deprem ve deprem hazırlığı konusuna değinilmemiştir. Doğa ve evren temasında “Deprem” isimli bir metin bulunmaktadır. “Deprem” metninde, deprem öncesi yapılacak hazırlıklara değinilmemiştir. Aynı metinde deprem anında yapılacaklarla ilgili olarak “*Sonra babam bir el feneriyle geldi ve bizi alıp mutfığa, masanın yanına götürdü* (s. 85).” cümlesi bulunmaktadır. Deprem anında yapılacaklardan el fenerinin kullanılması (elektrik çarpmasına engel olmak için) ve mutfak masasının yanına gidilmesi (masanın yanında çök-kapan-tutun pozisyonunu uygulayarak hayat üçgeni oluşturmak için) örneklenmiştir. Deprem sonrasında yapılacaklara dair ise “*Nihayet deprem sona erdi, annem ve babam ellerimizden sıkıca tutarak bizi aşağıya indirdi* (s.86).”, “*Babam diğer insanlara yardım edebilmek için bizden ayrılmıştı* (s.86).”, “*Daha sonra babam hepimizi alıp şehrin öbür yanındaki büyük bir binaya götürdü* (s.86).”, “*Babam, kardeşime destek olmam için cesur ve sabırlı davranmam gerektiğini söylüyordu* (s.87).” ifadeleri yer almaktadır. Deprem sonrası yapılacaklardan; aşağıya inmek (evden çıkmak), diğer insanlara yardımcı olmak, şehir dışındaki güvenilir binalara gitmek, cesur ve sabırlı olmak gibi eylemlerin örneklediği görülmektedir. Başoğlu ve Sarıdede’ye (2020) göre “Deprem” isimli metinde depremin; depremi yaşayan çocuk gözünden anlatılması, çocuk okuyucunun özdeşim kurmasına fayda sağlayacaktır. Bu durum da çocuk olan okuyucunun “Deprem” isimli metinde verilen bilgileri içselleştirip uygulamasını kolaylaştırmaktır.

İlgili metinde depremle ilgili görseller (Görsel 1, Görsel 2) yer almaktadır.

Görsel 1**Görsel 2**

Görsel 1’de depremden dolayı yıkılan bir binanın enkazı; Görsel 2’de ise kaya düşmesi sonucu kapanan bir yol görülmektedir. Kaya düşmesi, deprem ile doğrudan ilişkili olmasa bile

deprem sonucunda yüksek eğilimli yerlerdeki kayaların yerleşim yerlerine ve yollara düştüğü çokça karşılaşılan (06.02.2023 Kahramanmaraş Depremi'nde Malatya-Gölbaşı yolu) bir durumdur. Bu görsellerin altında "Araştırmanızda deprem sırasında yapılması gerekenler ile ilgili neler öğrendiniz?" sorusu bulunmaktadır.

Temada depremle ilgili etkinlik olarak sayfa 84'te "Bir Sonraki Derse Hazırlık" kısmında "Deprem sırasında yapılması gerekenleri öğreniniz." ifadesi ile "Deprem" metnine hazırlık yapılması istenmektedir. "Deprem" isimli metinle ilgili 11 ayrı etkinlik yer almaktadır. Bu etkinliklerin deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili olanları aşağıda belirtilmiştir:

2. etkinlikte; "Yazarın babası deprem sırasında ne yapmıştır?" (s.88), "Deprem sonrasında yazar ve ailesi nerede kalmıştır? (s.88)." soruları yer almaktadır. Bu sorularla öğrencilerin metin içi anlam kurarak depreme hazırlık aşamalarını fark etmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

4. etkinlikte depremle ilgili olarak "Alelace evden çıkarken üzerimize bir şeyler almamıştık ama en azından güvende olduğumuz için mutluydum.", "Hatta deprem diye bir şeyin olduğuna bile inanmıyordum fakat artık inanıyorum (s.89)." cümleleri verilmiş ve deprem olgusundan uzaklaşıp cümlelerin dil bilgisel boyutta incelenmesi istenmiştir.

5. etkinlikte, 2017 yılı Türkiye ve yakın çevresi deprem hareketliliğini deprem sayısı ve ay bazında gösteren bir grafik bulunmaktadır (s.89). Etkinlik altında yer alan "Grafik ne hakkında bilgi vermektedir?", "Grafığe göre deprem en çok hangi ayda olmuştur?", "Grafığe göre deprem en az hangi ayda olmuştur?", "Depremin en çok olduğu ay ile en az olduğu ay arasındaki aylar hangileridir?", "Temmuz ayında kaç deprem olmuştur?" sorularıyla öğrencilere Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği sezdirilmektedir.

6. etkinlikte neden – sonuç ilişkisini belirten "Japonya'da çok fazla deprem oluyor bunun için sık sık deprem tatbikatları yapardık (s.90)." cümlesi bulunmaktadır. Bu cümlede deprem öncesi gerekli olan deprem tatbikatının yapılması gerektiği gerçeğine değinilip deprem öncesinde yapılacak tatbikatın önemi belirtilmektedir.

9. etkinlikte "Japonya'da çok fazla deprem olduğunu biliyordum." cümlesi yer almaktadır fakat cümle deprem olgusu açısından değil, dil bilgisel açıdan ele alınmıştır.

Yapılan tüm bu etkinliklere bakıldığında deprem ve deprem hazırlığıyla ilgili olarak sadece teorik bilgilere yer verildiği, depreme yönelik uygulamalı etkinliklerin içerikte yer almadığı görülmektedir.

Tablo 3. 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında depreme ilişkin bulgular

Sınıf	Yayınevi	Deprem Öncesinde Yapılacaklar	Deprem Anında Yapılacaklar	Deprem Sonrasında Yapılacaklar	Depremle İlgili Görseller	Depremle İlgili Etkinlikler
6	Ata	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
6	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	✓

6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ata Yayıncılık) sırasıyla; erdemler, birey ve toplum, Millî Mücadele ve Atatürk, millî kültürümüz, doğa ve evren, sanat, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor temaları yer almaktadır. Bu temalarda deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Kansızoğlu'na (2014) göre kazanımların esnek bir yapıda olması gerekmektedir. Kazanımlar planlanırken coğrafya ve kültür de düşünülmelidir. Örneğin, afetten korunma ile ilgili olarak herhangi bir doğal afetle ilgili farkındalık kazandırılacaksa Karadeniz Bölgesi'nde heyelan, Marmara Bölgesi'nde deprem olayına ilişkin örnek durumlara daha fazla yer verilmesi gerektiği düşüncesi öğretmenlerle paylaşılmalıdır. Bundan hareketle ilgili kitabın "Doğa ve Evren" teması altında bulunan "Rüzgâr" isimli metinde (s.134) işlenen fırtına konusu eğer o yörenin coğrafyasında az yaşanan bir doğal afet ise o zaman "Rüzgâr" isimli metin yerine, ülkemizde gerçekleşme oranı en sık olan doğal afetlerden biri olan deprem ile ilgili bir metin işlenebilir. İlgili kitaptaki deprem hazırlığı ile ilgili olan eksikliklerin bu yöntem ile giderilmesi mümkündür.

6. sınıf Türkçe ders kitabında (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları) sırasıyla; okuma kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, bilim ve teknoloji, erdemler, doğa ve evren, millî kültürümüz, sağlık ve spor, birey ve toplum temaları bulunmaktadır. "Doğa ve Evren" teması altında bulunan "Afyon" isimli metnin 3. etkinliğinde yer alan "Dünyanın Yedi Harikası" isimli parçada "Bu 'kıymetli' yapılar maalesef korunamamış. Bazen doğal afetler bazense insanoğlu zarar vermiş, parçalamış (s. 147)." cümlesi geçmektedir. Bu cümlede doğrudan olmasa bile dolaylı olarak depremin yıkıcı etkisinin tarihi yapılara zarar verdiği gerçeğine değinilmiştir. İlgili kitapta bu cümle dışında deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Ana derslerden biri olan Türkçe dersinin temel materyali olan Türkçe 6. sınıf ders kitabında deprem konusuna değinilmemesi bu kitap açısından büyük bir eksiklik olarak görülebilir.

Tablo 4. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında depreme ilişkin bulgular

Sınıf	Yayınevi	Deprem Öncesinde Yapılacaklar	Deprem Anında Yapılacaklar	Deprem Sonrasında Yapılacaklar	Depremle İlgili Görseller	Depremle İlgili Etkinlikler
7	Özgün	✓	Yok	✓	Yok	✓
7	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün Yayıncılık) sırasıyla; erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, duygular, millî kültürümüz, doğa ve evren, sanat, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji temaları yer almaktadır. Bu temalardan 3. tema olan "Duygular" temasında yer alan "Yıkmak Kolay" isimli metinde deprem konusuna doğrudan değinilmemiştir. Bu metinde depremle ilişkili olarak dolaylı yoldan bina sağlamlığı ve sarsıntı gibi unsurlara yer verilmiştir:

"Güzel bir bina ne kadar zor yapılıyor! Ne kadar bilgi ve emek istiyor! Önce bir mimar bulacaksınız güzel bir plan çizecek. Sonra bina yapmasını bilen insanları toplayacaksınız. Binanın gösterişli ve sağlam olmasını istiyorsanız bunların da iyilerini, ustalarını bulmanız lazım. (...) Malzeme de iyi cinsten olmalı. Sonra zaman ister. Güzel bir bina çabucak

yapılamaz. Aylarca, belki bir sene uğraşılacak; bir hata işlenmemesine dikkat edilecek. Yoksa bina, en ufak bir sarsıntıda çöküverir, bütün emekler boşa gider. (s.86)”.

“Yıkılmak Kolay” isimli metinde geçen bu cümlelerde, deprem öncesi yapılacak olan hazırlıklardan olan yapıların deprem etkilerine karşı dayanıklı inşa edilmesi gerekliliğinin örneklendiği söylenebilir. Toplum tarafından tanınan deprem uzmanı Görür (2023) de deprem kaynaklı yaşanan ölümlerin çoğunun binaların yıkılması sonucu meydana geldiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle de yapıların sağlamlığı önem arz etmektedir. Toplumda bu anlamda gelişecek bir bilincin, bina yapmak isteyen ya da ev satın almak isteyen kişilerin yapıyı kontrol etmeleri / ettirmeleri sonucunu doğuracağı söylenebilir. İlgili kitapta yer alan bu bölüm anılan açılardan amaca hizmet etmektedir.

5. Tema olan “Doğa ve Evren” temasının tema değerlendirme çalışmaları kısmındaki “Afet ve Çocuk Ajandası” isimli metinde, söz konusu olan çocuk ajandasında depremle ilgili olarak “... *deprem anında güvende kalmak için neler yapılması gerektiği, afet ve türleri, doğa olayları, afet öncesi hazırlık, aile afet acil durum planı, depremin ne olduğu, heyelan ve sel anında yapılması gerekenler, iyi bir yangın kaçış planının nasıl olması gerektiği yazıyor.* (s.160)” cümlesi geçmektedir ama deprem esnasında güvende kalmak için nelerin yapılması gerektiğine bu metin parçasında yer verilmemiş, depremin ne olduğu açıklanmamıştır.

7. Tema olan “Kişisel Gelişim” temasında ise “Karamsar ve İyimser Bakış Açısı” isimli metinde yer alan 7. etkinlikteki “*Depremde evleri yıkılan aileye yardım etmek için elinden geleni ardına koymadı.* (s.221)” cümlesinde deyim yanlış anlamda kullanılarak anlama dayalı anlatım bozukluğunun sebebini buldurmaya yönelik bir amaç benimsenmiş ve deprem sonrasında yardımlaşma konusuna da değinilmiştir. Yardımlaşma konusu ile eğitimin nihai gayesi ve ruhu olarak tanımlanan kök değerlerden biri olan yardımseverliğe (MEB, 2019) işaret edilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları’na ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında; erdemler, duygular, okuma kültürü, Millî Mücadele ve Atatürk, kişisel gelişim, sağlık ve spor, millî kültürümüz ve sanat temaları bulunmaktadır. Seçmeli temalardan biri olan ve doğal afetler / deprem konularını bünyesinde barındıran “Doğa ve Evren” temasının bu kitapta yer almaması dikkat çeken bir eksiklik olarak görülmektedir. İlgili kitabın diğer temalarında deprem ve bağlantılı kavramlara kelime olarak dahi yer verilmediği dikkat çekmektedir.

Tablo 5.Türkçe 8. sınıf ders kitabında depreme ilişkin bulgular

Sınıf	Yayınevi	Deprem Öncesinde Yapılacaklar	Deprem Anında Yapılacaklar	Deprem Sonrasında Yapılacaklar	Depremle İlgili Görseller	Depremle İlgili Etkinlikler
8	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

8. sınıf Türkçe ders kitabında (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları) sırasıyla; erdemler, Millî Mücadele ve Atatürk, bilim ve teknoloji, birey ve toplum, zaman ve mekân, millî kültürümüz, doğa ve evren, vatandaşlık temaları bulunmaktadır. Tüm bu temalarda deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. 6. sınıf Türkçe ders kitabında (Ata Yayıncılık) doğa ve evren teması altında yer alan ve Cahit Külebi'ye ait olan "Rüzgâr" isimli şiirin bu ders kitabında da doğa ve evren teması altında yer alıyor olması dikkat çekmektedir. Ülkemizde en çok yaşanan doğal afet olan depremle ilgili metinlerden ziyade rüzgâr ile ilgili metinlerin yer alıyor olması bir eksiklik olarak görülebilir.

Tablo 6. Türkçe ders kitaplarında deprem hazırlık aşamalarına ilişkin genel bilgiler

Sınıf	Yayınevi	Deprem Öncesinde Yapılacaklar	Deprem Anında Yapılacaklar	Deprem Sonrasında Yapılacaklar	Depremle İlgili Görseller	Depremle İlgili Etkinlikler
5	Anıttepe	Yok	✓	✓	✓	✓
6	Ata	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
6	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	✓
7	Özgün	✓	Yok	✓	Yok	✓
7	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
8	Millî Eğitim Bakanlığı	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

Yukarıdaki genel tabloda, ayrı tablolar halinde incelenen Türkçe ders kitaplarındaki bulgular, daha derli toplu ve anlamlı olması açısından bir arada verilmiştir. Hâlihazırda kullanılan ders kitapları arasında 5. sınıf seviyesindeki Türkçe ders kitabı (Anıttepe Yayıncılık) diğerlerinden farklı olarak deprem konusuna en çok eğilen kitap olarak ön plana çıkmaktadır. Tartışma ve Sonuç bölümünde yukarıdaki kitaplar alanyazındaki diğer çalışmalardan da yararlanılarak değerlendirilmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Doğal afetler yaşamın bir gerçeği olarak insan hayatını etkilemektedir. Afetler, dünyanın her ülkesinde çeşitli maddi ve manevi zararlara olmakta ve birçok soruna zemin hazırlamaktadır. Doğal afetlerin insan üzerinde bıraktığı etkiler de uzun süreli olabilmektedir. Bu nedenle afetlerin insanlar üzerindeki etkisini azaltmak için afet bilincinin oluşturulması gerektiği söylenebilir. Bunun için de eğitim-öğretim ortamında en çok kullanılan araç-gereçlerden olan ders kitaplarının önemli bir rolü bulunmaktadır. İlgili kitaplarda, bütün doğal afetlerde maddi ve manevi zararı en aza indirmek için yapılacak olan faaliyetler yeterli düzeyde olmasa da bulunmaktadır. Bu faaliyetlerden bazıları afet öncesinde yapılır, bazıları afet esnasında

yapılır, bazıları ise afet sonrasında yapılır. Bir doğal afet olarak deprem için de yapılacak olan deprem öncesi hazırlıklar, deprem anında yapılacak olanlar ve deprem sonrasında yapılacak faaliyetler bulunmaktadır.

Bütün bunlar dikkate alınarak yapılan bu araştırmada ders kitaplarında deprem öncesinde, deprem esnasında ve deprem sonrasında deprem bilincinin oluşturulmasına ilişkin az da olsa önemli bilgilere yer verildiği anlaşılmaktadır. Ancak bazı yayınevlerinin bu konuda eksik kaldığı söylenebilir. Kimi ders kitaplarında doğal afetle ilgili metinler veya etkinlikler olmamasına rağmen okullarda belirli gün ve haftalar kapsamında “Afet Eğitimi Hazırlık Günü (12 Kasım)”, “Sivil Savunma Günü (28 Şubat)”, “Trafik ve İlk Yardım Haftası (Mayıs ayının ilk haftası)”, “İş Sağlığı ve Güvenliği Haftası (4-10 Mayıs)” ve “Çevre Koruma Haftası (Haziran ayının 2. Haftası)” gibi gün ve haftalarda çeşitli etkinlikler düzenlenebilmektedir (Değirmenci vd., 2019). Bu haftalarda yapılacak etkinliklerle birlikte ders kitaplarında da bu haftalara denk gelecek şekilde çeşitli metinlerin yer alması önemlidir. Örneğin, Doğan ve Torun (2018) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan doğal afet konulu bilgilerin okul dışında da uygulanabilir olduğunu belirtmektedirler. Yapılan başka bir araştırmada ise ders kitaplarının doğal afetler açısından iyileştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. (Komac vd., 2013). Benzer araştırmalarda dünyada ve Türkiye’de sürekli meydana gelen doğal afet türlerinden depremle ilgili görsel ve metinlere dikkat çekildiği anlaşılmaktadır (Değirmenci vd., 2019; Karakuş ve Önger, 2017). Ayrıca Koç (2013) yaptığı araştırmada doğal afetler kapsamında en fazla haberin depremlerle ilgili olduğunu ifade etmektedir.

Ders kitaplarında depreme, diğer doğal afetlere oranla daha fazla vurgu yapılması, Türkiye’nin riskli deprem kuşağında yer alması ve depremlerin sonuçları yönünden yıkıcı bir afet olmasına bağlanabilir (Ergünay, 2007; Yavaş, 2001). Doğal afetlerle ilgili yapılmış diğer araştırmalarda da ders kitaplarında afetle ilgili kavram yanlışlarına neden olabilecek ifadelerin yer aldığı ve öğrencilerin de afetlerle ilgili kavram yanlışlarına sahip olduğu belirtilmektedir (Cin, 2010; Dikmenli ve Gafa, 2017; Önal, 2019). Afet eğitiminde uygulamanın önemli olduğu (Musacchio vd., 2016) dikkate alındığında Türkçe ders kitaplarında da depreme ilişkin verilen bilginin eyleme dönüştürülmesi açısından uygulamalara yer vermek önemlidir. Mızrak (2018) yaptığı araştırmada çeşitli şekillerde uygulanan afet eğitimi uygulamalarının toplumların afetlere karşı bilinç düzeyini ve direncini arttırdığı, toplumların geleceğine başarılı şekilde yön verebilmesi için kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Afet eğitimlerinin ezberden çok beceriye yönelik olması ve topluma doğruluğundan şüphe edilmeyen ortak mesajlar vermesi gerekmektedir (Kadıoğlu, 2005). Bu nedenle deprem öncesinde de uygulamaya yönelik birçok etkinlik yapılması gereklidir. Bu araştırmanın sonucunda farklı sınıf düzeylerindeki farklı yayınevlerinin kitaplarında deprem afetinin etkileri, nedenleri, sonuçları ile deprem öncesi ve sırasında yapılması gerekenlerin sınırlı düzeyde kaldığı; bazı yayınevlerinde ise deprem konusunun hiç yer almadığı anlaşılmıştır.

Bu durum okullarda yapılan uygulamalara ve deprem konusundaki bilince de bir eksiklik olarak yansiyabilmektedir.

5. sınıf Türkçe ders kitabında deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili bilgilere sadece “Doğa ve Evren” temasında değinilmiştir. Bu tema altında yer alan “Deprem” isimli metinde, deprem öncesinde yapılacak hazırlıklara değinilmemiştir. Deprem anında yapılacak eylemlerden ise elektrik çarpmasına karşı el fenerini kullanmak, masanın yanında çök-kapan-tutun pozisyonuna girmek eylemleri örneklenmiştir. Deprem sonrasında yapılacaklardan ise evden çıkmak, yardıma ihtiyacı olana yardım etmek, şehir dışındaki güvenli bir binaya gitmek, cesur ve sabırlı davranmak eylemleri örneklenmiştir. Bu metinle ilgili olan etkinliklerde ise uygulamaya dayalı etkinliklerin yer almadığı görülmüştür. Disiplinler arası bir yaklaşımla kurgulanacak eğitsel ve uygulamaya dayalı bir tatbikatın teorik bilgilerle desteklenerek ortaya çıkarılması muhtemeldir ki amaca yönelik daha yüksek bir katkı sağlayacaktır. Tokcan ve Yiter (2017) tarafından 5. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin “deprem” kelimesini “ölüm, evlerin yıkılması, can kaybı, mal kaybı, korku” kavramlarıyla ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Bu seviyedeki öğrencilere ders kitapları vasıtasıyla deprem ile ilgili yeterli bilgiler verilip deprem hazırlıkları konusunda eğitimler verilirse öğrencilerin zihinlerindeki “ölüm, evlerin yıkılması, can kaybı, mal kaybı, korku” gibi olumsuz kavramlar yerine depremin bir doğa olayı olduğu ve gerekli hazırlıklar yapıldığı, kurallara riayet edildiği takdirde depremin ölüm ve yıkım getirmeyeceği gerçeği somutlaştırılabilir.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında (Ata Yayıncılık, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları) deprem ve deprem hazırlığı konusunda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Bu durumun, bu sınıf seviyesindeki öğrencilerin deprem konusunda daha bilinçli hâle gelmelerine engel olduğu söylenebilir. Değirmenci vd., (2019) tarafından yapılan araştırmada, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında da deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Karaca (2022) ilgili çalışmasında, 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında afet konusuna çok fazla yer verilmediğini tespit etmiştir. Bu durum, bu sınıf seviyesindeki öğrencilerin bir afet olarak deprem gerçeği konusunda bilgi eksikliği yaşamalarına sebep olabilir.

7. sınıf Türkçe ders kitabında (Özgün Yayıncılık), “Duygular” temasında “Yıkılmak Kolay” isimli metinde deprem ile ilgili doğrudan bilgi verilmemiştir fakat depreme dayanıklı binaların / yapıların yapılması gerektiğine değinilmiştir. Bu da deprem öncesi yapılacak olan hazırlıklardan yapıların sağlam olması durumuna işaret etmektedir. “Doğa ve Evren” temasında bulunan “Afet ve Çocuk Ajandası” isimli metinde ise depremle ilgili sadece bir cümle bulunmaktadır. Bu cümlede de depremle ilgili bilgiler verilmemiş ve depremin ne olduğu açıklanmamıştır. “Kişisel Gelişim” temasında yer alan “Karamsar ve İyimser Bakış Açısı” isimli metindeki bir etkinlikte ise depremzedelere yardımcı olmak konusuna değinilmiştir. Bu değini deyim öğretimi ile ilgili kazanıma yönelik olarak düşünülmüştür.

7. sınıf Türkçe ders kitabında (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları), deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. İlgili kitapta doğal afetler konusunu bünyesinde barındıran “Doğa ve Evren” temasının da yer almadığı tespit edilmiştir. Kılıç'ın

(2019) Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları üzerinde yaptığı araştırmada Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabında deprem doğal afetinin tanımının yapıldığı fakat konunun detaylandırılmadığı görülmüştür.

8. sınıf Türkçe ders kitabında, deprem ve deprem hazırlığı ile ilgili herhangi bir bulgu yoktur. Kadioğlu (2005) afete hazırlık konusunda yaptığı araştırmada, halk eğitiminin çok önemli bir boyutunu eğitim materyallerinin niteliğinin oluşturduğunu tespit etmiştir. Bundan hareketle bir eğitim materyali olan 8.sınıf Türkçe ders kitaplarında deprem ile ilgili bilgilerin yer almaması, bu sınıf seviyesindeki öğrencilerin depremle ilgili bilgilerden mahrum kalmalarına sebep olmaktadır. Karakuş ve Önger (2017) 8. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışma sonucunda afet denince öğrencilerin akıllarına ilk olarak depremin geldiğini tespit etmişlerdir. Deprem gerçeğinin farkında olan bu sınıf seviyesindeki öğrencilere yönelik hazırlanan ilgili Türkçe ders kitabında deprem konusunun ele alınmaması istenilen bir durum değildir.

Türkçe ders kitaplarında genel olarak bir doğal afet olarak deprem gerçeği üzerinde yeteri kadar durulmadığı tespitini yapmak mümkündür. Buna karşın Kısa'nın (2019) Sosyal Bilgiler dersi ders kitapları üzerine yapmış olduğu araştırmada doğal afetler ve deprem konularının içeriğinin depremin Türkiye'de görülme sıklığı dikkate alınarak hazırlandığı ve yaşanması muhtemel olan doğal afetlere bu kitaplarda sıklıkla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde de doğrudan ve dolaylı olarak deprem bahsine yer verilmesi, hazırlanan etkinliklerde deprem konusunun işlenmesi kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak belirmektedir.

Çocuklar en çok bilmedikleri kavramlardan korkarlar (Karabulut ve Bekler, 2019, s. 374). Bu tespitten hareketle çocuklara ders kitapları aracılığıyla deprem kavramı hakkında bilgiler verilmeli ve Türkiye'nin bir deprem ülkesi olduğu gerçeği de göz önünde bulundurularak ana derslerden en önemlisi olan Türkçe dersinin ders kitaplarında deprem konusu detaylı bir şekilde ele alınmalıdır. Böylece afet bilincinin oluşmasına ve bu yolla insanların depremden etkilenme düzeylerinin en aza indirilmesine katkı sağlanacaktır. Bu araştırmanın sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

- ✓ Türkiye'nin deprem gerçeği göz önünde bulundurularak hazırlanacak Türkçe ders kitaplarında deprem ve deprem hazırlığı konularına çocukların yaş seviyesine uygun olarak tüm sınıf seviyelerinde daha fazla yer verilmesi isabetli olabilir.
- ✓ Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki "Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk" zorunlu temalarına "Doğa ve Evren" teması da dâhil edilirse doğal afetler konusunda daha bilinçli bir toplumun yetişmesine katkı sağlanabilir.
- ✓ Türkçe ders kitaplarında deprem gerçeğine sadece "Doğa ve Evren" temasında değil, diğer temalarda da değinilmelidir. Örneğin, "Birey ve Toplum" temasında, deprem sonrasında depremzedeler için sergilenecek yardımseverlik ve konukseverlik işlenebilir; "Bilim ve Teknoloji" temasında, enkaz altındayken sosyal medya aracılığıyla dışarıdaki insanlar ile iletişime geçip yardım çağıran insanların varlığı ele alınabilir; "Hak ve Özgürlükler" temasında, depremzede bireylerin hukuku, hak ve sorumluluklarına değinilebilir.

- ✓ Okullarda deprem bilinci ve farkındalığını artırmak için Türkçe ders kitaplarında depreme ilişkin çeşitli sosyal etkinliklere ve uygulamalara yer verilebilir.
- ✓ Deprem konusunda uzman olan ve toplum tarafından tanınan kişilerin sözleri, kitapları ve video kayıtları etkinliklerde kullanılabilir.

Yazar Katkı Oranları

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son hâlini okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- AFAD (2018). Deprem öncesi, anı ve sonrası alabileceğiniz önlemleri biliyor musunuz?<https://www.afad.gov.tr/deprem-ocesesi-ani-ve-sonrasi-alabileceginiz-onlemleri-biliyor-musunuz> , Erişim Tarihi: 25.02.2023.
- AFAD (2019). Deprem Nedir?<https://www.afad.gov.tr/deprem-nedir#:~:text=Yer%20kabu%C4%9Fu%20i%C3%A7indeki%20k%C4%B1r%C4%B1lmalar%20ne%20deniyle,sarsma%20olay%C4%B1na%20%E2%80%9CDEPREM%E2%80%9D%20denir> , Erişim Tarihi: 14.04.2023.
- Alaca, E. (2020). Türkiye’de sosyal bilgiler ders kitapları üzerine yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin değerlendirilmesi. *Asya Studies*, 4(12), 1-10. <https://doi.org/10.31455/asya.732746>
- Baran, Ş. Ç., & Diren, E. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5. sınıf ders kitabı*. Anıtepe Yayıncılık.
- Başoğlu, N., & Sarıdede, H. (2020). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin çevreci eleştiri bağlamında incelenmesi. *Turkish Studies- Education*, 15(5), 3157-3173. <http://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.45705>
- Bıkçe, M. (2017). Türkiye’deki depremlerde alınan ve alınabilecek önlemler. *Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi*, 9(2), 24 – 31. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/362115>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2021). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (30. Baskı). Pegem Akademi.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek G. & Pastutmaz M. (2021). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Cin, M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının doğal afetler ile ilgili yanılgıları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 70- 81 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/469/3790>
- Çağlar, E. & Yılmaz, O. (2022). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde “düşünme”ye ilişkin görünüm. *EKEV Akademi Dergisi*, 0(89), 51-68. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sosekev/issue/71371/1147578>
- Değirmenci, Y., Kuzey, M., & Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 33-46. <https://doi.org/10.30900/kafkasegt.591345>
- Dikmenli, Y., & Gafa, İ. (2017). Farklı eğitim kademelerine göre afet kavramı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 21-36. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.335007>
- Doğan, Y., & Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor? *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125. <https://doi.org/10.34137/jilses.491670>
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık.

- Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin afet profili. TMMOB Afet Sempozyumu Bildirileri Kitabı. 5-7 Aralık 2007, Kongre ve Kültür Merkezi, Ankara.
- Erkal, H., & Erkal, M. (2022). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Özgün Yayıncılık.
- Eroğlu Doğan, E., Ekinci, R. & Doğan, D. (2020). Fen bilimleri ders kitapları ile ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3479-3499. <https://doi.org/10.15869/itobiad.734864>
- Eselioğlu, H., Set, S., & Yücel, A. (2021). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Görür, N. (2023, Mart 18). TV100. Deprem kültürümüz olmadığı için acılar yaşadık: <https://www.youtube.com/watch?v=48CN-XzfvYM> 1:26-2:24.
- Güneş, F. (2022). *Ders Kitaplarının Özellikleri ve İncelenmesi* (1. baskı). Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları.
- Güzel, D., & Şimşek, A. (2012). Millî eğitim şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23) 172 – 216. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sakaefd/issue/11219/133970>
- Kadioğlu, M. (2005). Afete hazırlık ve afet bilinci eğitiminde verilen mesajların standardizasyonu. Deprem Sempozyumu. 23-25 Mart 2005, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Kandemir, M. A. & Yıldız, Y. (2019). Ortaokul matematik ders kitaplarının incelenmesinde kullanılan kavramsal çerçeveler. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 13(2), 1273-1304. <https://doi.org/10.17522/balikesirnef.646009>
- Kansızoğlu, H. B. (2014). Türkçe dersi öğretim programındaki ara disiplin alan kazanımlarına ilişkin bir araştırma. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 75-95. <http://hdl.handle.net/11772/1256>
- Karabulut, D., & Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(2), 368-376. <https://doi.org/10.21324/dacd.500356>
- Karaca, Ö. F. (2022). *Afet konularının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları* [Yüksek lisans tezi]. Aksaray Üniversitesi.
- Karakuş, U., & Önger, S. (2017). 8. sınıf öğrencilerinin doğal afet ve afet eğitimi kavramını anlama düzeyleri. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(6), 482-491. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i6.1247>
- Kılıç, B. C. (2019). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki doğal afetler konusunun sarmal sistem yönünden değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kır, T., Kırman, E. & Yağız, E. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Kısa, G. (2019). *2018 sosyal bilgiler öğretim programına uygun (4. 5. ve 7. sınıflara) doğal afetler konusunda etkinlik önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.

- Kıymaz, M. S. & Koç, R. (2013). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri ile bu metinlerin orijinallerinin karşılaştırılması üzerine bir inceleme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 821-849. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.478>
- Koç, H. (2013). Türk basının doğal afetlere ilişkin bakış açısını belirlemeye yönelik bir inceleme. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(2), 121-137.
- Komac B., Zorn M., & Ciglic R. (2013). European education on natural disasters-a textbook study. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 1, 2255-2279. <https://doi.org/10.5194/nhessd-1-2255-2013>
- Küçükcan, B. (2008). Kütüphane Binaları: Deprem ve Diğer Afetlere Hazırlık. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 39-52. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/170864>
- Limoncu, S. & Atmaca, A. B. (2018). Çocuk merkezli afet yönetimi. *Megaron*, 13(1), 132-143. DOI: 10.5505/megaron.2017.49369. <https://dx.doi.org/10.5505/megaron.2017.49369>
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı ilkököl ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar*. Ankara.
- Mızrak, S. (2018). Eğitim, afet eğitimi ve afete dirençli toplum. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 56-67. <https://doi.org/10.21666/muefd.321970>
- Musacchio, G., Falsaperla, S., Bernhardsdottir A.E., Ferreira, M.A., Sousa, M.L., Carvalho, A. and Zonno, G. (2016) Education: can a bottom-up strategy help for earthquake disaster prevention? *Bulletin of Earthquake Engineering*, 14(7), 2069–2086. <https://doi.org/10.1007/s10518-015-9779-1>
- Ogur, E. (2022). 2021-2022 öğretim yılında okutulan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Turkish Studies-Education*, 17(5), 1135-1154. <http://doi.org/10.7827/turkishstudies.64283>
- Önal, H. (2019). Temel eğitim ders kitaplarında afet olayları ile ilgili kavramlarda görülen eksiklikler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 177-192.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler: İlköğretim ders kitapları örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124 – 1141. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936650.pdf>
- Polat, Ö., & Akkaya, A. (2023). Acil durumlarda ortaokul Türkçe dersine ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 220-236. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1141268>
- Sarıboyacı, M. O. (2022). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6. sınıf ders kitabı*. Ata Yayıncılık.
- Selçuk, E., & Erem, M. (2022). Deprem öncesi hazırlık ve deprem anında yapılması gerekenler. *TOTBİD Dergisi*, 21(33), 249-252. <https://doi.org/10.5578/totbid.dergisi.2022.33>
- Şantaş, H. K. (2017). *Çoklu modsal betimlemelerin kullanımının 5, 6, 7 ve 8. sınıf fen bilimleri ders kitapları fizik ve biyoloji konuları için incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

- Taş, N. (2003). Yerleşim alanlarında olası deprem zararlarının azaltılması. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 225-231. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/202888>
- TDK Güncel Türkçe Sözlük, Deprem. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 14 Mart 2023.
- Tokcan, H., & Yiter, E. (2017). 5. Sınıf öğrencilerinin doğal afetlere ilişkin bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığıyla incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 115-129. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59268/851422>
- Yavaş, H. (2001). Doğal afet yönetimi ve yerle gündem 21 çalışmaları kapsamında İzmir’de deprem riski. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 118-138.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Güncelleştirilmiş Geliştirilmiş 7. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. & Yakar, Y. M. (2018). Türkçe ders kitapları ve çocuk karakterler. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 69 Summer II 2018, p. 49-64. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7708>
- Yılmaz, S. & Mercin, L. (2022). Türk aile değerlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasında ders kitaplarındaki görsellerin rolü. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 10(1), 67-83. <https://dx.doi.org/10.7816/sed-10-01-05>

Extended Summary

1. Introduction

Earthquake as a natural disaster has occurred at indefinite intervals since the existence of the world. Earthquake in Turkish Language Institution Actual Turkish Dictionary: "Shake, ground shaking, movement, earthquake caused by the breaking and displacement of the deep layers of the earth's crust or the eruption of volcanoes (TDK, 2023)." has been defined as.

Numerous studies have been conducted on the content of texts and activities in textbooks. The researchers conducted deal with textbooks in both social sciences (Alaca, 2020) and mathematics (Kandemir & Yıldız, 2019) / science (Eroğlu Doğan et al., 2020). There are scientific studies that focus on many different subjects in Turkish textbooks (Çağlar & Yılmaz, 2022; Koç & Kıymaz, 2013; Yılmaz & Yakar, 2018).

When the literature is examined, it is understood that the textbooks in different fields are disaster management, disaster awareness (Cin, 2010; Dikmenli & Gafa, 2017; Kadioğlu, 2005; Karakuş & Önger, 2017), there are many precautions to be taken before, during and after the disaster (AFAD, 2018; Limoncu and Atmaca, 2018; Selçuk and Erem, 2022; Taş, 2003). In this study, based on the results of all these studies, it was tried to determine the level of earthquake and earthquake preparedness in Turkish textbooks. The stages of preparation for the earthquake that are expected to be included in the textbooks; It consists of three phases: before the earthquake, during the earthquake and what to do after the earthquake.

2. Method

In the study, the document review method, which is one of the qualitative research methods, was used. This technique was used because it is thought that the examination of Turkish textbooks belonging to secondary school levels and studies on the subject will serve more appropriately for the purpose of the research. In the findings and interpretation part of the study, a title was opened for each textbook examined and the earthquake subject in the content was examined. In the selected books, the parts that are directly or indirectly related to the earthquake subject were examined and the sentences and activities that were found to serve the purpose of the study were grouped by considering the earthquake preparation stages. In the grouping, three main headings were determined: preparations to be made before the earthquake, what to do during the earthquake and what to do after the earthquake.

3. Discussion and Results

The effects of natural disasters on people can be long-lasting. For this reason, it can be said that disaster awareness should be created in order to reduce the impact of disasters on people. For this, textbooks, which are among the most used tools and materials in the educational environment, have an important role. In the relevant books, there are activities to be done to minimize the material and moral damage in all natural disasters, although they are not at a sufficient level. Some of these activities are done before the disaster, some are done during the disaster, and some are done after the disaster. There are pre-earthquake preparations to be made for an earthquake as a

natural disaster, things to be done during the earthquake and activities to be done after the earthquake.

In the 5th grade Turkish textbook, information about earthquakes and earthquake preparation is only mentioned in the theme of "Nature and the Universe". In the text named "Earthquake" under this theme, the preparations to be made before the earthquake were not mentioned. Among the actions to be taken in the event of an earthquake, the actions of using a flashlight against electric shock and getting into a collapse-snap-hold position next to the table are exemplified.

There is no information on earthquake and earthquake preparedness in 6th grade Turkish textbooks (Ata Publishing, Ministry of National Education Publications). It can be said that this situation prevents students at this grade level from becoming more conscious about earthquakes. In the research conducted by Değirmenci et al., (2019), no information was found about earthquakes and earthquake preparedness in the 6th grade social studies textbook. In his related study, Karaca (2022) determined that the subject of disaster was not given much place in the 6th grade social studies textbooks.

In the 7th grade Turkish textbook (Özgün Yayıncılık), in the text titled "Destroyed Easy" under the theme of "Emotions", no direct information was given about earthquakes, but it was mentioned that earthquake-resistant buildings / structures should be built. In the 7th grade Turkish textbook (Ministry of National Education Publications), no findings related to earthquake and earthquake preparedness were found.

In the 8th grade Turkish textbook, there is no finding about earthquake and earthquake preparation.

It is possible to determine that the fact of earthquake as a natural disaster is not sufficiently emphasized in Turkish textbooks. On the other hand, in the research conducted by Kısa (2019) on Social Studies course books, it was concluded that the content of natural disasters and earthquake topics was prepared by considering the frequency of earthquakes in Turkey, and natural disasters that are likely to be experienced are frequently included in these books. It is an inevitable need to include the earthquake topic directly or indirectly in the texts in the Turkish textbooks, and to deal with the earthquake subject in the prepared activities. Based on the research results, the following recommendations are proposed:

- It would be appropriate to allocate more space to earthquake and earthquake preparedness topics at all grade levels in Turkish textbooks, considering the earthquake reality in Turkey.
- The topic of earthquakes should be mentioned not only within the theme of "Nature and the Universe" but also in other themes. For example, the theme of "Individual and Society" could discuss the benevolence and hospitality shown towards earthquake victims, the theme of "Science and Technology" could address the use of social media for communication and seeking help during earthquakes, and the theme of "Rights and Freedoms" could cover the laws, rights, and responsibilities of earthquake victims.
- Activities could incorporate the use of words, books, and video recordings from experts in earthquakes who are well-known in society.

Visual Reading Styles of Children Studying at Rural Schools

Şule Tuğçe ÇİMEN*

Abstract. The main objective of this study is to investigate the visual reading styles of 8th-grade students studying in rural schools. The significance of this research stems from the lack of literature specifically focusing on visual reading among students in 8th-grade rural schools, as well as the increasing number of visual reading-related questions in central placement exams. Adopting a qualitative research design, the study employs a case study model. The study group consists of 56 8th-grade rural school students selected through easy accessibility and criterion sampling. Open-ended worksheets were used as the data collection tool, requesting comments on the images. The responses underwent descriptive analysis and were categorized based on the deep structure and surface structure titles within the semantic structure of the cartoon, using Hasan Efe's book "Karikatürü Düşündüren İnsan" as a reference for visual text. The analysis revealed that the majority of students predominantly described the surface structure. Within this category, it was noticed that the responses of 12 students showcased a departure from the surface structure, attributing different meanings to the symbols. Consequently, the study highlights that a significant proportion of children studying in rural schools are in the early stages of developing visual reading skills. According to teachers' opinions, the lack of parental interest in education, limited exposure to diverse stimuli throughout their educational journey, restricted access to technological resources, and a lack of reading habits were identified as reasons for this circumstance.

Keywords: Visual reading, education in rural schools, deep and surface structure.

How to cite: Çimen, Ş. T. (2023). Köy okullarında öğrenim gören çocukların görsel okuma biçimleri. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 37-54.

* Amasya University, Faculty of Education, Turkish Education, Amasya, Türkiye, suletuugcecimen24@gmail.com.

Köy Okullarında Öğrenim Gören Çocukların Görsel Okuma Biçimleri

Şule Tuğçe ÇİMEN*

Öz. Çalışma köy okulunda öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin görsel okuma biçimlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmanın yapılma sebebi, literatürde 8. sınıf köy okullarında öğrenim gören öğrencilere yönelik görsel okuma özelinde yapılmış bir çalışmaya rastlanılmaması ve merkezi yerleştirme sınavlarında görsel okumaya yönelik soruların artış göstermesidir. Araştırma durum çalışma modeli ile kurgulanmış, nitel bir araştırmadır. Çalışma grubunu kolay ulaşılabilirlik ve ölçüt örneklem yoluyla seçilen 8. sınıfta öğrenim gören 56 köy okulu öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, görsellere ait yorumların istendiği açık uçlu çalışma kâğıtları kullanılmıştır. Cevaplar betimsel analize tabi tutularak Hasan Efe'nin "Karikatürü Düşündüren İnsan" kitabında belirttiği görsel metin olarak karikatürün anlam yapısı konusunda derin yapı ve yüzey yapı başlıklarına göre kategorize edilerek incelenmiştir. Cevaplarda öğrencilerin çoğunluğunun yüzeysel yapıyı tasvir ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu kategorideki 12 öğrencinin cevabında düz okumada öne çıkan sembollerin yüzeysel yapıdan uzaklaşarak simgelere başka anlamlar yüklediği göze çarpmıştır. Sonuç olarak köy okullarında öğrenim gören çocukların çoğunun görsel okuma açısından yeterince gelişemediği görülmüştür. Öğretmen görüşlerine göre öğrenci velilerinin eğitime ilgisizliği, bu öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca farklı uyarıcılarla karşılaşmaması ve teknolojik araçlara rahat erişimlerinin mümkün olmaması ile okuma alışkanlığını edinmemiş olmaları, bu duruma sebep teşkil eden durumlardır.

Anahtar kelimeler: Görsel okuma, köy okullarında eğitim, derin ve yüzey yapı.

---

* Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Amasya, Türkiye, suletugcecimen24@gmail.com.

1. Giriş

Türkçe dersinin her aşamasında derse karşı olumlu tutum sağlayabilen öğrenmede kalıcılığı destekleyen araçlar olarak karikatürler, çocukların dikkatini çekmesi ve son yıllarda LGS gibi merkezi yerleştirme sınavlarında görsel okuma sorularının artış göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle araştırmada köy okullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin karikatür okuma biçimlerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Görsel okumanın çalışmaya konu olmasının sebebi köy okullarında öğrenim gören çocukların karikatür okuma biçimleri üzerine yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamasıdır. Ayrıca son zamanlarda ulusal (LGS vb.) ve uluslararası (PISA, PIRLS, TIMSS vb.) sınavlarda görsel okuma içerikli soruların artması ve köy okullarında görsel okuma özelinde yapılan araştırmaların sayıca az olması çalışmanın yapılmasındaki diğer etkenlerdir.

Okuma becerisi, öğretim sürecinde kazanılacak en değerli becerilerden biridir. Okuma, insana düşünen, anlayan, yorumlayan ve eleştiren insan olma özellikleri kazandıran bir beceridir (Ateş, 2017, s. 306). İletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve gelişmeler günümüz eğitim yaşantısında okuma anlayışını önemli oranda etkilemiştir. Teknolojik gelişmeler basılı metinlerin içeriğini etkilemiş; okuma metinleri çok daha fazla görsel içermeye başlamıştır. Hatta öyle bir noktaya gelinmiştir ki görsellerin olmadığı veya yetersiz olduğu ders kitapları sıkıcı bulunmuş ve kalıcı öğrenmeyi engellediği düşünülmeye başlamıştır. Bütün bu gelişmeler görsellerden anlam çıkarma yani görsel okuma kavramını doğurmuştur (Ateş, Sur ve Çelik, 2020, s.2). Görsel destekli eğitimin en önemli avantajı, dikkat çekmeyi kolaylaştırmasıdır. Konuya dikkati çekebilmek eğitim sürecinde önemli bir aşamadır çünkü öğrenme dikkatle başlamaktadır. Dikkat çekmenin yanı sıra bilgilerin bir bütün hâlinde öğrenciye sunulmasında, konunun özetlenmesinde, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisinin kazandırılmasında, konuşma becerisinin geliştirilmesinde görsellerden büyük oranda faydalanılmaktadır (Ateş, Sur ve Çelik, 2020). Bunun yanı sıra görseller, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmeye yardımcı olur, yeni öğrenme olanakları açar ve hafızayı geliştirerek öğrenme sürecine fayda sağlar (Kędra ve Źakevićüte, 2019). Aynı zamanda görseller, insana ve yaşama yönelik çelişkiler karşısında bireyde farkındalık oluşturarak uygun çözüm yolları sunar (Çer, 2017, s. 3).

Çocuklar görseller ile serüvene çıkarlar. Bu serüvenin içerisinde kalan çocuklar, karikatürlerdeki gizemi çözümlenmeye, düş ve düşünce dünyasındaki ortaya koyulan iletilere ortak olmaya çalışırlar (Çer, 2017, s. 5). Görsel okuma yetkinliğine yeterince ulaşamayan çocuklar ise insanı, yaşamı ve doğayı yeterince anlayamaz; düşüncelerin sürekli olarak değişebileceğini sezinleyemez, iç içe geçmiş soyut olayları çözümleremez; basmakalıp düşünce ve yargılara eleştirel yaklaşamazlar (Çer, 2017, s. 7). Artık görsel kullanımı teknolojik araçlar ile tüm yaşamımızı kuşatmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da görsel okur-yazarlık çok küçük yaşlardan itibaren eğitimin bir parçası olmak durumundadır (Koç, Yıldız ve Coşkun, 2015, s. 694). Okuma becerisi kapsamında düşünüldüğünde görsel okuma, Türkçe dersi için de ayrıca önem arz etmektedir. Güneş (2013, s. 5), Türkçe öğretiminde görsel okuma

dil becerileri ile zihinsel ve sosyal becerilerin gelişiminin öğrenme, anlama, hatırlama ve zihinsel bağımsızlık becerileri açısından büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca Türkçe dersinin içerisindeki etkinliklerde kavram karikatürlerinin kullanımı soyut olan bilgileri, nesnelere veya duygu ve düşünceleri somutlaştırma ve görselliği ön plana çıkarma adına önemlidir (Varışoğlu, Şeref, Gedik ve Yılmaz, 2014, s. 230).

Görsel okuma becerileri PISA ve PIRLS gibi uluslararası araştırmalarda ele alınmakta ve öğrencilerin okuma ve görsel okuma becerilerini değerlendirmek için uzun (sürekli) ve kısa (süreksiz) metinler kullanılmaktadır. Son yıllarda LGS gibi merkezi yerleştirme sınavlarında da görsel içerikli soruların artış gösterdiği bilinmektedir. 2017'den günümüze kadar yapılmış olan LGS' ye ait Türkçe soruları incelendiğinde 2017 ve 2018'de görsel okumaya yönelik soruların yer almadığı görülecektir. 2019 LGS Türkçe sorularına bakıldığında 2 sorunun sözel mantık kapsamında tablo, 1 sorunun grafik olmak üzere toplamda 7 görsel okuma temelli soru sorulduğu görülmüştür. 2020 yılında yapılan LGS Türkçe soruları incelendiğinde ise 2'si tablo, 1'i grafik olmak üzere toplamda 5 görsel okuma temelli soru sorulduğu görülmüştür. Türkçe dersinde görsel okumayı yeterince geliştiremeyen öğrenciler merkezi yerleştirme sınavlarında çıkan görsel nitelikli soruların cevaplanmasında da sorunlarla karşılaşabilir. Ayrıca öğrencilerin uluslararası uygulanan standart sınavlarda gösterdikleri performanslarına bakıldığında, bölgesel ve bireysel farklılıklar dışında öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin sınavlardaki başarıları üzerinde belirleyici faktörlerden biri olduğu söylenebilir (Suna, Tanberkan ve Özer, 2020). Benzer bir şekilde Oral ve McGivney (2014), ülkemizdeki sosyoekonomik şartların öğrencilerin akademik başarısını etkilediğini ve genel olarak bu öğrencilerin akademik başarılarının düşük olduğunu belirtmektedir. Akademik başarısızlık daha çok dilsel becerilerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. (Demirel ve Yağmur, 2017, s. 98). PIRLS sonuçları analizine göre anne-babanın okuma alışkanlıkları; evde bulunan kitap sayısı; çocuk kitaplarının oranı; eve gazete girip girmediği, anne-babanın çocukla birlikte okuma yapıp yapmadığı gibi birçok boyut anketler yoluyla incelenmiştir. Okuma etkinliklerine erken yaşta başlama (görsel okuma) ve dördüncü sınıf okuma becerileri arasında olumlu bir ilişki olduğu; evlerinde daha çok çocuk kitabı bulunan öğrenciler daha az çocuk kitabı olan öğrencilerden daha başarılı olduğu; en yüksek okuma puanı alan öğrencilerin velileri haftada en az 6 saat okuyan velilerden oluştuğu sonuçlarına ulaşılmıştır (PIRLS 2001 Akt. Demirel ve Yağmur, 2017, s. 100).

Türkçe öğretiminde görsel okuma üzerine alanyazına bakıldığında konu ile ilgili çalışmaların farklı alanlara yönelik olduğu görülmektedir. Çalışmalarda Türkçe öğretim programında görsel okuma üzerine yoğunlaşıldığı görülmektedir (Ateş, Sur ve Çelik, 2020; Gülüdaş, 2012 ; Kuru, 2008; Özsanı, 2015; Özyurt Aydemir, 2016; Sarıkaya, 2017). Bu çalışmalarda öğretim programı doğrudan doğruya baz alınmış ve öğretmen görüşlerinden faydalanılmıştır. Görsel okumanın anlam kurmayla ve kazanım edinmeyle ilişkisinin incelendiği çalışmalar da vardır (Akçam, 2006; Balun, 2008; Semizoğlu, 2013). Bunlara ek olarak görsel okuma çalışmalarının değer eğitime yönelik etkisinin (Tarakçı, 2013), yaratıcı düşünme etkinliklerinin görsel okumaya etkisinin (Özdemir Erem, 2015), derste kullanılan kısa filmlerin Türkçe dersine

etkisinin (Aydın, 2020) incelendiği çalışmalar da yapılmıştır. Karikatürlerle alakalı yapılan çalışmalara bakıldığında Akkaya'nın (2011) çalışmasında karikatür destekli öğretimin, dil bilgisi öğretiminde akademik başarıyı arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dezavantajlı öğrenciler üzerine alanyazına bakıldığında konu ile ilgili çalışmaların öğretmen adaylarının dezavantajlı öğrencilere eğitim verme deneyimleri (Yaşar ve Amaç, 2018), Türkiye'deki sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin PISA 2009 başarılarının değerlendirildiği çalışmalardan söz etmek mümkündür.

Alanyazına görsel okuma bağlamında farklı disiplinler açısından bakıldığında ise konu ile ilgili çalışmaların sosyal bilgiler ve tarih (Durualp, 2006; Karapınar ve Sağlamgöncü, 2018), Fizik (Düzgün, 2013) gibi alanlarda yapıldığı görülmüştür. Türkçe eğitimi alanı dışında coğrafya öğretiminde (Özşahin, 2009), değerler eğitiminde (Yüksel ve Adıgüzel, 2012), fen eğitiminde (Balım, İnel ve Evrekli, 2008) ve matematik öğretiminde (Dereli, 2008) de karikatür kullanımına ilişkin çalışmalar yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar içerisinde köy okullarında karikatür okuma biçimlerinin ortaya koyulduğu bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmayla, köy okulu öğrencilerinin görsel okuma ve anlama durumlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda görsel okumaya gerekli önemin verilmesinde yol gösterici olabilir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Çalışmada köy okullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin görsel okuma durumlarını ortaya koymayı hedeflediği için durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırma durum çalışma modeli ile kurgulanmış, nitel bir araştırmadır. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği bir ya da birkaç durumun kendi sınırları içinde (ortam, zaman vb.) bütüncül olarak analiz etmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 75). Çalışmada durum olarak köy okullarında öğrenim gören 8. sınıf öğrencilerinin görsel okuma biçimleri ele alınmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini kolay ulaşılabilir olması açısından Pervari ilçesine bağlı köy okulları olan Ormandalı ve Çobanören Ortaokulu ile Ceylanpınar ilçesine bağlı Büyükyenice İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken hedef kitle olarak ölçüt örnekleme yöntemiyle 56 öğrenciye ulaşılmıştır. Ölçüt örnekleme olarak dezavantajlı bölgeler şeklinde nitelendirilebilecek köy okullarında öğrenim gören 8. sınıf seviyesindeki öğrenciler belirlenmiştir. Türkçe öğretim programı bağlamında öğrencilerin görsel okuma kazanımlarına ulaşmış olduğu düşünüldüğü için çalışma grubu 8. sınıf seviyesi olarak tercih edilmiştir. Çalışma grubunun dezavantajlı bölgelerdeki öğrencilerden seçilmesinin sebebi köy okullarında görsel okuma özelinde yapılan araştırmaların sayıca az olmasıdır. Çalışmanın bu durumun sebepleri hakkında fikir

verebileceği düşünülmektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı 30 kız 26 erkek olarak belirlenmiştir. Çalışma grubu 13-14 yaş aralığındadır. Bulgularda kısaltma olarak “Ö” kodu kullanılmış ve öğrenciler numaralandırılarak gösterilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın yürütülmesi için uygulayıcı olarak belirlenen okullarda 8. sınıfların dersine giren Türkçe öğretmenlerine ulaşılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak, görsellere ait yorumların istendiği açık uçlu çalışma kâğıtları kullanılmıştır. Standartlaştırılmış çalışma kâğıtlarıyla öğrencilerin karikatürlerde yer alan metni okuyarak karikatürde verilen iletiyi bulabilme durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Oluşturulan çalışma kâğıdıyla 4 öğrenciyle pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot uygulama neticesinde etkinliğin süresi olarak 30 dk belirlenmiştir. Çalışma kâğıtları konu alanında uzman 2 kişi tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda görsellerin seviyeye uygun seçildiği kanaatine varılmış ve görsel boyutlarının çalışma kâğıdında büyütülmesi kararına varılmıştır. Ayrıca görseller seçilirken ders kitabındaki temalara uygunluk açısından da değerlendirilmiştir.

Derse giren Türkçe öğretmenleri, çalışma grubuna öncesinde çalışma kâğıtlarında da yer alan karikatürleri fotoğraf olarak göstermiş ve öğrencilerden görsel metnin analizini yaparak çalışma kâğıdına görüşlerini yazmalarını istemiştir. Bu uygulama için uygulayıcıların görüş birliği ve yapılan pilot uygulama sonucuna göre 30 dk. verilmiş ve öğrencilere bu sürede hiçbir şekilde müdahale edilmemiştir. Uzmanlar tarafından belirlenen karikatür algılama aşamalarına göre öğrenci cevapları kategorilere ayrılmıştır.

Kategorilere ayrılan cevapların sebepleri hakkında 4 ders öğretmenleriyle çevrim içi ortamda yapılandırılmamış görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelere ait veriler, bulgular kısmında değerlendirilmiştir. Bulgularda kısaltma olarak “ÖĞ” kullanılmış ve öğretmenler numaralandırılarak gösterilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

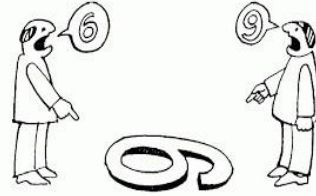
Ulaşılan veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. “Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239).

Çalışma verileri Hasan Efe’nin “Karikatürü Düşündüren İnsan” kitabında belirttiği görsel metin olarak karikatürün anlam yapısı konusunda derin yapı ve yüzey yapı başlıklarına göre kategorize edilerek incelenmiştir (Efe, 2013, s. 7-18). Efe’ye göre karikatürde derin yapı soyutlama ve sezilen gerçekliktir (Efe, 2013, s. 12). Yüzey yapı ise çizgi, nesne, metnin bölümleri ve hareketlerdir (Efe, 2013, s. 9). Yüzey yapıda metnin düz okunması söz konusudur. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak adına araştırmacı tarafından

analiz edilen veriler farklı bir araştırmacı tarafından da incelenmiş araştırmacıların ortak görüşüyle analiz edilmiştir. Nitel verilerin analizinde Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılmış ve kodlayıcılar arasındaki uyum oranı %85,9 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç ulaşılan sonuçların güvenilir olduğunu göstermektedir.

3. Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bulgularını 56 öğrencinin karikatür okuma çalışma kâğıdına verdiği cevaplar oluşturmaktadır. Cevaplar Hasan Efe'nin "Karikatürü Düşündüren İnsan" kitabında belirttiği görsel metin olarak karikatürün anlam yapısı konusunda derin yapı ve yüzeysel yapı başlıklarına göre kategorize edilerek incelenmiştir (Efe,2013, s. 189). Ayrıca veriler neticesinde çalışma grubunda Türkçe derslerine giren 4 öğretmene ulaşılarak bu öğretmenlere çevrim içi ortamda görsel okuma başarısının düşük olmasındaki sebepler sorulmuştur.

Görsel 1

Görsel 1'e ait veriler incelendiğinde çalışmaya katılan 56 öğrenciden 16 öğrencinin derin yapıyı sezebildiği, 39 öğrencinin yüzeysel yapıyı tasvir ettiği, 1 öğrencinin ise yorum yapmadığı görülmüştür. Genel yorumlara bakıldığında en çok tekrar eden simge olarak 49 öğrencide 6 ve 9 sayılarına yer verildiği görülmüştür. Bunun dışında ", sağ, sol, iki adamın var oluşu" cevaplarda öne çıkan diğer simgeler arasındadır.

Derin yapıyı anlamlandırmaya çalışan öğrencilerin yorumlarında "bakış açısı, taraf, tartışma ve haklı" ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Ö46'nın "Bir şeyi yorumlamak bakış açısına göredir. İnsanlar baktığı açıyla bir şeyi yorumlayabilir. Bu açı nedeniyle insanın fikir ve özellikleri farklıdır." görüşü ve Ö51'in "Herkesin bakış açısı aynı olmayabilir. İnsanlar nasıl gördüklerini söylerler. Herkes aynı şeyi görmediği için farklı şeyler söylerler. Şekildeki gibi iki kişi aynı şeyleri söylemiyor. Çünkü ikisi farklı yönlerden baktıkları için biri 6 diğeri ise 9 gibi görmektedir." yorumu bakış açısını örnekler niteliktedir.

Çalışma grubunun büyük bir oranını oluşturan yüzeysel yapıyı tasvir eden öğrencilerin görsel metni düz okuduğu görülmüştür. 35 öğrencinin yorumunda metinde yalnızca görülenler yazılmıştır. Ö4 "İki ters adam biri 9 biri 6 diyor. Resim 6 gibi 9 görülüyor." şeklinde bir yorum getirmiş, Ö9 ise "Soldaki adam bu harfi 6 görüyor, sağdaki adam ise bu harfi 9 görüyor." şeklinde bir yorum getirmiştir. Temeldeki adlandırılışlar farklı olsa da yüzeysel yapı kategorisinde düz okumanın ya da simgelerin ortaya koyulmasının esas olduğu dikkat

çekmektedir. Bu kategorideki öğrenci cevaplarının görülenin aktarılması açısından büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Bu yorumlara ek olarak öğrenci cevaplarında görünenin tasvirinden de uzak yorumlara rastlanmıştır. Ö3'ün "Dünyamızda sayılar olmasaydı çok farklı bir dünya olurdu. Çünkü sayılar her yerde var. Mesela yelkovanla saatte sayılar vardır." ifadesi ve Ö42'nin "Bir adam 6 diyor, diğeri 9 diyor. Bunun için tartışmaya başlıyorlar. Eğer zamanında matematik olsaydı bunun için kavga etmezlerdi. Belki zamanında öğrenebilirdi." ifadesi görselden sayılarla alakalı görsel metnin iletisinden uzak bir yapının anlaşıldığını ortaya koymaktadır. Bu ifadelerde karikatürün anlam dünyasından uzaklaşma söz konusudur fakat derin yapıya ait bir çözümleme eğilimi de ortaya çıkmaktadır.

Görsel 2

Görsel 2'ye ait veriler incelendiğinde çalışmaya katılan 56 öğrenciden 6 öğrencinin derin yapıyı sezebildiği, 48 öğrencinin yüzeysel yapıyı tasvir ettiği, 2 öğrencinin ise yorum yapmadığı görülmüştür. Genel yorumlara bakıldığında en çok tekrar eden simge olarak 21 öğrencinin "adam, deniz, hapis" kelimelerini kullandığı anlaşılmıştır. Buna ek olarak "özgürlük ve okumak" cevaplarda öne çıkan simgeler arasındadır.

Derin yapıyı anlamlandırmaya çalışan öğrencilerin yorumlarında "kitap, özgürlük, oda, ufuk, ışık, karanlık ve aydınlık" ifadelerine yer verdiği görülmüştür. Ö6'nın "Kitap okuyan kimseler her zaman ışık aramaz, ışık onları bulur. Kitap okumak ufku genişletir. Zekâyı ilerletir, mantıklı olur ama kitap okumayan kimse, kendi ışığından olur yani karanlıkta kaybolur." görüşü ve Ö37'nin "Bu resimde okumak isteyen her insan nerede olursa olsun onun okuduğu yer hep aydınlıktır, bunu ne kadar engellerlerse engellesinler." yorumları kitap okumanın insanı özgürleştirdiğini örnekler niteliktedir.

Çalışma grubunun büyük bir oranını oluşturan yüzeysel yapıyı tasvir eden öğrencilerin görsel metni düz okuduğu ya da görsel metnin iletisinden uzak eminlik arz etmeyen yorumlarda bulunduğu görülmüştür. Ö4 "Birinci adam hikâye okuyup denizi seyrediyor." şeklinde bir yorum getirmiştir. Ö36 yapmış olduğu "Bir adam var gardiyan elbiseleri giymiş gibi bir tarafta siyah beyaz çizgili pijama takımı giymiş ve sanki şişman adam diğer adamın özgürlüğünü izliyor. Sanki kendine keşke ben de öyle olsaydım diyor, tam emin değilim." yorumuyla çekimserliğini ortaya koymaktadır. Bu kategorideki öğrenci cevaplarının görülenin aktarılması açısından büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmüştür. 5 öğrencinin çekimser yorumlarda bulunduğu görülmüştür.

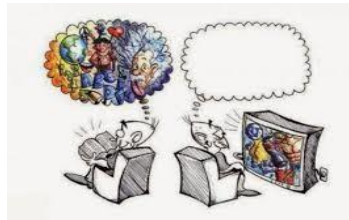
Görsel 3

Görsel 3'e ait veriler incelendiğinde çalışmaya katılan 56 öğrenciden 27 öğrencinin derin yapıyı sezebildiği, 27 öğrencinin yüzeysel yapıyı tasvir ettiği, 2 öğrencinin ise herhangi bir yorum yapmadığı görülmüştür. Genel yorumlara bakıldığında en çok tekrar eden simgeler arasında "kum saati, zaman, şehir ve doğa" kelimelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Derin yapıyı anlamlandırmaya çalışan öğrencilerin yorumlarında en çok "kuraklık, yaşam, dünya, çölleşme, küresel ısınma, ağaçlar" ifadelerine yer verdiği görülmüştür. Ö6'nın "Resimde üstte ilk olarak yaşadığımız güzel, temiz, yemyeşil bir doğa var. Altta kurak bir dünya var. Anlamamız gereken de eğer dünyamıza sahip çıkmazsak alttaki kurak dünyaya dönüşür. Bunun için elimizden geleni yapmalıyız. Çünkü zamanımız git gide azalıyor." ve Ö46'nın "Dünyamız doğal güzelliğini şehirlere bırakıyor. Bu böyle devam ederse elle yapılmış şehirler olacak her yerde, bunu değiştirmesek doğamız yok olur." görüşleri bunu destekler niteliktedir.

Ö30'un "Resimde gördüğümüz gibi bir taraf yemyeşil bir taraf şehir ve karanlık önce doğa yemyeşilmiş. İnsanlar ağaçları kesmiş ve şehir, kent kurmuşlar ve dünyanın atmosferi azot gazı ile dünyadaki kentlerin dumanları küresel ısınmayı oluşturabilir. Ama dolu bir ormanı yıkıp şehir yaptı insanoğlu, bu yüzden oksijen azaldı. Karbondioksit arttı." görüşü fen bilimleri ile ilişkili yorumların varlığını göstermektedir. Bu yorum görsel okumada disiplinlerarasılığın önemini vurgular niteliktedir.

Çalışma grubunun büyük bir oranını oluşturan yüzeysel yapıyı tasvir eden öğrencilerin görsel metni düz okuduğu ya da görsel metnin iletisinden uzak eminlik arz etmeyen yorumlarda bulunduğu görülmüştür. Ö4 "Hayat akıp gidiyor." şeklinde bir yorum getirmiştir. Ö36 yapmış olduğu "Zamanın günden güne tükendiğini anlatıyor." yorumuyla metni düz okuduğunu ortaya koymaktadır.

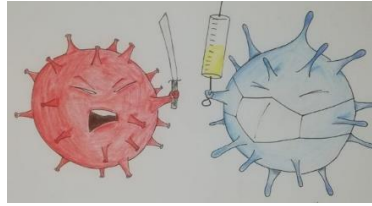
Görsel 4

Görsel 4'e ait veriler incelendiğinde çalışmaya katılan 56 öğrenciden 20 öğrencinin derin yapıyı sezebildiği, 34 öğrencinin yüzeysel yapıyı tasvir ettiği, 2 öğrencinin ise herhangi bir

yorum yapmadığı görülmüştür. Genel yorumlara bakıldığında en çok tekrar eden simgeler arasında “televizyon, kitap, hayal” kelimelerinin kullandığı kanısına ulaşılmıştır.

Derin yapıyı anlamlandırmaya çalışan öğrencilerin yorumlarında en çok “hayal gücü, kitap, zarar ve gelişim” ifadelerine yer verdiği görülmüştür. Ö14’ün “Teknoloji dünyamızda var fakat kendimize hâkim olmalıyız. Kitap okuyan birinin hayal dünyası geniş olur, kendini geliştirir fakat sürekli televizyon izleyen birinin hayal gücü dar olur ve bilgisizdir. Kitap okumak çok önemli. Hem bilgimiz hem hayal gücümüz geniş olur.” ve Ö29’un “Bence de resimde görüldüğü gibi kitap okumak televizyon izlemekten daha iyidir. Çünkü her kitap okuduğumuzda beynimizde bir şeyin canlandığını görmekteyiz. Fakat televizyon izlemek beynimize zarar verip bizlere zarardan başka bir yol göstermez. Bu nedenle kitap okuyup sık sık televizyon izlemekten vazgeçmeliyiz.” görüşleri bunu destekler niteliktedir.

Çalışma grubunun büyük bir oranını oluşturan yüzeysel yapıyı tasvir eden öğrencilerin görsel metni düz okuduğu görülmüştür. Ö24 “İki tane yaşlı adam var. Birisi kafasında kitap okurken bir şeyler canlandırıyor. Diğeri televizyon izliyor. O da kafasında bir şeyler canlandırıyor.” şeklinde bir yorum getirmiştir. Ö15 yapmış olduğu “Burada iki adam var. Biri televizyon izliyor diğeri de hikâye okuyor. Televizyonda ne çıkıyorsa aynısını hayal ediyor.” yorumuyla metni düz okuduğunu ortaya koymaktadır. Bu yorumlara ek olarak öğrenci cevaplarında görünenin tasvirinden de uzak yorumlara da rastlanılmıştır. Ö35’in “Eskiden gazeteden baktığımız bilgilere şimdi teknolojiyle bakıyoruz.” yorumu buna örnektir.

Görsel 5

Görsel 5’e ait veriler incelendiğinde çalışmaya katılan 56 öğrenciden 16 öğrencinin derin yapıyı sezebildiği, 38 öğrencinin yüzeysel yapıyı tasvir ettiği, 2 öğrencinin ise herhangi bir yorum yapmadığı görülmüştür. Genel yorumlara bakıldığında en çok tekrar eden simgeler arasında “kırmızı, mavi, virüs” kelimelerinin yer aldığı görülmüştür.

Derin yapıyı anlamlandırmaya çalışan öğrencilerin yorumlarında en çok “aşı, maske, Korona, hastalık, savaş” ifadelerine yer verdiği görülmüştür. Ö30’un “Korona virüs salgını dünyada çok dağıldı. Bu nedenle aşısı aranıyor. Korona virüs Covit 19 diğer adı, dünya nüfusunu düşürdü. Günü geçtikçe dünya nüfusu azalıyor. Salgının azalması için bol bol ilaç kullanıyorlar hala Korona virüs var ama çok değil. Resimde salgını durduran ilaç ve virüs birbiriyle savaşıyorlar. Virüs yayılmayı isterken ilaç onu durdurmaya çalışıyor.” ve Ö14’ün “Mikroplar gerçek hayatımızda gerçekten var. Maske takarsak ve temiz olursak mikropları atlatırız. Aşı da en önemli şeylerden biridir. Kendimize aşı yaparsak virüsler bizden kaçar ve uzaklaşır.” görüşleri bunu destekler niteliktedir.

Çalışma grubunun büyük bir oranını oluşturan yüzeysel yapıyı tasvir eden öğrencilerin görsel metni düz okuduğu görülmüştür. Ö27 “Biri Korona, biri aşı.” şeklinde bir yorum getirmiş, Ö38 ise “Korona virüs kırmızı olan, bulaşıcı mavi ise iyileştirici. Birbirine karşı çıkacaklar.” şeklinde bir yorum getirmiştir. Temeldeki adlandırılışlar farklı olsa da yüzeysel yapı kategorisinde düz okumanın ya da yalnızca simgelerin ortaya koyulmasının esas olduğu dikkat çekmektedir.

3.1. Çalışmanın sonuçları hakkında Türkçe derslerini yürüten öğretmenlerin görüşleri

Çalışmada elde edilen sonuçlar hakkında çalışma grubunda belirtilen okullarda görev yapan Türkçe öğretmenleriyle çevrim içi ortamda görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde derin yapıyı ve yüzey yapıyı anlatan öğrencilerin ilgili kategoride değerlendirilmesindeki nedenler hakkında bilgi toplanmıştır. Öğretmenler “ÖĞ” şeklinde kodlanarak gösterilmiştir.

Tablo 1: Yüzey yapıdaki öğrenciler hakkında öğretmen görüşlerine

Öğrenci velilerinin eğitime ilgisizliği	ÖĞ1,ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ4
Öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca farklı uyarıcılarla karşılaşmaması	ÖĞ2,ÖĞ3
Teknolojik araçlara rahat erişimlerinin mümkün olmaması	ÖĞ1,ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ4
Okuma alışkanlığını edinmemiş olmaları	ÖĞ1,ÖĞ2,Ö3

Tablo 1’de yüzey yapıdaki öğrenciler hakkında öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Buna göre öğrenci velilerinin eğitime ilgisizliği, bu öğrencilerin öğrenim hayatları boyunca farklı uyarıcılarla karşılaşmaması ve teknolojik araçlara rahat erişimlerinin mümkün olmaması ile okuma alışkanlığını edinmemiş olmaları, bu duruma sebep teşkil eden durumlardır. Velilerin ilgisizliği ve teknolojik araçlara erişim konuları derse giren tüm öğretmenlerin ortak kanaatidir.

Tablo 2: Derin yapıdaki öğrenciler hakkında öğretmen görüşlerine

Derse karşı ilgilerinin yüksek olduğu	ÖĞ1,ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ4
Ailelerinin eğitime önem verdiği	ÖĞ2,ÖĞ4
Karşılarına çıkan yeni şeyleri daha fazla merak ettikleri	ÖĞ1,ÖĞ2,ÖĞ3,ÖĞ4
Görsel-işitsel teknolojik araçlara ulaşım noktasında daha rahat oldukları	ÖĞ1,ÖĞ2

Tablo 2’de derin yapıdaki öğrenciler hakkında öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Bu kategorideki öğrencilerin genel anlamda derse karşı ilgilerinin yüksek olduğu, ailelerinin eğitime önem verdiği, karşılarına çıkan yeni şeyleri daha fazla merak ettikleri ve görsel-işitsel

teknolojik araçlara ulaşım noktasında daha rahat oldukları kanaatlerdir. Merak ve ilgi konusunda bütün öğretmenlerin aynı görüşte olduğu tabloda görülmektedir.

4.Sonuç ve Öneriler

Çalışmada öğrenci seviyesine ve Türkçe ders kitabındaki temalara uygun görülen beş görsele ait 56 öğrencinin verdiği cevaplar incelenmiştir. Bu cevaplar doğrultusunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun yüzeysel yapıyı tasvir ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Koç, Yıldız ve Coşkun da (2015) Behiç Ak'ın resimli kitabı Uyurgezer Fil'de birinci sınıf öğrencilerinin verdikleri yanıtları yorumlama düzeylerine göre belirlemiştir. Dezavantajlı bölgede bulunan okulda 39 1. Sınıf öğrenci ile yaptığı çalışmada betimleme, temel yorumlama, yaratıcı yorumlama ve eleştirel anlama şeklinde kategorilere ayırmıştır. Bu kapsamda yorumların çoğunun betimleme düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Yapılan çalışmanın sonuçları bu bakımdan Koç, Yıldız ve Coşkun (2015)'un ulaştığı veriler ile benzerlik göstermektedir.

Yüzeysel yapının ifadesi düz okuma ve öne çıkan simgeleri aktarmanın ötesine geçememektir. Bu kategorideki 12 öğrencinin cevabında düz okumada öne çıkan sembollerin yüzeysel yapıdan uzaklaşarak simgelere başka anlamlar yüklediği göze çarpmıştır. Yapılan yorumlarda öğrencilerin bir kısmının ön plandaki simgeleri gördükleri bu simgeler üzerine zaman zaman hikâye şeklinde anlatımlar yaptıkları ve simgeleri yorumlarken onlara çeşitli kodlar verebildikleri görülmüştür. Koç, Yıldız ve Coşkun (2015) da ulaştığı verilerde her beş cümleden birinin hayali yorumlama düzeyinde olduğunu ve temel yorumlama düzeyindeki cümle sayısının, hayali yorumlama düzeyindekilere göre biraz daha az olduğunu belirtmiştir.

Akpınar (2019) yaptığı çalışmada görsel okuma öğrenme alanı kazanımlarının etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri kapsamında öğrencinin şekil, sembol ve işaretlerin anlamını bilmesine katkı sağlar kazanımına yer vermektedir. Yapılan çalışma yüzeysel yapının ifadesi bağlamında bu katkı hususunda benzer sonuçlar içermektedir.

Bulgularda yer verilen verilere göre derin yapıyı anlamlandıran öğrenci sayısının az olduğu göze çarpmaktadır. İstisnalar olsa da genel anlamda bir görsel metni doğru yorumlayan öğrencinin diğer görseller için de doğru yorumlarda bulunduğu göze çarpmaktadır. Derin yapının ifadesi metinde görülen simgelerin ardındaki aktarılan mesajın okunması demektir. Bu açıdan derin yapıyı ifade eden öğrencilerin simgelerin ötesindeki anlamı yakalayabildikleri görülmüştür. Koç, Yıldız ve Coşkun (2015) çalışmalarında tüm cümlelerin yalnızca %1,7'sinin eleştirel anlama düzeyinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda çalışmaların sonuçları örtüşmektedir.

Akpınar (2019) yaptığı çalışmada görsel okuma öğrenme alanı kazanımlarının etkililiğine ilişkin öğretmen görüşleri kapsamında öğrencilerin resim ve fotoğrafları yorumlama becerisini geliştirir ve öğrencinin sosyal olayları yorumlamasına katkı sağlar kazanımlarına yer vermektedir. Yapılan çalışma ile derin yapıyı çözümleyen öğrencilerin Akpınar'ın çalışmasında yer alan kazanımlara sahip olduğu konusunda benzer sonuçlar görülmektedir.

Sonuç olarak yapılan görsel okuma etkinliğinde köy okulunda öğrenim gören öğrencilerin büyük çoğunluğu metnin yüzeysel yapısını anlatabilmiştir. Çalışmada yer verilen öğretmen görüşleri de düşünülerek Türkçe dersinde görsel okuma etkinliklerine daha fazla yer verilerek ve öğrencileri küçük yaştan itibaren görsel açıdan daha fazla uyaranla karşılaştırarak görsellerin derin yapısına nüfuz etmeleri sağlanmalıdır. Görsel okuma hususunda sadece Türkçe dersinde değil diğer derslerde de bir farkındalık sağlanmalıdır. Böylece öğrenci cevaplarında disiplinlerarası bir yaklaşıma gidilmelidir. Öğrencilerin küçük yaştan itibaren resimli kitaplarla karşılaştırılması önemlidir. Bu kitaplar ile konuşma, yazma etkinlikleri düzenlenmelidir. Dünyaya, etraflarına, sanata, bilime ait farkındalıklarının oluşabileceği örnek durumlar sunulmalıdır. Resmin bütününe görebilecekleri sorular sorulmalıdır.

Akpınar (2019) çalışmasında dünyada hızla yaygınlaşan görsel okuryazarlığın ülkemize yansımış şekli olan Türkçe programı görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanının, öğretmenlerin bu konuda iyi yetiştirilmesi ve okullarda gerekli donanım desteği sağlandığında, öğrencileri hayata daha donanımlı hazırlamada önemli katkıları olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Donanım desteği hususu Tablo 1 ve 2'deki ders öğretmenlerinin yorumlarını desteklemektedir. Bu kapsamda öğretmenler görsel alan konusunda yetiştirilmeli, okullarda donanım desteği sağlanmalı, görsel okumaya diğer becerilere bağlı ayrı bir öğrenme alanı olarak önem verilmelidir.

Çıkar Çatışma Beyanı

Yazar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Akçam, H. K. (2006). *Görsel okumanın ilköğretim beşinci sınıf bilgi verici metinlerde anlam kurmaya etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Akkaya, A. (2011). *Karikatürlerle dil bilgisi öğretimi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Akpınar, B. (2010). İlköğretim 1-5. sınıflar Türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49.
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/547/35>
- Ateş, M. (2017). Ortaokul öğrencilerinin okuduğunu anlama düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(12), 306-317.
<https://doi.org/10.16991/inesjournal.1477>
- Ateş, M., Sur, E., ve Çelik, H. (2020). Türkçe öğretmenlerinin görsel okumayla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-15.
- Aydın, N. (2020). *Türkçe dersinde kısa film destekli etkinliklerin görsel okuma becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Balım, A. G., İnel, D., ve Evrekli, E. (2008). Fen öğretiminde kavram karikatürü kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve sorgulayıcı öğrenme becerileri algılarına etkisi. *İlköğretim Online Dergisi*, 7(1), 188-202.
- Çam, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
- Çer, E. (2017). *Karikatürlerle Türkçe öğretimi*. Eğiten Kitap Yayınları.
- Demirci, G. (2013). *Eğitimde mizah ve karikatür kullanımının öğrenci başarısı ve motivasyonuna etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Demirel, G., ve Yağmur, K. (2017). Uluslararası PIRLS uygulamaları ölçütlerine göre Türk öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin değerlendirilmesi. *Journal of Language Education and Research*, 3(2), 95-106. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlere/issue/30938/332468>
- Dereli, M. (2008). *Tam sayılar konusunun karikatürle öğretiminin öğrencilerin matematik başarılarına etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Doğan, B. (2015). Okuma ve görsel okumanın bir metnin ana düşüncesini bulma ile metni analiz etme üzerine etkilerinin belirlenmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ÖS-II:67-84.
- Duran, C. (2020). *Birleştirilmiş sınıflı ilkokul 3. ve 4. Sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde konuşma becerilerinin karikatürler yoluyla geliştirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Durualp, E. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde karikatür kullanımı*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

- Düzgün, E. (2013). *Görsel okuma yaklaşımının üniversite öğrencilerinin fizik dersindeki akademik başarılarına etkisinin araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Efe, H. (2013). *Karikatürü düşündüren insan*. Neziher Yayıncılık.
- Göçer, A., ve Akgül, O. (2018). Türkçe eğitiminde karikatür kullanımı ve eğitsel değeri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 86-100. <https://doi.org/10.31464/jlere.389852>
- Gültaş, G. (2012). *İlköğretim birinci sınıf Türkçe kitaplarındaki görsel okuma etkinlikleri ile ilgili öğretmen görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Güneş, F. (2016). Kâğıttan ekrana okuma alanındaki gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 1-18. <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i1.5000155474>
- Güney Mürsel, C. (2009). *Deyim ve atasözlerin öğretiminde karikatürlerin etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Kaplan, K. (2020). *Ortaokul Türkçe derslerinde karikatür okuryazarlığı becerisinin geliştirilmesi: bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Uşak Üniversitesi.
- Karapınar, Y. ve Sağlamgöncü, A. (2018). Sosyal bilgiler derslerinde değişim ve sürekliliğin algılanmasında görsel okumanın etkililiği: bir eylem araştırması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 48-73.
- Kardaş, D. (2014). *Dezavantajlı olarak kabul edilen öğrencilerin okuma anlama gelişimlerini etkileyen unsurlar ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kędra, J. ve Źakevičiūtė, R. (2019). Visual literacy practices in higher education: what, why and how? *Journal of Visual Literacy*, 38(1-2), 1-7, <https://doi.org/10.1080/1051144x.2019.1580438>
- Kılıç, Y. ve Haşiloğlu, M. A. (2017). Sosyoekonomik durumun öğrenci başarısına etkisi (7. Sınıf Türkçe ve Fen Bilimleri Dersleri Örnekleme). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1025-1049. <https://doi.org/10.23891/efdyu.2017.38>
- Kırbaş, A., ve Orhan, S. (2011). Görsel materyallerle desteklenmiş yazma çalışmalarının öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4), 705-714.
- Koç, K., Yıldız, S. ve Coşkun, R. (2015). Çocuklar resimli çocuk kitaplarındaki resimleri nasıl yorumluyor? Behiç Ak'ın "Uyurgezer Fil" kitabı ile yapılan görsel okuma üzerine bir araştırma. *Journal of Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(4), 687-706, <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.7747>
- Kuru, A. (2008). *İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi öğretim programında yer alan görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- MEB. (2020). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1- 8. sınıflar)*. Milli Eğitim Yayınevi.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *ÖBBS 2005-İlköğretim öğrencilerinin başarılarının belirlenmesi: Türkçe raporu*. MEB Basımevi.
- OECD. (2019). *PISA 2018 assessment and analytical framework*. OECD Publishing.

- <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- Oral, I., ve McGivney, E. J. (2014). *Türkiye eğitim sisteminde eşitlik ve akademik başarı. Eğitim Reformu Girişimi Raporu*. Eğitim Reformu Girişimi <https://www.egitimreformugirisimi.org/turkiye-egitim-sisteminde-esitlik-ve-akademik-basari/>
- Ören, Z., Konuk, S., Sefer, A., ve Sarıtaş, H. (2017). Ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki metin türleri ile PISA'daki metin türlerinin karşılaştırılması. *Uluslararası Ejer Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 275-280). Anı Yayıncılık.
- Özdemir Erem, N. H. (2015). *Yaratıcı düşünme tekniklerinin 5. sınıf öğrencilerinin görsel okuma ve görsel sunu becerilerine etkileri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Özsarı, İ. (2015). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerine yönelik 'görsel okuma eğitim programı' geliştirilmesi ve etkililiğinin sınanması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Özşahin, E. (2009). Karikatürlerle coğrafya öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 20, 101-122.
- Özyurt Aydemir, E. (2016). *Dördüncü sınıf Türkçe dersi öğretim programının görsel okuma ve sunu becerilerini geliştirme açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Sarıkaya, B. (2017). Türkçe öğretiminde görsel okuma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 779-796. <https://doi.org/10.18506/anemon.298912>
- Şeref, İ. ve Yılmaz, İ. (2015). Yemenli öğrencilerin Türkçe yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde karikatür kullanımına yönelik bir uygulama. *Journal of Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 835-860. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.8037>
- Suna, H. E., Tanberkan, H., Gür, B., Perc, M. ve Özer, M. (2020). Socioeconomic status and school type as predictors of academic achievement. *Journal of Economy Culture and Society*, 61(1), 41-64. <https://doi.org/10.26650/JECS2020-0034>
- Varısoğlu, B., Şeref, İ., Gedik, M. ve Yılmaz, I. (2014). Deyim ve atasözlerinin öğretilmesinde görsel bir araç olarak karikatürlerin başarıya etkisi. *Karadeniz Araştırmaları*, 41, 226-242.
- Yaşar, M. R. ve Amaç, Z. (2018). Öğretmen adaylarının dezavantajlı öğrencilere eğitim verme deneyimleri: zorluklar ve fırsatlar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 611-634.
- Yelgün, A. ve Karaman, İ. (2015). What are the factors reducing the academic achievement in a primary school located in a neighborhood with a low socioeconomic status? *Ted Eğitim ve Bilim*, 40(179), 251-268. <https://doi.org/10.15390/eb.2015.2331>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Şeşkin Yayıncılık.
- Yüksel, İ., ve Adıgüzel, A. (2012). Değer eğitiminde karikatür kullanımı: ilköğretim öğrencilerinin şefkat ve merhamet değer algılarının belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(3), 315-325.

Extended Summary

1. Introduction

Cartoons play a vital role in supporting effective learning by fostering a positive attitude toward lessons in Turkish language instruction. They are particularly important due to their ability to captivate children's attention and the increasing prevalence of visual reading questions in central placement exams like LGS in recent years. This research aims to explore the patterns of cartoon reading among 8th-grade students attending rural schools. The focus on visual reading in this study stems from the lack of research specifically conducted on cartoon reading patterns of children in rural schools. Additionally, the growing number of visual reading questions in national (e.g., LGS) and international (PISA, PIRLS, TIMSS, etc.) exams, coupled with the limited number of studies on visual reading in rural schools, influenced the implementation of this study.

2. Method

To examine the visual reading abilities of 8th-grade students in rural schools, a case study design was employed. The study group comprised 56 students selected through criterion sampling as the target population. Specifically, students in the 8th grade attending rural schools classified as disadvantaged areas were chosen as the sample. The participating students consisted of 30 girls and 26 boys, aged between 13 and 14 years. In the findings, the abbreviation "Ö" was used as a code, and students were numbered and presented accordingly.

Open-ended worksheets were used as the data collection tool to gather comments related to visuals. The aim was to assess students' ability to read the text within cartoons and understand the message conveyed by the cartoons through standardized worksheets. Turkish language teachers introduced the cartoons included in the worksheets to the students and asked them to analyze the visual text and provide their opinions on the worksheets. Based on consensus among the practitioners and the results of the pilot study, a 30-minute time frame was allocated for this activity, during which no interventions were made. Student responses were categorized based on the stages of cartoon perception determined by experts.

Unstructured online interviews were conducted with 4 branch teachers to discuss the reasons behind the categorized responses. The data from these interviews were analyzed in the findings section. In the findings, the abbreviation "ÖĞ" was used, and the teachers were represented by numbers.

The study data were categorized and analyzed according to the deep structure and surface structure headings of the cartoon's meaning structure, as described in Hasan Efe's book "Karikatürü Düşündüren İnsan" (Efe, 2013, pp. 7-18). According to Efe, the deep structure in cartoons represents abstraction and perceived reality (Efe, 2013, p. 12). On the other hand, the surface structure includes lines, objects, sections of the text, and movements (Efe, 2013, p. 9). In the surface structure, the text is read straightforwardly.

3. Results

In the study, the responses of 56 students to five visuals, which were considered suitable for their level and aligned with the themes in the Turkish language textbook, were analyzed. Based on these responses, it was found that the majority of students focused on the surface structure of the visuals. Their interpretation of the surface structure was limited to literal reading and identifying prominent symbols. Among the 12 students in this category, it was observed that the symbols, initially prominent in literal reading, took on different meanings, moving beyond the surface structure. In their interpretations, some students occasionally narrated stories based on the prominent symbols they observed and provided various interpretations for the symbols. The findings indicate that a small number of students comprehend the deep structure, although there may be exceptions. Overall, students who correctly interpret one visual text tend to provide accurate interpretations for other visuals as well.

As a result, in the conducted visual reading activity, the majority of students attending the rural school were able to understand the superficial structure of the text. Considering the opinions of the participating teachers, it is necessary to allocate more time for visual reading activities in Turkish language classes and expose students to a wider range of visual stimuli from an early age. This exposure will enable them to delve into the deeper structure of visuals. Awareness of visual reading should not be limited to Turkish language classes alone but should extend to other subjects as well. Therefore, an interdisciplinary approach should be adopted in students' responses. It is important to introduce illustrated books to students from a young age and organize speaking and writing activities around these books. Examples should be provided that contribute to their awareness of the world, their surroundings, art, and science. Additionally, questions should be posed that allow them to perceive the entirety of the picture.

The Evaluation of The Little Prince in The Context of Different Age Groups

Rezan KARAKAŞ*, İlknur PAÇALI**, Yasemin ÖZKOYUNCU***, Mehmet KILINÇ****

Abstract. The Little Prince book is a book that is read and interested by many people from children to adults. It is currently recommended by teachers and taught to students in schools. Exploring and examining the reflections of this globally influential resource in Turkey constitutes the starting point of this research. In this context, the aim of the research is to examine the book The Little Prince in line with the opinions of different age groups. This research was designed according to the case study, one of the qualitative research methods. The study group of the research consists of 18 students in total, six students from secondary school, high school and university level in Siirt. Research data were collected with a semi-structured interview form prepared by the researchers. The obtained data were analyzed with content analysis technique in Maxqda qualitative analysis program. Findings of the research; consists of the opinions of secondary school, high school and university students about the book The Little Prince and the comparison of the opinions of the students in all three groups. In the context of research findings; It has been concluded that The Little Prince book addresses all levels, is appropriate in terms of teaching values, and reflects both adults from the perspective of children and children from the perspective of adults in terms of content.

Keywords: The Little Prince, target audience, reading skill, case study

How to cite: Karakaş, R., Paçalı, İ., Özkoyuncu, Y., & Kılınç, M. (2023). *Küçük Prens* kitabının farklı öğrenim grupları üzerinden değerlendirilmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 55-76.

*¹ Siirt University, Faculty of Education, Turkish Education, Siirt, Türkiye; rezankarakas@hotmail.com

**² Siirt University, Faculty of Education, Turkish Education, Siirt, Türkiye; ilknur.pacali@siirt.edu.tr

***³ Siirt University, Faculty of Education, Turkish Education, Siirt, Türkiye; yaseminozk56@gmail.com

****⁴ Siirt University, Faculty of Education, Turkish Education, Siirt, Türkiye; mehmet-kilinc-56@hotmail.com

Küçük Prens Kitabının Farklı Öğrenim Grupları Üzerinden Değerlendirilmesi

Rezan KARAKAŞ*, İlknur PAÇALI, Yasemin ÖZKOYUNCU, Mehmet KILINÇ

Öz. *Küçük Prens* kitabı, farklı yaş grupları tarafından ilgi duyulan, okunan bir eserdir. Halihazırda okullarda da öğretmenler tarafından tavsiye edilerek öğrencilere okutulmaktadır. Küresel ölçekte etkili olan bu kaynağın Türkiye'deki yansımalarını keşfetmek ve irdelemek bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın amacı, *Küçük Prens* kitabını farklı yaş gruplarının görüşleri doğrultusunda incelemek şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına göre desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, Siirt ilindeki ortaokul, lise ve üniversite düzeyinden altışar öğrenci olmak üzere toplamda 18 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Elde edilen veriler, Maxqda nitel analiz programında içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın bulguları; ortaokul, lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilerin *Küçük Prens* kitabına yönelik görüşlerinden ve her üç gruptaki öğrencilerin görüşlerinin karşılaştırılmasından oluşmaktadır. Araştırma bulguları bağlamında; *Küçük Prens* kitabının her düzeye hitap ettiği, değerler öğretimi bakımından uygun olduğu ve içerik bakımından hem çocukların bakış açısıyla yetişkinleri hem de yetişkinlerin bakış açısıyla çocukları yansıttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Küçük Prens, okuyucu hedef kitlesi, okuma becerisi, durum çalışması.

---

*¹ Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Siirt, Türkiye; rezankarakas@hotmail.com

**² Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Siirt, Türkiye; ilknur.pacali@siirt.edu.tr

**³ Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Siirt, Türkiye; yaseminozk56@gmail.com

****⁴ Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Siirt, Türkiye; mehmet-kilinc-56@hotmail.com

1. Giriş

Tüm dünyada hızla ilerleyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler, bilgi birikiminin artmasını sağlamıştır. Bu artış aynı zamanda bilginin yayılma hızını da etkilemiştir. Sürekli artan bilgi birikimi ve bilginin yayılma hızını takip edemeyen toplumların “bilgi toplumlar”ı karşısında yenilgiye uğraması muhakkaktır. Bilgi ve bilginin yayılma hızında yaşanan değişim, yazılı iletişimin sözlü iletişime göre önem kazanmasına zemin hazırlamıştır. Zira küresel dünya modelinde bireyler, iletişimlerinin büyük bir kısmını okuma yoluyla gerçekleştirmektedirler. Bu durum okuma becerisine verilen önemini artmış böylece eğitim sistemlerinde okuma becerisini geliştirmeye yönelik daha fazla adım atılmıştır. Okuma, toplumun belirli bir kesiminin sahip olduğu bir ayrıcalık değildir. Aksine toplumu oluşturan her ferdin sahip olması gereken bir beceridir. Bu beceri, toplumsal gelişim ve küresel hayata uyum sağlamada büyük rol oynamaktadır. Günümüz toplumları incelendiğinde de dünyaya yön veren toplumların okuyan toplumlar olduğu görülmektedir (Coşkun, 2002). Küçük yaşta kazanılan ve ilerleyen yaşlarda geliştirilerek devam ettirilen okuma alışkanlığı; bireyin zihinsel ve psikolojik gelişimine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla birey, hem kendisini hem de toplumun diğer fertlerini daha iyi tanıyarak sağlıklı iletişim bağları kurmaktadır. Bu durumun sonucu olarak da birey, kendi toplumunun “bilgi toplumu” olmasına katkı sağlamaktadır.

Bireyin zihinsel ve psikolojik gelişimini destekleyen okuma kitapları, genellikle daha önceden belirlenen yaş grubunun düzeyine ve ihtiyaçlarına göre oluşturulmaktadır. Fakat bu durum her okuma kitabı için geçerli değildir. Bazı okuma kitapları, farklı yaş gruplarından bireylere hitap etmekle beraber bireylerin farklı çıkarımlarda bulunmalarına imkân sağlamaktadır. *Küçük Prens* de böyle bir kitaptır. *Küçük Prens*, Antoine de Saint-Exupéry tarafından 1943 yılında yayımlanmış ve Fransızca aslından birçok dile çevrilmiştir. Saint-Exupéry, kitabında kendi galaksisinde gülü ile beraber yaşayan *Küçük Prens*'in başka gezegenleri ziyaret etmesini ve her gezegende farklı bir karakterle karşılaşmasını anlatmıştır.

Asıl adı “Le Petit Prince” olan eser, çocuklara ve hâlâ çocukluklarını hatırlayan/çocuk kalabilen büyüklere yazılmıştır. “*Küçük Prens*’in sayfalarını çevirmeye başlayan bir okuyucu, ilk olarak yazarın en iyi dostunun çocukluğuna ithaf edilen bir kitapla karşı karşıya kaldığını görür. Anlatıcı ilk olarak altı yaşındayken çizdiği bir resimle ilişkili olarak büyüklerle yaşadığı olumsuz deneyimi okuyucuyla paylaşır. Ardından altı yıl önce Büyük Sahra Çölü’nde yaşadığı bir uçak kazasında *Küçük Prens*’le tanışmasına kadar içini dökecek kimseyle karşılaşmadığına değinir. Anlatıcı ile *Küçük Prens*’in tanışması, *Küçük Prens*’in anlatıcıdan bir koyun çizmesini istemesiyle gerçekleşir.

Eserde anlatıcı, uçak kazasını yaşadığı günden bir gün sonra *Küçük Prens*’le tanışır. Metinden anlatıcı ile *Küçük Prens*’in sekiz gün bir arada kaldığını öğreniriz. Bu sekiz gün, anlatıcının *Küçük Prens*’i tanımasına olanak sunar. *Küçük gezegeninden, çiçeğinden ayrılan Küçük Prens*; 325, 326, 327, 328, 329 ve 330 numaralı asteroidleri ziyaret etmiş; bu gezegenlerde belirli tipteki insanlardan birer örnekle karşılaşmıştır. Bunlar; kral, kendini beğenmiş adam, ayyaş,

iş adamı, fenerci ve coğrafyacısıdır. Küçük Prens'in yolculuğunun son durağı ise Dünya'dır. O, dünyada önce bir yılana rastlar ve onunla sohbet eder; ardından üç yapraklı bir çiçekle konuşur. Kumlarda, kayalarda ve dağlarda yürüyen Küçük Prens kendisini bir gül bahçesinde bulur. Bu bahçede kendi gezegeninde bıraktığı tek bir gülün benzeri yüzlerce gül vardır. Bu duruma şaşırın ve kendisinin de aslında büyük bir prens olmadığını farkına varan Küçük Prens ağlamaya başlar. Bu sırada bir tilki ile karşılaşır. Gerçek manada bir öğrenme yolculuğuna çıkmış olan Küçük Prens tilki ile yaptığı sohbet neticesinde arkadaşlığı, emek vermeyi, sorumluluk bilincini ve gezegende bıraktığı gülünün kıymetini öğrenmiş olur. Dünya üzerindeki yolculuğunda Küçük Prens son olarak bir demiryolu makasçısı ve susuzluğu giderici haplar satan bir satıcı ile konuşur. Eser, anlatıcının Küçük Prens'le bir kuyu bulup su içmeleri ve Küçük Prens'in yılan tarafından ısırılması ve kendi gezegenine dönmesiyle son bulur.

Eser, büyükler ve küçüklerin hayata dair istek ve beklentilerindeki zıtlıklar üzerine kurgulanmıştır. Anlatıda sembolik değeri yüksek felsefî düşünce ihtivan eden cümleler bulunur. "Çölde gizlenen kuyu, gözle görülemeyen kalple hissedilenler, trenlere doluşan insanlar, tren camlarına burunlarını dayayan çocuklar" gibi göstergelerle felsefi düşüncenin kapıları aralanır. Bu sebeple eserin farklı düzeydeki okuyucularda muhtelif düşünce ve duygular oluşturması beklenir.³ Çünkü her okuyucu bu sembolik dilden ve felsefi içerikten gerek eğitim düzeyi gerekse bilişsel düzeyi ölçüsünde istifade edebilir.

Eser, bir kahramanın hayata dair anlam arayışından ve öğrenme yolculuğundan ibarettir. Küçük Prens ekseninde gelişen olayların anlatımında yer yer sembollerden yararlanır. Örneğin tilki; bir rehber, öğreticidir. Gezegenlerde karşılaşılan her bir kişi, dünyada belirli bazı davranış özellikleriyle bilinen bazı tiplere göndermede bulunur. Kitabın sembolik dili çözümlendiğinde kendi gezegeninde yalnız olan bu kişilerin, dünya kalabalığında da yalnız kalmaya mahkûm olduğu anlaşılır. "Küçük Prens" boyunca maddenin değil mananın, niceliğin değil niteliğin önemi vurgulanır. Kurgusal anlatıdaki kahramanlar aracılığıyla kendi istek, beklenti ve becerilerimize yönelik seçimler yapabildiğimiz takdirde insan yaşamının anlamlı hâle gelebileceği okuyucuya sezdirilir.

Bir çiçeği sevemeyecek kadar genç olduğu öz eleştirisini yapan Küçük Prens, anlatının sonunda kendi yıldızına yükselerek emek verdiği, zaman ayırdığı ve tüm diğer güllerden farklı olan kendi gülüne döner. Bu, onun kendini gerçekleştirdiğinin, hayata dair sırlara vakıf

---

³ Alımlama estetiği kuramına göre anlam, sanıldığı gibi metinde oluşmuş ve bütünleşmiş bir şekilde yatmaz, yalnız gücül halde vardır ve ancak okur tarafından alımlandığı süreç içinde somutlaşır ve bütünleşir (Moran, 2008: 242). Her okurun aynı geçmişe yani art alana, sahip olmadığı düşünüldüğünde edebî eserlerin, özellikle de klasikleşmiş eserlerin, geçmişten günümüze birçok okuyucu tarafından yeniden yazıldığını söylemek yanlış olmaz.

olduğunun, özünü kaybetmeden yani çocuk duyarlılığını koruyarak büyümenin de mümkün olabileceğinin göstergesi olarak hikâyeye son vuruşu yapar.

Eserin gizli/asıl kahramanı anlatıcının kendisidir. Bir pilot olan anlatıcı geçirdiği bir uçak kazasında kendi beniyi yüzleşmek durumunda kalmıştır. Küçük Prens, anlatıcının kendisini tanımada yol gösterici olarak görev yapmıştır. Anlatının yetişkin kahramanı, çocuk kahramanı Küçük Prens sayesinde kendi benine kavuşmuştur. Gerçekte de Küçük Prens, yetişkin kahramanın kendisi, unuttuğu, zaman içinde kaybettiği öte yüzü yani çocuk tarafıdır.

Küçük Prens öyküsü, küçük bir gezene ve tek bir güle sahip olan Küçük Prens'in devleşen hayat hikâyesinin anlatımıdır. Yazarın yaşamından da kesitler sunan eserde evrensel değerlere yönelik düşünceler ile estetik haz birbirine koşut olarak ilerler. Anlatıda karşıtlıklardan birliğe ve uyuma doğru bir seyir vardır. Çok katmanlı yapıya sahip anlatı; fantastik kurgusu, felsefi ve psikolojik derinliğiyle disiplinler arası okumalara ve araştırmalara uygun bir içerik sunmaktadır. Eser; kendini ve hayatı keşif, sevgi, dostluk, arkadaşlık, sorumluluk, emek, sabır, özeleştirme, önyargı, yalnızlık, ölüm, kendini gerçekleştirme gibi bireyi ve toplumu ilgilendiren birçok konuya temas etmiştir. Küçük Prens, gerek asteroidlere yaptığı yolculuklar gerekse Dünya'da geçirdiği bir yıllık süre boyunca adım adım hayatı öğrenmiş, karşılaştığı çeşitli varlıklarla yaptığı sohbetler neticesinde farklı bakış açıları kazanmıştır.

Küçük Prens, 1943 yılında yazılmasına rağmen hâlâ hem ülkemizde hem de dünyada ilgi gören klasik eserler arasında yer almaktadır. "Le Parisien Aujourd'hui" tarafından gerçekleştirilen 'Yüzyılın Anketi'nde 'Yüzyılın kitabı hangisidir?' sorusuna verilen cevaba göre (1999), *Küçük Prens* 'Yüzyılın Kitabı' seçilmiştir" (Akt: Çelik Şenyüz, 2006: 22). *Küçük Prens* sadece okuma kitabı olarak ele alınmamış, aynı zamanda sanatın farklı alanlarında da yer edinmiştir. ⁴*Küçük Prens*'e dair Türkçe öğretmenleri ve yayınevleriyle yapılan görüşmeler sonucunda Türkiye'de en çok önerilen kitabın *Küçük Prens* olduğu tespit edilmiştir (Beyreli ve Ak-Baçoğlu, 2017). Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, 2005'te Antoine De Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens* adlı eserini uzmanların önerilerini dikkate alarak "Tavsiye Edilen 100 Temel Eser" listesine eklemiştir (Karakaş, 2013). Daha sonra ise içeriğe dair yaşanan bazı tartışmalar sonucunda eser listeden çıkarılmıştır. *Küçük Prens*, ülkemizde de edebiyat ve eğitim alanlarının dışında sanatın farklı dallarına konu olmuş; *Küçük Prens*'in sinema, tiyatro gösterimleri yapılmıştır. Ayrıca Ankara'da *Küçük Prens* kitabının farklı basımlarından oluşan bir sergi oluşturulmuş, Eskişehir'de "Küçük Prens Müzesi" kurulmuştur (Küçük Prens Müzesi, 2020).

---

⁴ Küçük Prens'e ait bir internet sitesinde Küçük Prens'e dair çeşitli haberler ve alışveriş yapılabilecek bir mağaza bulunmaktadır. "Antoine de Saint Exupéry'nin doğum tarihi olan 29 Haziran, resmi olarak Dünya Küçük Prens Günü'dür. Küçük Prens'in değerlerini ve evrenselliğini tanıtmak için dünya çapında kutlanan bu gün, çok sayıda girişimi umut, barış ve saygı mesajları etrafında birleştirmeyi amaçlamaktadır" (URL 1).

Dünya genelinde bu kadar ilgi gören *Küçük Prens*'in, çocuk kitabı mı yetişkin kitabı mı olduğu yıllardır tartışılan, araştırmalar yapılan bir durumdur. Yazarın ön sözde kitabı çok yakın bir dostuna ithaf etmesi nedeniyle çocuklardan özür dilemesi, kitabın çocuklar için yazıldığını düşündürürken aynı ön sözde unutsalar bile aslında her yetişkinin bir zamanlar çocuk olduğunu dile getirmesi; yazarın eserini içindeki çocuğu unutmayan, öldürmeyen yetişkinler için yazmış olabileceğini de düşündürmektedir. Ön sözde bulunan bu ifadeler, kitabın çocuklar için mi yetişkinler için mi yazıldığı sorusunun cevabını daha karmaşık hâle getirmektedir. *Küçük Prens*, somutlama yoluyla çocuklara mesajlar vermenin yanı sıra onların soyut kavramlarla düşünebilmelerini sağlamak amacıyla yazılmıştır (Zeytinoğlu, 1979). *Küçük Prens*, çocuk bakış açısıyla yazılmış hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap eden bir eserdir (Şirin, 2015). *Küçük Prens*, sadece çocuklara veya sadece yetişkinlere hitap etmeyen, aksine her yaş grubuna hitap eden bir eserdir (Aytekin, 2017).

Küçük Prens kitabının araştırma konusu, hitap ettiği yaş grubuyla sınırlı kalmamış; eğitim, sosyal bilimler, felsefe, psikoloji, tasarım gibi birçok alan kapsamında da değerlendirilmiştir: İlbay ve İlbay (2019) yapmış oldukları çalışmayla *Küçük Prens*'in bibliyo grup rehberliğinde pozitif duyguları artırmaya etkisini araştırmışlardır. Çelebi (2017), kitabın çocuk felsefesine uygunluğunu araştırmış ve *Küçük Prens*'in hem bir birey hem de toplumun bir parçası olarak çocuk felsefesine uygun yazıldığını; içerik olarak çocuk felsefesi yapmak için uygun olduğunu tespit etmiştir. Gedik (2021), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere *Küçük Prens*'i B1 düzeyine uyarlamıştır. Doğan (2019), *Küçük Prens*'i çoklu zekâ kuramının görsel-uzamsal zekâ, sözel-dilsel zekâ, kişilerarası zekâ, içsel zekâ, müziksel-ritmik zekâ, doğa zekâsı ve mantıksal-matematiksel zekâ alanlarına göre analiz etmiş ve *Küçük Prens*'in bu alanlardaki yeterliliğini incelemiştir. Eryılmaz ve Köse (2018), yaptıkları çalışmayla *Küçük Prens*'in sosyal bilgiler dersi öğretim programında bulunan değerler eğitimine uygun olduğunu, eserden değerler eğitimi sürecinde yararlanılabileceğini tespit etmişlerdir. Sönmez (2019), *Küçük Prens*'in farklı gezegenlerde karşılaştığı “iş adamı”, “kral” ve “sokak feneri görevlisi”nin anlamsal boyutlarını gösterebilimsel yöntemle inceleyerek *Küçük Prens*'in gözünden dünya toplumlarının eleştirisini ele almıştır. İlgili alan yazın incelendiğinde çocuk kitabı olarak görülen fakat farklı yaş gruplarından bireyin okuduğu bu kitaba yönelik saha araştırmalarının olduğu bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, farklı düzeylerde öğrenim gören öğrencilerin *Küçük Prens* kitabına ilişkin bakış açılarına odaklanılmıştır. Farklı öğretim kademelerinde kaynak kitap olarak kullanılan bu eserin öğrenciler tarafından nasıl algılandığına ilişkin betimlerin yapılması, hem uygulayıcı öğretmenler hem de öğrenciler açısından açıklayıcı ve tanımlayıcı bir durumdur. Bu bakımdan araştırmanın alan yazına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle kurgulanan çalışmanın amacı, *Küçük Prens* kitabını farklı yaş gruplarının görüşleri doğrultusunda incelemektir. Bu temel amaç doğrultusunda belirlenen alt amaçlar şu şekildedir:

1. Ortaokul düzeyindeki yaş gruplarına göre *Küçük Prens* kitabı nasıl değerlendirilmektedir?
2. Lise düzeyindeki yaş gruplarına göre *Küçük Prens* kitabı nasıl değerlendirilmektedir?

3. Üniversite düzeyindeki yaş gruplarına göre *Küçük Prens* kitabı nasıl değerlendirilmektedir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Küçük Prens kitabının farklı yaş grupları tarafından değerlendirilmesini amaçlayan bu çalışma, nitel araştırma tekniklerinden durum çalışmasına göre desenlenmiştir. Durum çalışmaları, araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı bir araştırma tekniğidir. Bu kapsamda bu araştırmanın durumu; "Farklı yaş gruplarının *Küçük Prens* kitabına yönelik değerlendirmeleri" şeklinde belirlenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Durum çalışmalarının en belirgin özelliği, araştırma amacı doğrultusunda belirlenen bir program ya da öğrenci grubunun (sınırlı sistem) ele alınarak derinlemesine incelenmesidir (Merriam, 2018). Sınırlı düzeydeki durumu yansıtacak veriler için duruma uygun bir çalışma grubunun belirlenme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan bu araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme; çalışma grubunun problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişi, nesne ve durumlardan meydana gelmesini ön görmektedir (Büyüköztürk, 2012). Bu araştırmanın çalışma grubu; "*Küçük Prens* kitabını okumak" ve "farklı yaş/okul düzeyinde olmak" ölçütleri bağlamında belirlenen 6 ortaokul, 6 lise ve 6 üniversite öğrencisi olmak üzere toplamda 18 gönüllü öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin bulgular kısmına yansıtılma sürecinde çalışma grubunda yer alan kişilerin şahsi bilgileri gizli tutularak öğrencilerin ifadeleri, ortaokul düzeyindeki öğrenciler "O1, O2, O3, O4, O5, O6", lise düzeyindeki öğrenciler "L1, L2, L3, L4, L5, L6" ve üniversite düzeyindeki öğrenciler "Ü1, Ü2, Ü3, Ü4, Ü5, Ü6" şeklinde kodlanarak çalışmanın bulgular kısmına yansıtılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması/Süreç

Araştırmanın veri toplama süreci, iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada *Küçük Prens* kitabı öğrencilere eş zamanlı olarak okutulmuş, sonraki 20 gün içerisinde mülakat aşamasına geçilmiş ve sonraki 1 ay boyunca araştırma verileri toplanmıştır. Bu süreçte yapılan mülakatlar, yaş düzeylerinin kendilerini daha rahat ifade edebilecekleri şekilde yapılmıştır. Yapılan pilot uygulamalarda ortaokul ve lise öğrencilerinin yazarak üniversite öğrencilerinin ise konuşarak daha fazla veri sağladığı gözlemlendiğinden araştırma verileri, yarı yapılandırılmış görüşme form içeriğinin aynı olduğu yazılı ve sesli materyaller yoluyla toplanmıştır.

2.3.1. Veri toplama aracı

2.3.1.1. Yarı yapılandırılmış görüşme formu

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları, açık uçlu soruların kullanılması sebebiyle araştırmacının, görüşmeciyi daha fazla konuşturarak daha detaylı bilgi almasına olanak sağlayan bir veri toplama aracıdır (Kuş, 2003). Formun oluşturulma aşamasında ilk olarak araştırmacılar bir araya gelerek *Küçük Prens* kitabı ve araştırma amacı doğrultusunda açık uçlu görüşme soruları hazırlamış ve görüşme formuna ilişkin 1 Türk dili alanında çalışan akademisyen, 1 Türkçe öğretmeni ve 1 eğitim bilimi alanında çalışan akademisyenden uzman görüşü almıştır. Son halini alan görüşme formu her düzeyden bir öğrenciyle yapılan pilot uygulama dönütlerine göre yeniden yapılandırılmış ve ikinci uzman görüşü sürecinden sonra oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme form içeriği Tablo 1’ de yer almaktadır.

Tablo 1. Küçük prens adlı eserin tahliline yönelik görüşme formu

Sıra No	Soru İçeriği
1	<i>Küçük Prens</i> adlı eser sence ne anlatmaktadır?
2	Bu kitabı yaşıtlarına önerir misin?
3	Sen <i>Küçük Prens</i> ’ in yerinde olsaydın nasıl bir yolculuk yapardın?
4	Yazar kitapta geçen “ <i>Küçük Prens</i> , yazar (pilot), kral, kendini beğenmiş adam, sarhoş, iş adamı, bekçi, kâşif, demiryolu makasçısı, satıcı” gibi karakterle ne anlatmış olabilir?
5	<i>Küçük Prens</i> ’in gülüyle yazar ne anlatmak istiyor?
6	<i>Küçük Prens</i> adlı eserin görsel ve içerik uyumu hakkında ne düşünüyorsun?
7	Kitapta kendi kültürümüze ait öğelere rastladın mı? Evetse açıklayabilir misin?
8	<i>Küçük Prens</i> kitabının çocuklara ve yetişkinlere uygunluğu hakkında ne düşünüyorsun?
9	<i>Küçük Prens</i> kitabındaki değerler hakkında ne düşünüyorsun? (Dürüstlük, vatanseverlik, dayanışma, çalışkanlık, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk ...)
10	Bu kitabı sen yazmış olsaydın ne gibi değişiklikler yapmak isterdin?
11	Sence <i>Küçük Prens</i> kitabı bize nasıl bir mesaj vermek istiyor?

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde toplanan veriler, Maxqda 2020 Nitel Analiz Programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Çözümleme sırasında nitel araştırma analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemeye dayalı bir yorumlama biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu kapsamda ilgili araştırma sürecinde 18 katılımcıdan elde edilen veriler transkript edilerek kodlanmış ve belirli bir kurala göre düzenlenerek kategori ve temalar elde edilmiştir. Araştırma sürecinde 10 tema, 85 kategori ve 321 kod elde edilmiştir.

2.5. Araştırmanın İnandırıcılığı ve Kanıtlanabilirliği

Nitel araştırmaları geçerli ve güvenilir kılan bazı özellikler, Guba ve Lincoln (1989) tarafından belirlenen *inandırıcılık, aktarılabilirlik/transfer edilebilirlik, değişmezlik* ve *teyit edilebilirlik* kriterleri bağlamında ele alınmıştır. Bu özelliklerden inandırıcılık ve aktarılabilirlik araştırmayı geçerli; değişmez ve teyit edilebilirlik de tutarlı kılan nitelikler arasındadır. Bu araştırmanın her aşamasında, nitel araştırma tekniğine uygun olarak detaylı betimlemeler yapılmış ve araştırma süreci nesnel bir şekilde tüm ayrıntılarıyla yansıtılmıştır. Bununla birlikte araştırma sürecinde elde edilen verilerin analizinde doğrudan transkript tekniği kullanılarak metinlere müdahale edilmeksizin kodlamalar yapılmış ve elde edilen veriler, kavramsal çerçeveye uygun olarak bulgular bölümünde alıntılanarak kullanılmıştır. Bu durum, çalışmanın inandırıcı ve aktarılabilir olması açısından önemlidir.

Bu araştırmanın tutarlılığını artırmak için araştırmadan elde edilen bulgular yorum yapılmadan aktarılmıştır. Ayrıca araştırma sürecinde elde edilen verilerin tutarlılığına ilişkin uzman görüşleri alınarak araştırma sonuçları araştırma problemi ve konularıyla tutarlı olacak şekilde hazırlanmıştır. Bununla birlikte araştırmadan elde edilen veriler, alanında uzman araştırmacılar tarafından teyit edilmiş ve araştırmacı tarafından arşivlenerek saklanmıştır. Bu durum, çalışmanın değişmezliği ve teyit edilebilirliği açısından önemlidir.

4. Bulgular

Farklı yaş gruplarına göre *Küçük Prens* kitabını değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda bulgular; ortaokul grubu öğrencilerinin *Küçük Prens* kitabına yönelik görüşleri, lise grubu öğrencilerinin *Küçük Prens* kitabına yönelik görüşleri ve üniversite grubu öğrencilerinin *Küçük Prens* kitabına yönelik görüşleri olmak üzere üç tema altında toplanmıştır.

3.1. Ortaokul, Lise ve Üniversite Grupları Bağlamında Değerlendirilen *Küçük Prens* Kitabı

Araştırma sürecinde toplanan verilerin analizi sonucunda her bir yaş düzeyindeki görüşme içerikleri, ayrı ayrı kodlanmış ve analiz sonuçları bağlamında kod, kategori ve temalara ulaşılmıştır. İlgili analiz verileri, her yaş düzeyinde tema olarak benzerlik gösterse de kategori içerikleri değişmektedir. Bu bakımdan araştırma bulgularının açık, anlaşılır ve karşılaştırılabilir olması adına bütün kodlama içerikleri aşağıda yer alan *Tablo 2'* de verilmektedir.

Tablo 2. Ortaokul, Lise ve Üniversite Öğrencilerinin *Küçük Prens* Kitabına Yönelik Görüşleri

Tema Adı	Kategori İçerikleri						Toplam
	Ortaokul Düzeyi		Lise Düzeyi		Üniversite Düzeyi		
	İçerik	<i>n</i>	İçerik	<i>n</i>	İçerik	<i>n</i>	
Değer Öğretimi	Manevi değerler (sevgi, saygı, çalışkanlık)	3	Manevi değerler (sevgi, saygı, dürüstlük,	34	Manevi değerler (sevgi, saygı, adalet, dürüstlük	27	

	Değerler eğitimine uygun içerik		iyilikseverlik, dostluk, hoşgörü, dayanışma, özgürlük, güven)		yardımseverlik, sorumluluk, dayanışma, çalışkanlık, vatanseverlik)		
		2	Değerler eğitimine uygun içerik	3	Değerler eğitimine uygun içerik	2	71
Kitabın Teması	Yaratıcılık ve hayal gücünü destekleme	8	Çocukların dünyası	3	Yetişkinlerin bakış açısıyla çocuklar	16	
	Çocukların bakış açısıyla yetişkinler	7	Yetişkinlerin ön yargıları	1	Çocukların bakış açısıyla yetişkinler	9	70
	Sosyalleşme	5	Toplumun algısı	1	Büyüme	4	
	Büyüme	3	Değerlerin yaşatılması	1	Hayata duygu odaklı bakma	1	
	Cesaretle olma	2	Büyüme	1	Arayış	1	
	Gezegenler hak. bilgi verme	2	Doğru karar verme yeteneği	3			
			Çocukların dünyası				
Küçük Prens'in Gülü	Değer verme	5	Sevgi, değer verme, dostluk	6	Sevgi, değer verme,	7	26
	Sevgi	3	Gerçeklerden kaçma	1	sahiplenme	1	
	Mutluluk	1			Masumiyet	1	
					Cesaret	1	
					Kısa ömür		
Kitabı Önerme ve Uygunluk	Çocuklara uygun	6	Her düzeye uygun	10	Yetişkinlere uygun	9	
	Her düzeye uygun	4	Yetişkinlere uygun	3	Her düzeye uygun	5	39
	Yetişkinlere uygun	1	Lise düzeyine uygun	1			
Görsel ve İçerik Uyumu	Uyumlu	3	Uyumlu	5	Çocuğun hayal gücüne hitap etme	6	
	Kısmen uyumlu	2			Çocuğun düzeyine uygun değil	4	24
	Çocuğun düzeyine uygun değil	1			Çocuklar için dikkat çekici değil	1	
	Yaratıcılığı az	1			Sorgulama teşvik edici nitelikte	1	
Empatik Yolculuk	Dünyanın cazibe merkezleri	3	Aynı yolculuk	3	Aynı şekilde	2	
	Aynı gezegenler	2	Doğa (orman vb.)	2	Satürn halkaları,	2	
	Mutlu anlara	1	İnsanlarla daha fazla vakit geçirme	2	ay,		22
	Geçmişe	1			Topluma yakın, sosyal ortam	1	
					Gezegenlerde daha fazla kalma		
					Kuzey ışıkları	1	
	Uyumu yok	2		3	Türk tarihi	3	

Kitabın Türk Kültürüyle Uyumu	Mevlâna Çocuk- yetişkin çatışması	1	Çocuk-yetişkin çatışması ve ön yargılar	1	Nasrettin hoca gül motifi [aşk] çeşme, çıkrık, ip, karaçalı çocuk- yetişkin çatışması	1	16
Karakter Özellikleri	Evrensel insan tipleri	2	Evrensel insan tipleri	5	Evrensel insan tipleri	10	17
Dil ve Üslup Özellikleri	Yoğun anlatım	2	Sade bir anlatım	1	Yoğun anlatım Sade bir anlatım	10	14
Kitapta Yapılmak İstenen Değişiklikler	Görsellerin niteliğini artırma	3	Küçük Prens'in pilotla daha fazla vakit geçirmesi	1	Kitabın dilini sadeleştirme Kitabın yarım kalmışlığını tamamlama	2	13
	Yetişkinlerin çocukları daha iyi anlamasını sağlama	2	Küçük Prens ve gülün ayrılmaması	1	Pilotun çocukla daha fazla ilgilenmesi Küçük Prens' in gezegenlerde daha fazla kalması	1	
Toplam		79		95		138	312

Tablo 2 incelendiğinde tüm verilerin 10 tema ve gruplara göre değişkenlik gösteren 85 kategoride olduğu görülmektedir. Bu temalar arasında yaş düzeyine göre en fazla değişkenlik gösteren içerikler dil ve üslup özellikleri ve kitapta yapılmak istenen değişiklikler, en az değişkenlik gösteren içerikler ise karakterlere yönelik bakış açısı, değer öğretimi ve Küçük Prens'in gülü olduğu tespit edilmiştir. Bir diğer dikkat çekici husus da kitabın temasına yönelik yapılan yorumlardan oluşmaktadır. Ortaokul düzeyindeki öğrencilere göre kitabın teması çocukların bakış açısıyla yetişkinlerin dünyası olarak görülürken üniversite düzeyindeki öğrencilere göre yetişkinlerin bakış açısıyla çocuklar olarak görülmektedir. Bu bakımdan kitabın düzeyde farklı algılanması, her düzeye uygunluğu ile ilgili bulguları da desteklemektedir.

3.2. Ortaokul Düzeyindeki Öğrencilerin Küçük Prens Kitabına Yönelik Görüşleri

Küçük Prens kitabına yönelik ortaokul düzeyindeki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda en çok tekrar eden tema ve kodların "kitabın teması, kitabı önerme ve uygunluk, *Küçük Prens*'in gülü, görsel-içerik uyumu ve empatik yolculuklar" şeklinde olduğu saptanmıştır. İlgili temalara ilişkin yapılan kodlama ve alıntı ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Küçük Prens kitabının teması ile ilgili ortaokul öğrencilerinin görüşleri "yaratıcılık ve hayal gücünü destekleme, çocukların bakış açısına göre yetişkinlerin dünyasını yansıtmaya, sosyalleşme ve büyüme" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Hayal gücünün gelişmesiyle ilgili hayal gücünün önemiyle ilgili şeyler var." (O2)

"Küçük prens farklı farklı gezegenleri geziyor, hayal gücü çok güçlü ve yaratıcı bu yüzden yaşitlarım önermek istiyorum." (O5)

"Kendi dünyasında tek bir gül ile yaşayan küçük prensin başka galaksilere gezmek için tek gülünü tek başına bırakıp yolculuk yapmasını anlatır. Ancak bu yolculuk esnasında vurgulamak istediği şey büyüme'dir." O1

"Küçük Prens yetişkinler dünyasındaki küçük şeyleri önemsememiz gerektiğini, hayatın küçük ayrıntılarıyla uğraşmaktan büyük şeyleri kaçırıp göremediğimizi, yaşamı sandığımız kadar sığ olmadığını anlatıyor." O6

"Bir çocuğun gözünden büyüklerin dünyası anlatılmaktadır." O4

Küçük Prens kitabının uygunluk düzeyi ve kitabı önermeye yönelik olarak ortaokul öğrencilerinin görüşleri, "çocuklara uygun, her düzeye uygun ve yetişkinlere uygun" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Çocuklara uygun fakat yetişkinlere uygun değil. Çünkü çocukça şeyler var. Yetişkinlerin inanmayacağı hayal ürünü şeyler var." O3

"Çocuklara öneririm. Çünkü bu kitabı okusalar gezegenler hakkında bilgi sahibi olurlar. Herkes küçük prensle arkadaş olabilir." O4

"Bu kitapları yaşitlarım ve yetişkinlere de öneririm." O2

"Evet, barındırdığı felsefelerle her yıl, her yaştan tekrar okunması gereken, her okuduğunda kişiye yeni bir yol açan, farklı bir eserdir çünkü." O1

"Hem yetişkin hem de çocuklar için olduğuna inanıyorum. Çünkü yüzeysel görünen derin ve felsefik bir kitap. Her yaştan insanın okumasından yanayım. Hatta dönem dönem tekrar okunmalı. Çünkü her yaşta bu kitapta farklı şeyler keşfedebiliyoruz." O5

Küçük Prens kitabında yer alan Küçük Prens' in gülü ile ilgili ortaokul öğrencilerinin görüşleri, "değer verme, sevgi ve mutluluk" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Küçük Prens gülü çok sever ve isteklerini yerine getirmekten mutluluk duyar. Aslında değer vermenin önemini anlatıyor." (Ö1)

"Gülünü çok sevdiği, sürekli koruduğu ve onun için çok özel olduğunu anlatıyor." (Ö2)

"Gülü çok sevdiğini ve gülün onun için önemli olduğunu anlatır." (Ö4)

"Etrafındaki insanlara, kişilere kötü davranmamalısın ve senin için önemli olan şeyler çok önemlidir." (Ö6)

Küçük Prens kitabında yer alan görsellerin kitap içeriğiyle uyumu ile ilgili ortaokul öğrencilerinin görüşleri, "uyumlu, kısmen uyumlu ve uyumsuz" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Görsel ve içerik uyumunun birbiriyle çok bağlantılı. Orijinal suluboya resimlerini kullanmaları olaya sahicilik ve doğallık katmış. Yapaycılıktan gayet uzak duru ve net görselleri okuyucuya fazlasıyla keyif veriyor." (Ö1)

"Bence içerik ve resimler çok uyumludur." (Ö2)

"Görsel olarak çok iyiydi ve içerikte olumsuz hiçbir şey yoktu." (Ö5)

"Ben yazarın yerinde olsaydım görselleri daha iyi ve yaratıcı tutardım." (Ö3)

"Görsellerin bazıları ürkütücü bazıları güzel." (Ö4)

Küçük Prens' in yaptığı yolculuklara ilişkin ortaokul öğrencilerinin verdiği empatik cevaplar, "dünyanın cazibe merkezleri, aynı gezegenler, mutlu anlar ve geçmiş zamanlar" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Parise gidip Eyfel Kulesini görmek isterdim, Dubai ye gidip su şenliklerini görmek isterdim." (Ö3)

"Ben İstanbul'u gezmek isterdim çünkü Galata kulesini görmek istiyorum." (Ö4)

"Ben de aynı onun gibi olmak isterdim, Kuşlarımla uçmak gezmek isterdim. Onun gibi düşünür, onun gibi zeki olmak isterdim." (Ö2)

"Geçmişime, farkına varamadığım küçük mutluluklara." (Ö1)

İlgili alıntılar doğrultusunda ortaokul öğrencilerinin Küçük Prens kitabına yönelik değerlendirmelerinde en çok kitabın temasıyla ilgili yorumlamalarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler arasında da kitap içeriğinin yaratıcılık ve hayal gücünü destekleyen nitelikte olmasının yanı sıra çocukların bakış açısıyla yetişkinlerin dünyasının nasıl algılandığı ön plana çıkmaktadır.

3.3. Lise Düzeyindeki Öğrencilerinin Küçük Prens Kitabına Yönelik Görüşleri

Küçük Prens kitabına yönelik lise düzeyindeki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda en çok tekrar eden tema ve kodların "değer öğretimi, Küçük Prens'in gülü, kitabı önerme ve uygunluk, kitabın teması, empatik yolculuk" şeklinde olduğu saptanmıştır. İlgili temalara ilişkin yapılan kodlama ve alıntı ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Küçük Prens kitabında yer alan değerlerle ilgili lise öğrencilerinin görüşleri "sevgi, saygı, dayanışma, dürüstlük, dostluk, iyimserlik, özgürlük" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Küçük Prens'te dayanışma, özgürlük, saygı ve sevgi gibi değerler var. Küçük Prens'in bu değerlere sahip olması hem kendisine hem de etrafındaki insanlara değer verdiğini gösteriyor." L1

"Biz gençlerin çocukluktan yetişkinliğe geçtiği bu dönemde sevgi gibi önemli bir değeri kaybetmememiz için okumamız çok önemlidir diye düşünüyorum." L5

"Bu kitabı yaşıtılarına öneririm fakat sadece yaşıtıların değil yetişkinlere de öneririm çünkü sevgi, saygı o kadar güzel bir biçimde anlatılmış ki özellikle yetişkinlerin çocuklara, çocukların yetişkinlere nasıl davranacağını Öğreten bir kitap." L6

"Bence okullarda değerlerimiz diye bir ders olsa ve bu dersin bir kitabı olsa bu Küçük Prens olmalı"

L2

"Küçük prensin dili öğrettiği değerler: sevgi, sadakat, bağlılık, dostluk, söz verme, sorumluluk, şefkat, saflık, masumiyet, güven, alçakgönüllülük ve hoşgörüdür. Konular bu erdemler etrafında gelişir. Okuyan kişiyi hayatın anlamını sorgulamaya düşünmeye yöneltir." L3

Küçük Prens kitabında yer alan Küçük Prens' in gülü ile ilgili lise öğrencilerinin görüşleri "önemseme, değer verme, dostluk, zaman ayırma ve gerçeklerden kaçma" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Yazar Küçük Prens'in gülüyle nereye gidersen git, ne yaparsan yap dostluğun hiçbir zaman değişmeyeceğini anlatmıştır." L2

"Küçük prens herhangi bir insana verebileceği tüm güzellikleri bir bitkiye veriyor. Gül ile aralarındaki o da ona iyi geliyor ve oda gerçeklerden bu şekilde kaçıyor fakat akabinde gülü bırakıp gitmesi onu gerçeklerle karşı karşıya bırakıyor." L5

"Küçük Prens'in gülü tam anlamıyla bir insanın en değer verdiği ve sevdiği şeyi sembolize ediyor. Küçük Prens'in gülüne karşı tutumu, ona olan sevgisi, verdiği değer kitabı okuyan kişiye sevdiği şeyler ile bu denli güzel ilgilenmesi, onu önemsemesi ve zaman ayırması gerektiğini anlatmıştır." L4

Küçük Prens kitabının uygunluk düzeyi ve kitabı önermeye yönelik olarak lise öğrencilerinin görüşleri "her düzeye uygun, yetişkinlere uygun, her düzeye uygun" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Küçük Prens her ne kadar küçükler için yazılmış olsa bile büyüklere daha çok hitap ettiğini düşünüyorum. Küçükler zaten manevi değerler ile ilgilenirler ve onlar için duygular ön plandadır ama büyüklerin ilgilendiği şeyler hep maddiyattır. Kitapta manevi değerlerden çok güzel söz edildiği için büyüklerin ve gençlerin kitabı okuyup bilinçlenmesi gerektiğini düşünüyorum." L3

"Bence bu kitap daha çok yetişkinlere uygun. Kesinlikle yetişkinlerin okuması gereken bir kitap. Bu kitabı yetişkinlerin okuyup o önyargılarını yıkmaları gerekiyor." L1

"Bence sadece yaşlıların değil de okumayı seven, iç dünyanın gerçeklerini görmek isteyen, önyargıları kırıp dünyadaki bakış açısını değiştirmek isteyen herkesin yaş fark etmeksizin okunması gereken bir kitap." L4

"Bu kitabı yaşlılarıma öneririm çünkü bu kitabı okuyup ders çıkarıp hayatımın güzelleşmesini sağlayabilir." L6

Küçük Prens kitabının teması ile ilgili lise öğrencilerinin görüşleri "çocukların dünyası, büyümek, yetişkinlerin ön yargıları, toplumun algısı, doğru karar verme yeteneği" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Toplumun algısı ve büyüklerin önyargılı olması hakkında bilgiler verip küçükleri kendi dünyalarında yaşadıkları olay hakkında bilgilendirmektedir." L5

"Okuyan çocukların sahip olduğu değerleri, duyguları ve en önemlisi sevgiyi kaybetmemesi gerektiğini anlatırken okuyan büyüklerin de kaybettiği değerleri geri kazanmasını anlattığını düşünüyorum. Kitapta sevdiğimiz insanlara, hayvanlara veya bitkilere kısacası değer verdiğimiz, bizim için önemli olan her şeye Küçük Prens'in gülüne davrandığı gibi davranması gerektiği de vurgulanmaktadır." L3

"İnsanların her zaman bir tercihi olduğunu, bu tercihlerin bizi veya bir başkasını eşinden, dostundan veya sevdiği kişilerden ayırabildiğini anlatıyor. Burada verilen mesaj bizim için en doğrusu neyse onu yapmaktır." L4

Küçük Prens' in yaptığı yolculuklara ilişkin lise öğrencilerinin verdiği empatik cevaplar, "aynı şekilde yapılan yolculuklar, insanlarla daha fazla vakit geçirilebilecek ortamlara ve doğaya (orman vs.)" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Ben küçük prensin yerinde olsaydım ben de aynı yolu takip ederdim ama ondan farklı olarak dünyada daha uzun süre geçirip daha fazla çocuk kalmış, ruhunu yetişkinliğe teslim etmemiş insanlarla tanışırdım." L3

"Küçük Prens kitabını okurken eleştirebildiğim veya kötü diyebileceğim hiçbir yer yoktu. Yaptığı yolculuk tartışmasız bir şekilde güzeldi. Sanırım ben de aynı şekilde bir yolculuk yapardım." L5

"Küçük Prens'in yerinde olsaydım ormanlarda yolculuk yapardım çünkü oradaki hayvanlar ve bitkilerle konuşup iyi bir dostluk ve arkadaşlık kurabilirim." L6

İlgili alıntılar doğrultusunda lise öğrencilerinin, Küçük Prens kitabına yönelik değerlendirmelerinde en çok değer öğretimi ile ilgili yorumlamalarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler arasında da sevgi değerinin varlığı ve hem yetişkin hem de çocuklar arasında köprü kuracak olan değer olarak tanımlanması dikkat çekici bir unsurdur.

3.4. Üniversite Düzeyindeki Öğrencilerinin Küçük Prens Kitabına Yönelik Görüşleri

Küçük Prens kitabına yönelik üniversite düzeyindeki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda en çok tekrar eden tema ve kodların "değer öğretimi, kitabın teması, kitabı önerme ve uygunluk, görsel-içerik uyumu, dil ve üslup" şeklinde olduğu saptanmıştır. İlgili temalara ilişkin yapılan kodlama ve alıntı ifadeleri aşağıda verilmektedir.

Küçük Prens kitabında yer alan değerlerle ilgili üniversite öğrencilerinin görüşleri "sevgi, saygı, dürüstlük, sorumluluk, adalet, yardımseverlik, dayanışma çalışkanlık ve değer verme" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Yani sevgi, saygı, adalete çok önem veriyor Küçük Prens. Bu sevgisini koyunundan da çiçeğinden de anlayabiliyoruz. Saygı... Zaten insanlara duyduğu saygıyı her gittiği gezegende belirtiyor. Ondan sonra insanları dinlemesi, sürekli soru sorusu... Meraklı oluşunu da gösteriyor. Adalet de dediğiniz gibi zaten kralın yanına gittiğinde bunu çok net belirtiyor. Ondan sonra sürekli arayış içinde olmaksızın insanın yüreğiyle görmesi gerektiğini söylüyor. Gözler hep kördür aslında insan yüreğiyle görür. Yalandan uzak olması... Bu gibi örneklerin değerler eğitimi açısından uygun

olduğunu ve verilmek istenen mesajın çocuklara doğru bir şekilde geçebileceğini düşünüyorum."

Ü6

Küçük Prens kitabının teması ile ilgili üniversite öğrencilerinin görüşleri "yetişkinlerin bakış açısına göre çocukların dünyasını yansıtma, çocukların bakış açısına göre yetişkinlerin dünyasını yansıtma, büyüme, arayış, hayata duygu odaklı bakma" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Yazarın hayat hikayesini okuduğumda da pilot olduğunu görmüştüm. Bence hepimizin içinde bir çocuk var. Ve yazar da hepimizin içinde saklı olan o çocuğu çıkarmak istemiş." Ü5

"Burada büyüklerin ve küçüklerin hayata bakış açısının farkını anlatıyor, çok değişiyor buraya. Biz büyükler daha çok maddiyata önem verirken böyle sayılara falan ama küçük çocuklar ise tam aksine daha çok nitel, güzel şeylere odaklanır." Ü3

"Bir çocuğun ağzından aslında çok maddi şeylere değer verdiğimizizi ve onları önemsedığımızizi görebiliyorum." Ü4

"Küçük prens bir galakside sadece gülüyle yaşıyor ya. Yani biz insanlar olmadan yaşayamayacağımız, yaşamdaki bir haz alamayacağımızı anlatmaya çalışıyor düşünüyorum. Herhangi bir sosyal hayatı yok zaten. Her gittiği yerde sorunları görüyor, sosyal bir hayatı yok. Kitapta genel olarak büyüme teması işlenmiş. Fakat Küçük Prens yalnız büyüyor, bu dikkatimi çekti." Ü1

Küçük Prens kitabının uygunluk düzeyi ve kitabı önermeye yönelik olarak üniversite öğrencilerinin görüşleri "yetişkinlerin düzeyine uygun, her düzeye uygun" kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Bu kitabı yaşlılarıma öneririm ama çocukların bizim şekilde anlamayacağı için bana göre bu kitap çocuk kitabı değil. Bu kitap biraz daha felsefik olduğu için yetişkin kitabıdır. Benim anladığım mesela mevki meselesi, hükmetme arzusu, bu şekilde şeyler var ama o çocuk bunu nasıl anlayacak ki. Sadece o şekilde yorumlar. Mesela kitaptaki gibi o yılanı şapka olarak görür ve görsellere takılır. O yüzden içeriğe çok fazla olamaz çocuklar, bu kitabı bu yüzden yetişkinlere öneririm." Ü2

"Hem yetişkinlere hem de çocuklara uygun. Çocuk bunları okuduğu zaman yani benim kardeşim de bunu okudu ve küçük yaşta Haydi o zaman bu kitapla ilgili yorumlarımı aa ne kadar güzel falan dedi bana abla bu çok güzel kitap dedi Aslında ben de öyle hissediyorum Ben de onun gibi Küçük Prens gibi düşünüyorum dedi Evet Dedi Ben de olsam krala bunu söyledim güldüm valla ben kendim okudum da düşünüyorum da yani onları söylemezdim ama bir çocuk bakış açısıyla gerçekten de kendini bulabileceği bir kitap Bu kitap içeriği ile ilgili konuştuktan sonra ben de kardeşimi daha çok anlamaya başladım Onun yaş grubundaki çocuklara yönelik hassasiyetinin ya da bakış açım daha da gelişti diyebilirim. Ben ya hatta bunun üzerine de konuştuk ve benim de ona karşı bakış açım biraz daha gelişti Hayal dünyasına karşı olan yaklaşımı daha da geliştirdim onu desteklemeye Hayal dünyasını geliştirmeye yönelik bazı şeyler yapmaya başladı." Ü4

Küçük Prens kitabında yer alan görsellerin kitap içeriyle uyumu ile ilgili üniversite öğrencilerinin görüşleri, "çocuğun hayal gücüne hitap etme, çocuğun düzeyine uygun değil,

sorgulamaya teşvik etme, çocuklar için dikkat çekici değil” kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Görseller içerik ile uyumlu. Çünkü bir sayfada anlattığı bir şeyi diğer sayfada da görselleştirmiş." Ü1

"Yani bu çocuklar için bir nevi alkolün gösterilmesi sıkıntı olabilir." Ü3

"Böyle çok hayal ürünü şeyler de var aslında. Hani böyle çocukların hayal gücü çok geniş ya. Şu fotoğraf mesela çocuğun hayal gücünü yansıtıyor bence." Ü6

Küçük Prens kitabının içeriğinde yer alan dil ve üslup ile ilgili üniversite öğrencilerinin görüşleri, “yoğun ve kapalı anlatım, sade dil kullanımı” kodlamalarına sahip içeriklerden oluşmaktadır. Bu kapsamdaki öğrenci görüşlerinde yer alan bazı alıntı ifadeler şu şekildedir:

"Bu kitabı kendi yaşlılarıma öneririm fakat çocuklara asla önermem. Aslında çocuk kitabı olarak görülüyor fakat hem yetişkinler hem de çocuklar için olan bir kitap. Bana göre bu kitap, çocukların okuduğunda anlamayacağı bir kitap. Ben bu yaşında okumama rağmen hiçbir şey anlamadım. İkinci okuduğumda kafamda oturtabildim. Bazı şeyler bu kitapta çok soyut kalıyor. Yani mesela ben ilk okuduğumda o yazarın o pilot olduğunu pek anlamamıştım. Ben yazarı hep küçük prens zannettim. Benim yaşlılarım yani üniversite öğrencilerinin okumasını tavsiye ederim." Ü4

"Zaten yetişkinlerin anlayacağı bir dille. Çocuklar anlamasa da akıcı bir yapısı var ama böyle nasıl desem güzel alıntıları var ama çocuklar bu kelimeleri “yüreğiyle bakmalı vs.” Anlamayabilir açıkçası. Bir tık ağır bir dili var. Açıklık yönünden bir kusuru var ama onun dışında akıcılığı falan iyi. Yaşlılarım zaten okuyabilir. Dili nasıl sence? Dili güzel, akıcı bir yapısı var bence." Ü6

İlgili alıntılar doğrultusunda üniversite öğrencilerinin, Küçük Prens kitabına yönelik değerlendirmelerinde en çok değer öğretimi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler arasında da kitabın en çok saygı ve sevgi değeri barındırmakla “eşit düzeyde” birlikte her yaş düzeyinin farkındalığını sağlayabilecek bu değerlerin öğretiminde Küçük Prens kitabının kullanılması gerektiği ile ilgili görüşler dikkat çekicidir.

5. Tartışma ve Sonuç

Küçük Prens kitabını farklı yaş gruplarının görüşleri doğrultusunda incelemek amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda; kitabın her düzey tarafından okunabileceği sonucuna ulaşmakla birlikte kitap içeriğine yönelik yapılan değerlendirmeler ortaokul, lise ve üniversite öğrencileri bakımından çeşitli farklılıklar göstermektedir. İlgili görüşler değerlendirildiğinde en çok dikkat çeken sonuç, Küçük Prens kitabının sevgi, saygı, dürüstlük, iyimserlik, dayanışma, çalışkanlık, yardımseverlik, hoşgörü, güven, sorumluluk, özgürlük, adalet gibi manevi değerler içermesi ve bu kitabın değerler öğretiminde kullanılabileceği görüşüdür. İlgili alan yazına bakıldığında Cengelci ve Eryılmaz (2018)'in Sosyal Bilgilerde Edebi Ürünler ve Değerler Eğitimi: Küçük Prens Örneği ve Calp ve Calp (2019)'in Küçük Kara Balık ve Küçük Prens Kitaplarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Temel Beceriler, Değerler ve 4. Sınıf Kazanımları Açısından İncelenmesi adlı çalışmalarda da Küçük Prens kitabının içerisinde birçok değer bulunduğu ve ders kitaplarında yer alan değerler öğretimi kazanımlarıyla da uyumlu

olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçları alan yazındaki diğer çalışmalarla örtüşmektedir.

Çalışmada dikkat çekici bir diğer bulgu ise *Küçük Prens* kitabının temasına yöneliktir. Bu kapsamda *Küçük Prens* kitabının yaratıcılık ve hayal gücünü destekler nitelikte içeriklerden oluşmakla birlikte hem yetişkinlerin hem de çocukların yaşam algısına hitap ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda *Küçük Prens* kitabı, ortaokul ve lise öğrencilerine göre çocukların bakış açısıyla yetişkinlerin dünyasını; üniversite öğrencilerine göre ise yetişkinlerin bakış açısıyla çocukların dünyasını anlatmaktadır. Alan yazındaki bir başka çalışma kapsamında büyükler ile küçükler arasındaki çatışmalara sıkça yer verilen bu kitap içeriğinin çocuk/çocukluk yanlısı bir bakış açısıyla yazıldığı ve büyüklerin yaşamın anlamını çocuklar gibi bilmediği çıkarımı yapılmaktadır (Beyreli ve Ak-Başoğlu, 2017). *Küçük Prens* kitabının içeriğinde çocuk ve çocukluğa dair söylemler bulunmasına rağmen didaktik mesajlar vermesi ve evrensel niteliği dolayısıyla eser her kesimden bireye hitap etmektedir (Aytekin, 2015). Bir başka çalışma sonucuna göre de eser, çocukların ilgiyle okuyabileceği bir kaynak olup çocuk kitabı olarak değerlendirilmekle birlikte anlaşılabilirlik noktasında çeşitli kaygılar da barındırmaktadır (Zeytinoğlu, 1979: 40). Bu çalışmada, alan yazındaki söylemleri destekler nitelikte bir sonuç olarak *Küçük Prens* kitabının her düzeye hitap edebilecek özellikte olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte özellikle üniversite öğrencileri tarafından kitabın dil ve üslubunun yoğun anlatıma sahip olduğu sonucu da dikkat çekici bir unsur olarak görülmektedir. Bu bakımdan araştırma sonuçları alan yazındaki çalışmalarla örtüşmektedir.

Küçük Prens kitabının önemli bir bölümünü görsel içerikler oluşturmaktadır. Bu görseller incelendiğinde kapak resmi de dahil olmak üzere kitap içeriğiyle eş güdümlü bir şekilde hareket edildiği görülmektedir. Hatta bazı sayfalarda yalnızca görsele yer verilerek anlatım güçlendirilmiş ve somutlaştırılmıştır. Genç ve Yalınkılıç (2011)'a göre zaman zaman resimler anlatımın da önüne geçerek konuyu sürüklemiştir. Bu çalışmanın bir sonucunda da *Küçük Prens* kitabının görsel ve içerik uyumunun olduğu, ilgili içeriklerinde çocuğun hayal gücü/yaratıcılığını destekler nitelikte olduğu tespit edilmekle birlikte çocukların seviyesine göre şekillendirmeler yapılabileceği gözlenmiştir.

Küçük Prens kitabında dikkat çekici unsurlardan birisi de “gül” metaforudur. *Küçük Prens*'in dostluk, evcillik ve kendi gülü hakkında yaşadığı bu dönüşümü, “diriliş” veya “aydınlanış” anı olarak kabul edilmektedir (Mumcu, 2018). Araştırma sonucunda ise *Küçük Prens* kitabının gülünün; sevgi, sahiplenme ve değer verme duygularını ifade ettiği görülmektedir. Kitap içeriği incelendiğinde *Küçük Prens*'in yolculuğuna ortaklık eden birçok karakter olduğu görülmektedir. Zeytinoğlu (1979)' nun “*Küçük Prens Üzerine Bir inceleme*” adlı çalışmasında kitapta yer alan karakterlerin tipik yetişkin yaşam biçimlerini temsil ettiği sonucuna ulaşılma ile birlikte genel olarak hepsinin ortak özelliğinin kendilerine dönük ve yalnız yaşam biçimine sahip olmaları ve ne kendilerine ne de başkalarına fayda sağlayamamalarıdır. Benzer olarak bu araştırma sonucunda da gezegenlerdeki karakterlerin her birinin evrensel bir insan tipini temsil etmekle birlikte sosyallik bağlamından uzak ve karamsar olduğu görülmektedir.

Küçük Prens kitabını farklı yaş grupları üzerinden değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmanın sonucunda; her yaş düzeyine hitap edebilecek kitap içeriğinin daha çok çocukların dünyasını anlamaya yönelik kurgulandığı, bu bakımdan içerisinde barındırdığı birçok değer ile değerler öğretimine uygun olduğu fakat dil ve üslup ile görseller bakımından zenginleştirildiğinde ortaokul ve altındaki yaş düzeyine de doğru bir şekilde hitap edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar Katkı Oranları

Birinci yazar çalışmanın planlanması ve yürütülmesi sürecindeki tüm aşamaları gerçekleştirmiştir. Tüm yazarlar veri toplama sürecine katkı sağlamıştır. Birinci ve ikinci yazarlar veri analizlerini ve bulgu yorumlamalarını gerçekleştirmiştir. Üçüncü ve dördüncü yazarlar alan yazın taraması yapmıştır. Tüm yazarlar makalenin yazımına katkı sağlamış ve çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Çıkar Çatışma Beyanı

“Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.”

Etik Kurul İzin Bilgisi (Etik izin gerektiren çalışmalar için)

Bu araştırma, Siirt Üniversitesi Etik Kurulu Biriminin 01.12.2022 tarihli 3799 sayılı kurul kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Kaynakça

- Aytekin, H. (2015). Antoine de Saint-Exupery'nin Küçük Prens'inde evrensel ve mitsel yaklaşımlar. *Öneri Dergisi*, 7(27), 365-375.
- Beyreli, L. & Ak-Baçoğul, D. (2017). Küçük Prens' in hedef kitlesi: çocuklar mı, yetişkinler mi? *Synergies Turquie*, (10), 107-121.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Calp, Ş. & Calp, M. (2019). Küçük Kara Balık ve Küçük Prens kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programı'ndaki temel beceriler, değerler ve 4. sınıf kazanımları açısından incelenmesi. In *International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies (ISAS)* (pp. 61-69).
- Coşkun, Y. D. D. E. (2002). Okumanın hayatımızdaki yeri ve okuma sürecinin oluşumu. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (11).231-244.
- Çengelci, T. & Eryılmaz, Ö. (2018). Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-79.
- Çelebi, Ç. D. (2017). Çocuk felsefesi ve Küçük Prens' in çocuk felsefesi açısından incelenmesi. *Çocuk Felsefesi*, 1-18.
- Çelik Şenyüz, E. (2006). *Antome De Saint-Exupéry'nin "Küçük Prens" Eserinde Eğitsel Öğeler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Gaziantep.
- Doğan, M. (2019). *Küçük Prens kitabının çoklu zekâ kuramına göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Genç, H. N. & Yalınkılıç, K. (2011). 'Fadiş ve 'Küçük Prens' adlı eserlerin tasarım ve içerik özelliklerinin eserlerin eğitsel yönüne etkileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (9), 99-114.
- Guba, E. G. ve Lincoln, Y. S. (1989). *Fourth generation evaluation*. Sage.
- İlbay, A. B. & İlbay, M. (2019). Küçük Prens öykü odaklı bibliyo grup rehberliği programının pozitif duygular üzerindeki etkisi. *Humanistic Perspective*, 1(1), 28-43.
- Karakaş, Ö. (2013). *8. sınıf öğrencilerinin okuma tutumları üzerine bir araştırma (MEB tarafından ortaokul öğrencilerine önerilen 100 temel eser örneğinde)* (Master's thesis, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Köse, C. T. & Eryılmaz, Ö. (2018). Sosyal bilgilerde edebi ürünler ve değerler eğitimi: Küçük Prens örneği. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 65-79.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Anı Yayıncılık.
- Küçük Prens Müzesi, (Çevrim içi) <https://www.kucukprensmuzesi.com/hakkimizda/#>, 29 Aralık 2020.
- Moran, B. (2008). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*, İletişim Yayınları.
- Mumcu, Y. (2018). Küçük Prens'te anlatisallık ve anlatisallığı sağlayan dönüşümler. *Söylem Filoloji Dergisi*, 3(2), 111-125.

Saint-Exupery, A. (2015). *Küçük Prens* (Çev. İsmail Yerguz). Say Yayınları.

Sönmez, Ö. (2019). Une critique des sociétés du monde dans l'univers du "Petit Prince" sous une optique sémiotique/Göstergebilimsel bir bakış açısıyla Küçük Prens' in evreninde dünya toplumları eleştirisi. *Dil Dergisi*, 170(2), 72-91.

Şirin, M. R. (2014). Ergin çocukların yazarı: Cahit Zarifoğlu. *Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı içinde*, 663-674.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Zeytinoğlu, S. (1979). Küçük Prens üzerine bir inceleme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 12(1), 39-47.

URL 1: <https://www.lepetitprince.com/blog/>

Extended Summary

1. Introduction

The book "The Little Prince" by Antoine de Saint-Exupéry, originally published in 1943, has gained worldwide popularity and has been translated into numerous languages. Despite its categorization as a children's book, the work has garnered significant attention from adult readers as well. This research aims to explore the target audience of "The Little Prince" and whether it should be considered a work of children's literature.

2. Method

Conducted as a qualitative study, this research follows a case study design. Participants from different school levels were selected, and the book was read to them, followed by gathering their opinions. The study group consisted of 18 voluntary students, with 6 from middle school, 6 from high school, and 6 from university, meeting the criteria of having read "The Little Prince" and representing different age and educational levels. Data collection employed a semi-structured interview form developed by the researchers. The collected data were analyzed using content analysis with the assistance of the Maxqda Qualitative Analysis Program, resulting in 10 themes, 85 categories, and 321 codes.

3. Findings, Discussion and Results

The analysis of the collected data provided insights into the opinions of different age groups regarding "The Little Prince." The findings were categorized under three themes: the opinions of middle school students, high school students, and university students. The results indicate that while the book can resonate with readers of all age groups, it is primarily geared towards understanding the world from a child's perspective. As such, it effectively imparts values and can be particularly beneficial for teaching moral lessons. However, with further enhancements in terms of language, style, and visuals, the book can also appeal to middle school and younger audiences.

In conclusion, "The Little Prince" possesses content that can engage readers across various age groups. While it is especially suitable for children due to its inherent values, it has the potential to captivate middle school students and younger individuals when enriched with language, style, and visual elements.

Analyzing the Work Called Yumurtadan Çıkan Öğretmen within the Scope of the Principles to be Found in Qualified Children's Books

Mesut GÜN*, Elif ALKAN**, Mustafa Kuzey İLHAN***

Abstract. In this study, the aim is to examine Muzaffer İzgü's work titled "Yumurtadan Çıkan Öğretmen" based on the criteria outlined by Sever (1995) for high-quality children's books in terms of structural and educational features. The data for this qualitative research were obtained through document analysis. The findings were evaluated and presented in tables, analyzed according to the specified criteria. The study explores the concepts of literature and children, as well as Muzaffer İzgü's life and literary contributions, which form the foundation of this field. The research focuses on the book "Yumurtadan Çıkan Öğretmen" published in 1981, which depicts the hardships faced by teachers during the challenging conditions of that time period. The problem statement and sub-problems of the research revolve around this book. The research results reveal that the analyzed work is formally suitable for children and possesses content features such as theme, subject, main idea, characters, narrative style, and language that are appropriate for its intended audience. Additionally, the work holds educational value in society, presenting human experiences and realities from a child's perspective. The findings from this study are compared with similar research outcomes and discussed in the conclusion section. It is anticipated that the proposed recommendations formulated within the scope of this study will contribute to the relevant field of research.

Keywords: Children's Literature, children's books, Teacher Who Hatched, review.

How to cite: Gün, M., Alkan, E., & İlhan, m. K. (2023). Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserin nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken ilkeler kapsamında incelenmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6(1), 77-94.

* Mersin University, Faculty of Education, Turkish Education, Mersin, Türkiye; mesutgun07@gmail.com

** Mersin University, Faculty of Education, Turkish Education, Mersin, Türkiye; ealkaan@gmail.com

*** MONE, Fevziye Celik Secondary School, Adana, Türkiye; hakem_kuzey@hotmail.com

Yumurtadan Çıkan Öğretmen Adlı Eserin Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken İlkeler Kapsamında İncelenmesi

Mesut GÜN*, Elif ALKAN**, Mustafa Kuzey İLHAN***

Öz. Bu çalışmada Muzaffer İzgü'nün Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserinin, Sever' in (1995), "Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler" adlı ölçütleri dâhilinde yedi öykünün incelemesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen veriler nitel araştırma kapsamında doküman incelemesi yöntemiyle tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular belirtilen ölçütler temele alınarak incelenmiştir. Elde edilen bilgiler tablolar hâlinde sunularak değerlendirilmiştir. Araştırmada, bu alanın temelini oluşturan edebiyat ve çocuk kavramları Muzaffer İzgü'nün yaşamı ve edebî kişiliğiyle birlikte incelenip değerlendirilmiştir. İncelemenin temelinde araştırmaya konu olan 1981 yılında dönemin ağır şartlarında ezilen öğretmenleri konu alan, Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı öykü kitabı; araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri kapsamında incelenmiştir. Araştırma sonucunda ilgili eserin tema, konu, ana fikir, karakterler, anlatım biçimi ve dil gibi içeriksel özelliklere uygunluğuyla birlikte biçimsel olarak da çocuğa uygun olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilgili eserin eğitsel açıdan çocuğun toplum içerisinde yer bulduğu, insan ve insana dair yaşamda yer alan olguların çocuğa göre sunulduğu belirlenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular benzer çalışma sonuçlarıyla kıyaslanarak sonuç bölümünde tartışılmıştır. Çalışma kapsamında geliştirilen önerilerin ilgili alana katkı sunması umulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Çocuk Edebiyatı, çocuk kitapları, Yumurtadan Çıkan Öğretmen, inceleme.

* Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Mersin, Türkiye; mesutgun07@gmail.com

** Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Mersin, Türkiye; ealkaan@gmail.com

*** MEB, Fevziye Çelik Ortaokulu, Adana, Türkiye; hakem_kuzey@hotmail.com

1. Giriş

Edebiyat, başlangıcı çok eski zamanlara dayanan, gelişime hazır olan, insanlığa hayat veren bir araçtır. Duygu ve düşünce aktarımı, hayal gücünü canlandırma, estetik bir haz verme gibi özellikleriyle insanların kendilerini ifade etmelerinde başvurdukları bir yol olduğu söylenebilir.

Bu açıdan TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde edebiyat, şu şekilde tanımlanmıştır: “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.” (TDK, 2011).

Geçmişten günümüze geçen süre boyunca kendini yenileyen edebiyat her zaman gelişime açık bir daldır. Bu bağlamda, edebiyat kavramının zamanla anlamsal değişkenlik gösterebileceği, bu değişimin biçimle beraber içerikte gerçekleşebileceği aktarılmıştır. Edebiyattaki değişimin işlev değişikliğiyle olduğu, edebiyattaki değişimin eleştiri kuramlarının ve araştırma yöntemlerinin sonuçlarına göre görülebileceği belirtilmiştir (Şirin, 2015). Günümüz edebiyatının önemli çalışma alanlarından biri de çocuk edebiyatıdır.

Batı edebiyatında 16. yüzyılda filizlenen çocuk edebiyatı, türünün birçok örneğini Tanzimat Dönemi Edebiyatı sürecinde vermiştir. Çocuk edebiyatı; çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmede, yardımlaşma, sevgi-saygı, duygudaşlık yapma, sahiplenme gibi kavramları anlatım boyunca sezdirerek, çocukların gelişimine katkı sağlayan eserlerin tümünün bulunduğu bir çatı olarak tanımlanabilir.

Bu kapsamda TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde çocuk edebiyatı kavramı şu şekilde sunulmuştur: “Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşıl原因, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını.” (TDK, 2011).

Çocuk edebiyatını, çocukların düş dünyasını geliştiren, onlara okuma zevki veren, eğitici ve faydalı birçok iletinin yer aldığı eserlerin tümü olarak değerlendirmek mümkündür. Eğlenirken öğreten, çocukların düş dünyalarını harekete geçiren bu alan aynı zamanda eleştirel okuryazar olma yolunda çocukların ilk basamaklarından biri olduğu söylenebilir.

Sever (2017)'e göre “Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletile zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” Çocuk edebiyatı alanında önemli eserler vermiş velut yazarlardan birisi de Muzaffer İzgü'dür.

Muzaffer İzgü 29 Ekim 1933 yılında, Cumhuriyetin onuncu yılında, Adana'da doğmuştur. İlkokulu İstiklal İlkokulu'nda, ortaokulu Tepebağ Ortaokulu'nda ve liseyi Diyarbakır Öğretmen Okulu'nda bitirmiştir.

On bir yıl boyunca sınıf öğretmenliği yapan İzgü, meslek hayatı boyunca, Diyarbakır, Silvan, Aydın gibi çeşitli yerlerde ve ilçelerde çalışmıştır. Daha sonra sınavlara girerek Aydın Gazipaşa Ortaokulu'nda Türkçe Öğretmeni olarak görev yapmıştır. 1978 yılında emekliye ayrılıp İzmir'e yerleşmiş ve yazarlığa devam etmiştir. Muzaffer İzgü, 26 Ağustos 2017 yılında karaciğer kanseri nedeniyle hayata veda etmiştir.

Muzaffer İzgü, yazarlığa Aydın'da öğretmenlik yaparken başlamıştır. Bilinen ilk yazıları Aydın'da yayımlanan 'Hüraydın' gazetesinde 1959 yılında küçük öyküler ve röportajların oluşumuyla çıkmıştır. Bu dönemde Akbaba adlı gülmece dergisine 42 öyküsünü göndermiş ama hiçbiri yayımlanmamıştır.

Muzaffer İzgü öyküleri yayınlanuncaya dek göndermeye devam edeceğini bildirmiş ve yazıları orada yayımlanmaya başlamıştır. Muzaffer İzgü, Akbaba dergisini o zamanların gülmece okulu olduğunu ve oradan mezun olmanın önemli olduğunu belirtmiştir (Çelikkaya, 2016).

Muzaffer İzgü'nün ilk kitabı Gecekondu'dur. Devamındaysa İlyas Efendi ve Halo Dayı kitaplarını çıkarmıştır. İlk başta Remzi Kitabevinden çıkan bu eserler, Attila İlhan aracılığıyla Bilgi Yayınevi'ne geçmiştir.

Yaşanılan politik olayları çocukların gözünden büyüklere aktarır. İzgü'nün roman ve öykülerinde her cümle güldürmez fakat kitabın sonunda yüzde acı bir gülümseme belirtir. Tıpkı Nasrettin Hoca gibi güldürürken düşündürmeyi sever. Gülmece ögesinin bir amaç değil araç olduğunu vurgular (Yılmaz, 2007). Muzaffer İzgü yaşamı boyunca 142 esere hayat vermiştir. Bunlardan 87 tanesi çocuk kitabından oluşmaktadır. Eserlerinde mizah unsurlarını ustaca kullanmış ve güncel konulara da değinilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından kitapları tavsiye edilmiştir. Günümüzde birçok çocuk tarafından okunmuştur.

Yaşamı boyunca pek çok çocuk edebiyatı eseri veren İzgü, eserlerinde bulunan mizah unsurlarıyla tanınmaktadır. Eğitici pek çok içerikle birlikte yardımlaşma, insan sevgisi, hayvan sevgisi, saygı, duygudaşlık, fedakârlık, emeğe saygı, üretkenlik, büyüklere saygılı olmak gibi kazanımları çocuklara aktarmıştır.

Bu araştırmada Çocuk Edebiyatı alanında birçok eseri bulunan Muzaffer İzgü'nün Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı kitabı; Sedat Sever'in Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken İlkeler kapsamında incelenip değerlendirilmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli/ Deseni

Kitap incelemesi ve analizi sonucunda elde edilen bulgular nitel araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda Kıral (2020) nitel araştırma bağlamında şu bulguları belirtmiştir: "Nitel araştırmalar, insanların tutumlarını, davranışlarını görüşlerini, deneyimlerini daha detaycı bir yaklaşımla anlamayı, yorumlamayı ve betimlemeyi hedefleyen, derinlemesine incelemeye imkân sunan bir araştırma olarak ifade edilmektedir."

Bu bilgilerden yola çıkarak nitel araştırma çerçevesinde incelenmesi hedeflenen Yumurtadan Çıkan Öğretmen kitabında, bu araştırma yönteminin temel taşları olan, araştırma sürecinde betimlemeyi şekillendiren “nasıl ve niçin” sorularından yola çıkılarak çalışıldığı söylenebilir.

Doküman analizi/inceleme ise araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap, dergi, gazete, magazin, arşiv, mektup, günlük, resim, yayın ve istatistikler vb.) olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar da olabilir.” (Coşkun, 2019) kapsamında incelenen materyallerin araştırma süzgecinden geçerek araştırmacıya nihai hedefine ulaşmasında sunduğu çeşitli yollardan biridir.

2.2. Çalışmanın Önemi

Bu çalışmanın yapılma sebebi alan yazın taramaları sonunda Muzaffer İzgü'nün eserlerinin “Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler” başlığı altında belirlenen biçimsel, içeriksel ve eğitsel ilkeler kapsamında incelenmemiş olmasıdır. Bu bağlamda bu çalışma verileri ve sonuçlarının ilgili alana sunacağı olası katkıların çalışmanın önemini belirlediği söylenebilir.

2.3. Çalışmanın Problemi/Alt problemler

Muzaffer İzgü'nün Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserinin Sever'in (1995), Nitelikli Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler kapsamına uygunluk düzeyi nedir?” bu çalışmanın problem cümlesidir.

- Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserin belirlenen ölçütlerdeki biçimsel özelliklere uygunluğu ne düzeydedir?
- Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserin belirlenen ölçütlerdeki içeriksel özelliklere uygunluğu ne düzeydedir?
- Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserin belirlenen ölçütlerdeki eğitsel özelliklere uygunluğu ne düzeydedir?

soruları çalışmanın alt problemlerini oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışma nitel bir çalışma olup, doküman incelemesi, belge ve metin çözümlemesine dayalı bir araştırmadır. Araştırmaya başlamadan önce konuyla ilgili alan yazın çalışması yapılmış ve gerekli kaynaklar toplanmıştır.

2.5. Çalışmanın Sınırlılıkları

Muzaffer İzgü'nün Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserinin incelenmesi sürecinde çalışma materyali sınırlı tutulmuştur. Muzaffer İzgü'nün aşağıda belirtilen eserlerinin okunup değerlendirilmesi çalışmanın verilerine ulaşılmıştır:

- Yumurtadan Çıkan Öğretmen

- Anne Dersim Bitmedi
- Ekmek Parası
- Yedi Renkli Saat
- Can Dayım
- Kiraz Kız
- Atatürk'ü Gördüm
- Yaşasın Anneannem Spor
- Kardelen
- Kahraman Kuçu
- Uçan Eşek

2.6. Çalışmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Çalışma verilerinin geçerlik ve güvenirliliğini sağlamak için nitel veri analizinde genel olarak tercih edilen, verileri toplama, verileri azaltma, verileri kodlara ayırma ve ayrılan kodları sayarak belirli kategoriler oluşturma aşamaları dikkate alınmıştır. Bu aşamada alan uzmanlarının görüşlerine de başvurularak araştırmacıların alan uzmanlarının desteğiyle belirlediği kodlardan oluşan kategorilerden temalar oluşturmuştur (Patton, 2002). Çalışmanın içsel tutarlılık olarak adlandırılan ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliği olarak kavramsallaştırılan benzerliği sağlamak için üç alan uzmanının görüşlerine: $\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$ formülü kullanılarak başvurulmuştur. Çalışmanın içsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğini %87 olarak belirlenmiştir (Miles ve Huberman, 1994) İlgili alan yazın bilgilerine göre söz konusu iç tutarlığın en az %80 olması yeterli görülmektedir.

3. Bulgular

Bu bölümde Muzaffer İzgü' nün yaşamı, eserleri ve edebiyata bakışı ile 1980'li yıllarda dönemin ağır şartlarında ezilen öğretmenleri ele aldığı Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı kitabının incelemesi bulunmaktadır. 1980'li yıllar da yazılmış bu kitap çocuk kitabı olarak görülse de aslında büyükler için yazılmış bir öykü kitabı olduğu söylenebilir. Darbe dönemindeki ülkenin içinde bulunduğu siyasi karışıklık, enflasyondaki artış ile halkın fakirleşmesi, paranın değer kaybına uğraması gibi siyasi durumlar içinde yaşayan insanları, çocukların gözünden büyüklere aktarılmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yumurtadan Çıkan Öğretmen, 1981 yılında dönemin ağır şartları altında ezilen öğretmenleri ele almıştır. İlgili eserin, Muzaffer İzgü'nün Bilgi Yayınevi Çocuk Kitaplığından on yedinci basımı incelenmiştir. Kitap yedi adet öyküden oluşmaktadır. Yumurtadan Çıkan Öğretmen, Beden Eğitimi Dersinde, Sarı Zarf, Bir Oynasam Bir Oynasam, Temsil, Bir Karakaçanımız Vardı ve Kargayla Dostluk başlıklı öyküler eser içerisinde yer almaktadır. Eserin incelenip değerlendirileceği biçimsel özellikler "Tablo 1" içerisinde yer almaktadır.

Tablo 1. Çocuk kitaplarında bulunması gereken biçimsel özellikler

ÖLÇÜTLER	
1.	Çocuk kitapları hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir, kitaplık düzenlemesine de uygun olmalıdır.
2.	Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt mat, dayanıklı, birinci veya ikinci hamur kâğıt olmalıdır.
3.	Çocuk kitaplarında, sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalı; sayfa kenarlarındaki geniş boşluklar (marjlar) bulunmalıdır.
4.	Harflerin boyu, ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için 12 puntodan büyük olmalıdır. 4 ve 5. sınıflarda 10 puntoluk harfler kullanılabilir.
5.	Kitaplardaki resimler konuya uygun, sayfa düzeninde de birlik ve bütünlüğü sağlamalıdır. Resimler, çocuğun estetik duygularının gelişmesine katkı sağlamalıdır.
6.	Resimler anlatılan konuya göre; açıklayıcı, yorumlayıcı eğlendirici, güldürücü ve sevimli olmalıdır.
7.	Çocuk kitaplarındaki kapak resimleri estetik değerinin yanında; canlı, kitap konusuyla ilgili ve çocuğa okumaya çağırıcı biçimde olmalıdır. Kapak kâğıdı sağlam ve kaliteli olmalıdır.

Kitap hacim ve ağırlık yönünden yedi yaş ve üzeri için uygun ve ince bir kitaptır. Kitap zımba yerine yapıştırıcı ile sağlam bir şekilde basılmıştır. Bu yönüyle küçük yaştaki çocukların bu kitabı okuyup incelemesi için fiziksel olarak hiçbir sakınca bulunmamaktadır.

Sayfa düzeni bir çocuğu sıkmayacak şekilde geniş aralıklı biçimde oluşturulmuştur. Yazılar büyük puntuyla yazılmıştır. Sayfa numaraları çocuğun görebileceği şekilde sayfanın altına ortalı biçimde konulmuştur. Kitapta toplamda on bir resim bulunmaktadır. Bu resimler öykülerdeki önemli olaylar, mekânlar veya kahramanların durumunu ifade eden renklendirilmemiş resimlerdir. Bu resimlerin okuyan açısından gözü yormadığı söylenebilir. Kapak resmi olarak çocukların dikkatini çekmek amacıyla canlı tonda renkler kullanılmıştır. Kapak resminin büyük bir çoğunluğunda kırmızı renk hâkimdir. Kapak resminde kitaba ismini veren öyküdeki kahramanın durumunu anlatan bir görsel bulunmaktadır. Bu görsel arka kapak ile bir bütün olacak şekilde tasarlanmıştır. Kapak yapısı canlı ve parlaktır.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yumurtadan Çıkan Öğretmen kitabı içindeki öykülerin içerik incelemesi ölçütleri "Tablo 2" dâhilinde incelenmiştir.

Tablo 2. Çocuk kitaplarında bulunması gereken içerik özellikleri

ÖLÇÜTLER	
1.	Çocuk kitaplarında, yazarın, aktarmak istediği "tema" ve çocuklarda geliştirmeyi amaçladığı davranışlar açık seçik belirtilmelidir.
2.	Yazarlar, okurlarıyla bir duygu ve düşünce alışverişinde olurken, eserlerinde politik ve ideolojik güdümlülüğe yönelmemelidir.

3.	Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocuklarda, güven duygusunu artırmalı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirmeli; çocukları ulusal değerlere ve demokratik yaşam biçimine saygınlığını sağlamalıdır.
4.	Çocuk kitaplarında az sayıda kahraman bulunmalı, kahramanların fiziksel ve ruhsal portreleri güçlü bir biçimde çizilmelidir.
5.	Çocuk kitaplarında, duygu ve düşünceler, olaylar tutarlı bir biçimde sıralanmalı; konu ile çocuklarda uyandırılmak istenen duygu (tema) arasında bir bütünlük sağlanmalıdır.
6.	Anlatımda; "duruluk, akıcılık, açıklık, yakınlık, çeşitlilik ve kişiselik" etkili ve güzel bir üslup yaratmanın temel koşulları olarak görülmelidir.
7.	Kitaplar; dilbilgisi, yazım (imla) ve noktalama kuralları bakımından yanlışsız olmalıdır.

Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eseri içerisinde bulunan yedi öykü içerisinde birçok konuya ve soruna değinmesiyle birlikte ana tema olarak aile, okul, sevgi/hayvan sevgisi, oyun ve geçim sıkıntısı temaları çerçevesinde ele almak mümkündür. "Tablo 3" içerisinde incelenen bu ana temalar, öykülerin geneline yayılarak sezdirici bir biçimde okuyucuya sunulmuştur.

Tablo 3. Öykülerin temaları

Temalar	Öyküler
Aile	Sarı Zarf, Bir Oynasam Bir Oynasam
Eğitim	Beden Eğitimi Dersinde, Temsil, Yumurtadan Çıkan Öğretmen
Sevgi/Hayvan Sevgisi	Karakaçan, Kargayla Dostluk
Oyun	Bir Oynasam Bir Oynasam, Sarı Zarf
Geçim Sıkıntısı	Yumurtadan Çıkan Öğretmen, Sarı Zarf

Tablo 3'te belirtildiği üzere ilgili eser içerisindeki öyküleri belirtilen ana temalarla sınırlandırmak mümkündür. Bununla birlikte olay örgüsü sürecinde birden çok duyguya hitap edildiği söylenebilir. Şöyle ki Bir Oynasam Bir Oynasam öyküsü içerisinde temel olarak oyun teması ele alınmakla birlikte alt tema olarak arkadaşlık ve sorumluluk bilincinin de işlendiği belirtilebilir.

Aynı şekilde Beden Eğitimi Dersinde adlı öyküde okul teması kapsamında öğretmen öğrenci ilişkisi işlenmiş olup geçim sıkıntısı alt teması da ele alınmıştır. Yumurtadan Çıkan Öğretmen öyküsünde ana tema olarak geçim sıkıntısı belirlenmiş olup bir öğrencinin öğretmenine olan sevgisi alt tema olarak okuyucuya sunulmuştur.

Olay örgüsü içerisinde yer alan temaların ve alt temaların yoğun bir şekilde işlendiği söylenebilir. Beden Eğitimi Dersinde adlı öyküde şort alacak parası olmayan bir çocuğa derste kıyafetlerini çıkarttırarak iç çamaşırıyla derse katılmasını isteyen öğretmeni Sadık Bey'in, okuyucu olumsuz yönde etkileyeceği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Temsil adlı öyküde Güllü ve arkadaşının köy yaşamını benimsememiş bir öğretmen tarafından dışlanması durumu görülmektedir (İzgülü, 2007). Bu durumun küçük yaşta okuyucu kitlesinin psikolojik gelişimi yönünden olumsuz etkileyeceği belirtilebilir.

Hayatın başka bir gerçeği olan çaresizlik ve geçim sıkıntısı durumu ise Beden Eğitimi Dersinde adlı öyküde babanın ağzından şu şekilde aktarılmaktadır: “Altı nüfusa nasıl bakarım bu kent yerinde ben? Çalışsın o da ne yapacakmış ortaokula gidecekmiş de? Simit satsın, midye dolma satsın. Aha Şahan’ın oğlu günde kaç liraya para demiyor!..” (İzgü, 2007, ss. 20).

3.2.1. Yumurtadan Çıkan Öğretmen

Yönetmenliğini Kartal Tibet’in yaptığı, başrolünde Kemal Sunal’ın oynadığı Öğretmen adlı filmde, bir öğretmenin geçim sıkıntısıyla birlikte verdiği mücadele görülmektedir. Sınıfta bir öğrencisini tahtaya kaldırıp, matematik problemi olarak aylık maaşını hesaplayan öğretmenin geçim sıkıntısı konu olarak işlenmiştir.

Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı öyküde de Öğretmen filminde olduğu gibi geçim sıkıntısı yaşayan öğretmenin pazarda yumurta sattığını gören Pınar’ın sempatik anlatımıyla okuyucuya sunulmuştur. Öykünün sonunda öğretmenin içinde bulunduğu sisteme karşı eleştirel tutumu görülmektedir. “...Hiç de ayıp değil... Bana yumurta sattıranlar utansınlar. Karım, üç çocuğum, bir de annem var... Anneme ben bakıyorum. Altı kişiyiz evde. Evim kira...” (İzgü, 2007, ss. 19).

3.2.2. Temsil

Temsil adlı öyküdeyse köy yaşamından uzak öğretmenin köye yabancılaşması durumu vardır. Köy yaşamına yabancı olan öğretmenin, gözlem yapmaması sonucu, oyunda kurguladığı karakterlerin yaşamla bağlantılı olmadığı anlatılmıştır. Burada gözlemden ve gerçeklerden uzak olan öğretmen tavrının çocuğu nasıl etkilediği üzerine çıkarımlar yapıldığı görülmektedir.

3.2.3. Sarı Zarf

Sarı Zarf adlı öyküde bir baba olan öğretmenin atamasını yapan bürokratlara karşı, ikiz kardeşler Kadri ve Sadri’nin kızgınlığı ele alınmıştır. Bu durumun çocuklar üzerinde yarattığı etki ve ailenin yaşadığı geçim sıkıntısı vurgulanmıştır.

Bir çocuğun hayatını maddi ve manevi açıdan idam ettirdiği mekânlardan ayrılmak istememesi, oraya olan bağlılığı belirtilmiştir. Öykünün genelinde bulunan maddi imkânsızlık bir çocuğun gözünden “Babam; ‘Anca kamyon parasının dörtte biri’ dedi. Demek babam kamyon tutarsa yol parasının dörtte üçünü cebinden ödeyecekti. İyi ama babamın parası yoktu ki.” (İzgü, 2007, ss. 37) şeklinde anlatılmıştır.

3.2.4. Bir Oynasam Bir Oynasam

Bir Oynasam Bir Oynasam adlı öyküde hayal gücü geniş olan Zeyno’nun küçük yaşta üç küçük kardeşine ve eve baktığı anlatılmaktadır. Oyun oynama hasreti çeken, okula gidemeyen Zeyno’nun küçük yaşta bu denli sorumluluk alması okuyucuya yansıtılmıştır. Bu yaştaki çocukların bu denli sorumluluk alması, yorulması, yaşını yaşayamamış olması gerçek yaşam içerisinde bu tarz örneklerin etrafımızda var olduğunu bizlere anımsatmaktadır.

3.2.5. Bir Karakaçanımız Vardı

Bir Karakaçanımız Vardı adlı öyküdeyse sıkça kullanılan temalardan biri olan oyuna yer verilmiştir. Çocukların eski bir araba ile hayal güçlerini kullanarak oynadıkları çeşitli oyunlar şu şekilde anlatılmıştır: “Bazen belediye otobüsü değil, kentler arası işleyen otobüs olurduk. Kimimiz Ankara yolcusu, kimimiz Adana yolcusu, kimimiz Sivas yolcusu olurduk.” (İzgi, 2007, ss. 74).

3.2.6. Kargayla Dostluk

Son öykü olan Kargayla Dostluk'ta bir yazarın iki karga ile dost olması anlatılmıştır. Hayvan sevgisinin işlendiği bu öyküde yazarın kargaya olan sevgisi şu şekilde aktarılmıştır: “O günden sonra yemek artıklarını, et artıklarını pencereye koymaya başladım. Onlar da pencerenin önündeki balkonun demirinden ayrılmıyorlardı. Oraya yemi koyar koymaz, hemen uçuyor, pencereye konuyorlardı.” (İzgi, 2007, ss. 79).

Son olarak Temsil ve Beden Eğitimi Dersinde öyküleri içerisinde yer alan öğretmenlerin anlamsız tutumunun çocuğun duygusal gelişimi üzerindeki olumsuz etkisini diğer yandan da yoksulluğun yol açtığı çaresizliğin psikolojik ve toplumsal etkisi gösterilmektedir. Dolayısıyla, öykü aracılığıyla, öğretmenlerin yaşadıkları çeşitli sorunların ve toplumun maddi koşullarına aykırı tutumlarının çocukların zihinsel ve bedensel gelişimini olumsuz etkileyebileceği dile getirilmektedir.

Tablo 2 ve Tablo 3 ışığında incelenen bu öykülerde aktarılmak istenen temaların, öykülerin içine okuyucuya sezdirmeyecek şekilde yerleştirildiği, ele alınan konuların çocukların gözünden aktarıldığı ve yaşanan olayların onları ne kadar etkilediği anlatılmaktadır. Kitaptaki duygu ve düşünceler tutarlı bir şekilde verilmiş ve az sayıda kahramana yer verilmiştir.

Kitapta toplamda on bir adet resim bulunmaktadır. Her resim öyküdeki temel noktaları ele almaktadır. Eser içerisindeki resimler “Tablo 4” içerisinde sunulmuştur.

Tablo 4. Eserdeki resim sayıları

ÖYKÜLER	RESİM SAYISI
Yumurtadan Çıkan Öğretmen	2
Beden Eğitimi Dersinde	2
Sarı Zarf	2
Bir Oynasam Bir Oynasam	2
Temsil	1
Bir Karakaçanımız Vardı	1
Kargayla Dostluk	1

Resimler oldukça sade bir biçimde oluşturulmuştur. Renklendirilmemiş ve duru bir şekilde öykülerdeki belirgin durumlar göz önüne alınarak okuyucuya sunulmuş olmasına rağmen resimlerin ilgi çekici olmaması ve tek başlarına çocukların düş dünyasında kalıcı bir iz bırakacak nitelikte olmadığı söylenebilir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yumurtadan Çıkan Öğretmen kitabı içindeki öykülerin eğitsel inceleme ölçütleri "Tablo 5" çerçevesinde ele alınmaktadır.

İzgü, yaşamın gerçeklerini okuyucu ile fazlasıyla buluşturmuştur. Şöyle ki kitabın içinde yoğun olarak bulunan üzüntü, keder, dışlanmışlık ve ötekileştirilmenin anlatılmasının çocuklar açısından uygun olduğu söylenemez. Bu nedenle Tablo 5'te geçen "Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici biçimde kaleme alınmış olmalıdır." ölçütünün tam olarak karşılanamadığı görülmektedir.

Tablo 5. Nitelikli çocuk kitaplarının dayanması gereken eğitsel ilkeler

ÖLÇÜTLER	
1.	Yaşamın gerçekleri ile ilişkili olmalıdır.
2.	Çocuğun duygu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici biçimde kaleme alınmış olmalıdır.
3.	Çocuğun bilgi ve kültür evrenini genişletmelidir.
4.	Çocuğa, içinde yaşadığı çevreyi, ülkeyi, dünyayı gerçekçi açıdan tanıtmalı; çocuğun bunlarla bütünleşmesini sağlamalıdır.
5.	Şiddet öğeleri içermemeli; çocukta estetik bir duyarlık sağlamalıdır.
6.	Çocuğun eleştiri yeteneğini geliştirmeli; onun tepkilerini düzenleyici bir rol oynamalıdır.
7.	Çocuğun kişiliğini geliştirerek, yaşama uyumunu sağlamalıdır.
8.	Çocuğun dilsel becerilerinin (okuma, konuşma, yazma, dinleme) gelişmesine katkıda bulunmalıdır
9.	Çocuğa, toplumun bir bireyi olduğu ve ondan soyutlanamayacağı bilincini vermelidir.

İzgü, hayal gücü yüksek karakterler oluşturmuştur. Yumurtadan Çıkan Öğretmen'de Pınar'ın rüyasından öğretmenini yumurta olarak görmesi, Bir Oynasam Bir Oynasam 'da Zeyno'nun üç küçük kardeşinin bir saatte kocaman olmalarını istemesi gibi durumlar bu karakterlerin zengin hayal gücü olduğunu göstermektedir. Ancak zengin hayal gücüne sahip karakterlerin hüznünlü olaylar yaşaması okuyanın hayal dünyasını daha da geliştirmekten uzaklaştırdığı belirtilebilir.

Öykülerdeki karakterler, günlük hayatta karşımıza çıkabilecek niteliktedir. Yazar bizlere günlük yaşamda insanların yaşadıkları belirgin duyguları sevinçleri, üzüntüleri, özlemleri ve düş kırıklıklarını nasıl yansıttığı şu şekilde belirtilmiştir: "İzgü insan merkezlidir, insani olana yönelmiş bir çizgi üzerinde yürür. Onun yazarlığında temel olan yapı taşı, insandır. Bu temel üzerinde yükselen insan yaşamları, yapıtlarında olanca çeşitliliği, zenginliği, karmaşıklığıyla; gülünesi, ağlanası özellikleriyle bütünleşerek okur karşısına çıkar." (Gültekin ve diğerleri 2010).

Bu bağlamda şiddet öğeleri içermeyen bu öykülerin, aynı zamanda çocuklarda estetik bir duyarlılık oluşturmadığı da görülmektedir. Karakterlerin yaşadıkları olaylar ışığında bu öykülerin çocuk kahramanlar aracılığıyla büyüklere yönelik yazıldığı ifade edilebilir.

Öykülerde sunulan temalar aracılığıyla; birey olmak, sorumluluk sahibi olabilmek, dış dünyayı tanımak ve dışarıdaki insanlara eleştirel bakabilmenin önemi dile getirilmektedir. İzgü'nün incelenen eserleri aracılığıyla çocuklara yol gösteren, yaşadıkları çevreyi, ailelerini ve ülkelerini tanımalarına yardımcı olan, çocukların çevrelerinde yaşanan olayların farkına varmalarını sağlamaya çalıştığı söylenebilir.

4. Tartışma ve Sonuç

Muzaffer İzgü'nün 1981 yılında yayınlanan Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı kitabı darbe döneminden sonra yaşananları, siyasi karışıklığı ve alım gücünün düşmesi gibi durumları çocukların gözünden büyüklere sunmuştur. Bu sorunlara bu denli hâkim olan yazarın gözlemci yönü dışında bu olayların içinde yaşayan biri olması yazarlığını beslemiştir. Kendi yaşadıklarını ve gözlemlerini harmanlayarak okuyucuya sunmuştur.

İzgü, eserlerinde kurmaca bir dünya yaratsa da anlattıklarının içinde gerçeklik ve yaşanmışlık payı vardır. İyi bir gözlemci olduğu için toplumu, insanların sıkıntılarını çok iyi bilen bir yazardır. Öykülerinde sıklıkla sistem eleştirisi yapmış; ekonomi, siyaset ve toplum üzerinden mizah yaparak işleyiş bozukluklarını dile getirmiştir (Genç, 2019). İncelenen eser içerisinde yer alan Sarı Zarf adlı öyküde İzgü'nün içinde bulunduğu dönemin siyasi etkilerinin bir çekirdek aileye yansması ele alınmaktadır. Bu kapsamda toplumun yapı taşı olan ailelerin toplumdaki değişimlerden ne derece etkilenebileceği evin oğulları Kadri ve Sadri'nin gözünden okuyucuya sunulmuştur. Aynı şekilde toplum düzeni içerisinde kardeşlerine bakabilmek için okula gidemeyen Zeyno'nun ruh dünyasında dolup taşan hayallerinin, isteklerinin ve umutlarının kardeşlerine gösterdiği sevgi bağının yansmasını ve okul özlemeni, Bir Oynasam Bir Oynasam adlı öykü üzerinden gösterilmiştir.

İzgü, bizlere toplum içerisinde Zeyno, Kadri ve Sadri gibi sesleri duyulmayan birçok çocuğun bulunduğunu, yapmış olduğu toplumsal gözlemlerle sunmuştur. Yazarın gözlem yeteneği ve durumları yorumlama biçimi bağlamında, seslerini duyuramayan kitlelerin sesi olduğu söylenebilir. Bir anlamda Muzaffer İzgü'nün sosyal meselelerin halk üzerindeki etkilerini eserleri aracılığıyla başarıyla yansıttığı ifade edilebilir. İzgü'nün eserlerinde yer alan sosyal meseleleri okuyucuyla buluşturması hususunda Uluer (2022) bizlere şu bulguları aktarmıştır: "Öyle ki Muzaffer İzgü'nün yer yer anlatıcı üzerinden öz eleştirileri de dikkate alınması gereken bir tutum olarak göze çarpmaktadır. Muzaffer İzgü'nün sosyal tahlilleri halkın eserlerde bizzat kendisini bulması sonucunu doğurmakta ve eserlerinin ön plana çıkmasına vesile olmaktadır."

Yazar, eser içerisinde yer alan öykülerde belirtildiği üzere, temel yapı taşı olarak çocuğu ortaya koymaktadır. Bir çocuğun hayal dünyasından başlayarak arkadaş çevresine kadar onu var eden birçok olguyu ele alarak öykülerini şekillendirme yoluna gitmektedir. Aile kurumu içerisinde yaşanan değişim, okul kurumunun öğrenci üzerindeki etkisi ve bunun çocuğa yansması unsurların onlar üzerinde bıraktığı etkiyi okuyucuya sunar. Temel olarak toplum içerisinde var olan "Çocuk dediğin anlamaz, bilmez!" yargısını kıran yazar, onların da bir

kimliği olduğunu, düşünce ve algılama sistemlerinin etkili bir biçimde çalıştığını, yine çocukların dilinden ve gözünden okuyucuya sunar. İncelenen öyküler kapsamında çocukların mahalle kültüründen yetiştikleri aile kültürüne kadar edindikleri birçok toplumsal rolün yansımalarını okuyucuya sunmaktadır.

Yumurtadan Çıkan Öğretmen adlı eserin Tablo 1'e göre biçimsel incelemesi sonucunda elde edilen veriler dâhilinde bu eserin hacim ve ağırlık bakımında yedi yaş ve üzeri kitleye uygun olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte kitabın sayfa yapısının mat olması, satır aralıklarının ve punto büyüklüğünün okuyucunun gözünü yormayacak biçimde olduğu belirtilebilir. Aynı zamanda kitabın dayanıklılığı açısından sayfaların birleştirilmesinde tutkal yerine dikiş yönteminin kullanılması tercih edilebilir. Kitap içerisindeki resimlerin çocukların gözlerini yormamakla birlikte anlatımı desteklediği ve çocukların hayal güçlerini harekete geçirdiği söylenemez. Kitap içerisinde yaş düzeyi de ele alınarak yer verilen resimlerin, ele alınan ölçütlerde de belirttiği üzere, çocuğun hayal dünyasını pekiştirici nitelikte olması gerektiği bilinmektedir. Fakat İzgü'nün eserinin içerisinde yer alan resimlerin niteliği ve sayısının bu anlamda oldukça zayıf olduğu belirtilebilir. Çocukların zihinlerini harekete geçirmekten öte sayfa düzeni içerisinde yer alan anlatımı betimleyici özellikte resimlerin kullanılması, çocuğun öykünün genelini soyut olarak zihinde şekillendirmesine yeterli düzeyde katkı sağladığı söylenemez. Bu kapsamda Akyüz (2014) şu ifadesi: "Kitap resimlerinde çocukta sanatsal duyarlılığı oluşturmaktan uzak olan klişe resimlere yer verilmiştir." ileri sürülen görüşleri destekler niteliktedir.

Tablo 2 bağlamında ilgili eserin içeriksel incelemesi sonucunda öykü içerisinde yer alan temaların iç içe geçtiği vurgulanabilir. Ana temalarla birlikte alt temaların yoğun bir şekilde ele alınmış olması okuyucu kitlesi açısından yorucu olabilmektedir. Bununla birlikte yazar iletmek istediği temaları öykünün geneline yayarak ana fikri anlatım sürecine sezdirmiştir. Darbe dönemi yaşanan ekonomik ve politik sorunların yansımalarının, çocuk bakış açısıyla birlikte, yoğun bir biçimde işlenmesi anlatımı zaman zaman ağırlaştırdığı söylenebilir. Genç (2019) bu konuda şunları dile getirmiştir: "İzgü'nün öykülerinde sistem ve işleyiş eleştirisi önemli bir yer tutar. Hemen hemen öykülerinin hepsinde hayatın her alanındaki işleyiş bozukluklarını eleştirir." Bununla birlikte Muzaffer İzgü'nün yaşamı süresince bir mücadele içinde olduğunu, öğretmen kimliği ile eserlerinde, küçük ve en önemli yaşa hitap ederken, anlattığı olayları onlarla beraber yaşayarak ve çocukların zihinlerini yormayacak, anlam karışıklığına yer vermeyecek bir üslup kullandığı görülmüştür. İzgü'nün anlatımının yalınlığı, duruluğu, yaşa uygunluğu ve yer yer anlatım içerisinde kullandığı mizah unsuru bağlamında öykü içerisinde anlatmak istediği toplumsal, sosyal ve kültürel birçok durumu belirlenen ilkeler kapsamına uygunluk gösterdiğini söylemek mümkündür.

Eser içerisinde yer alan kahramanların sayısının az olması ve kahramanların okuyucuyla tanıştırılmasının açık bir biçimde yer alması okuyucunun kahramanla bağ kurması açısından olumlu bir yön olduğu belirtilmelidir. Karakterlerin olaylar karşısında verdiği tepkilerle

çocukların buldukları çevreye ve topluma eleştirel bakmasını sağladığı görülmektedir. İzgü'nün öykülerinin genelini karakterler üzerinden şekillendirerek bir tekdüzelik sağladığı da söylenebilir. Eser içerisinde yer alan kahramanların tek bir özellik taşımalarından yola çıkarak tek katmanlı bir yapı içerisinde iletmek istediği ana temayı okuyucuya daha yalın bir biçimde sunduğu söylenebilir. Akyüz'ün (2014) konuyla ilgili şu görüşleri bu savı destekler niteliktedir:

“Bu konuda İzgü yapıtlarının neredeyse tamamını karakter üzerinden biçimlendirmektedir. Karakterlerini (kahramanlarını) konuşmaları ve eylemleri yoluyla geliştirmektedir. Karakterler devingen özellikler taşımamaktadır. İdeal ve yanlış örneği karşılayan karakterler, iletilerin aktarılmasında bir araç görevini üstlenmektedir. Bu bakımdan da karakterler tip düzeyinde kalmaktadır. Karakterlerine, konuşmalarında ağız özelliklerinden yararlanarak biçim vermeye çalışmaktadır.”

Bu bağlamda incelenen eserde sunulan konuların ve temaların arasında tutarlılık olduğu söylenebilir. Anlatımının akıcılığıyla bilinen İzgü, bu eserinde genel olarak açık, anlaşılır ve tutarlı bir dil kullanmakla birlikte uzun cümlelere yer vermemiştir. Aynı zamanda da öykülerin içerisinde yer yer us, sumsuk, ünlemek, çanak gibi sözcüklerin sıklıkla kullanılmasıyla anlatımın çocuk için yorucu bir hâl aldığı görülmektedir.

Yılmaz (2007) yapmış olduğu bir çalışma kapsamında İzgü'nün eserlerinde kullanmış olduğu dile karşı şu şekilde bir betimleme sunmuştur:

“Öz Türkçe ve yerel sözcükler sıklıkla kullanılmış. Ancak bu kelimelerin çoğu çocukların günlük hayatında kullanmadığı, ortak dilde olmayan kelimelerdir. Bu yüzden çocukların kelime dağarcığını zenginleştirmesine katkıda bulunamaz. Kullanımı yaygın olmayan, dili sadeleştirmek adına kullanılmış kelimeler hedef grubun dil gelişimine de uygun değildir.”

İlgili eserin Tablo 5 bağlamında incelemesi sonucunda anlatım içerisinde zaman zaman üzüntü, keder, dışlanmışlık ve ötekileştirme gibi olgular hissedilebilir bir biçimde sunulmuş olsa da bu konuda İzgü'nün duygular ve tema arasına ince bir çizgi koyduğunu da söylemek mümkündür. Eser içerisinde hissedilen bu duygular çocuğun hayal dünyasına ve yaşamına bir dayatma niteliğinden öte bu durumlar karşısında çocuğun gözünden okuyucuya bir ayna görevi üstlendiğini belirtmek mümkündür. İzgü eser içerisinde yer alan öykülerinde çocuğa uygun olarak, onların gözünden bizlere bakarak insan olmayı ve insan olmanın getirilerini aktardığını söylemek mümkündür. Çocukların toplum içerisinde yer bulduğu soyut ve somutu ayırt edebildiği, toplumsallaşmayı benimseyen ön yargıdan arınmış, yaşama uyum sağlayan bireyleri anlattığı belirtilebilir.

Buna yönelik olarak İzgü'nün vermiş olduğu bir röportajda

“Çocuk kitaplarının işlevi olmalı mıdır?” sorusunda vermiş olduğu yanıt bu durumu niteler biçimdedir: “Kesinlikle... Bir çocuk kitabı çocuklara düş kurduramıyorsa

işlevsiz bir kitaptır. Okuyunca düşün kuran çocuk soru sorar. Yani beyin çalışıyor demektir. Düş kurduruyorsan beyin çalışmaya başlamıştır. Çalışan beyin soru sorar. Soru soran çocuk artık birey olmuş demektir. Kitabın görevi insanı birey yapmak olmalı. Ben hep bunu dikkate alırım. Çocuk kitaplarımda da bu ilkeler geçerlidir; düşündürüp soru sordurmak...”³

Bu açıdan İzgü'nün eserlerinde hayat bulan çocukların evrensel olarak bütün çocuklara hitap ettiğini, yaşamış oldukları bu evrende onların hayal güçlerinin kuvvetliliğinden yola çıkarak gerçek ve hayal arasında çocuklarla birlikte el ele yürüdüğünü söylemek mümkündür. Bu kapsamda öykülerin Tablo 5'te belirtilen eğitsel ilkeler bağlamında uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Muzaffer İzgü yazın hayatı süresince, çocukların düşün ve düşüncelerini besleyecek, çocuk açısından anlamı ve anlatımı yalın olan eserler vermiştir. Aynı zamanda öğretici ve doğrudan çocuğa emir verici anlatımlardan kaçınan İzgü, çocuklara içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını onların sezebilecekleri biçimde sunmaya çalışmıştır.

5. Öneriler

- Muzaffer İzgü'nün eserlerinin basımında editörlerin, eserin resimlendirilmesi kısmında metin içerisinde yer alan öyküleme ve betimlemelerin göz önüne alınarak çocukların zihin dünyalarını harekete geçirici resimlerin yer almasına dikkat edilmelidir.
- Muzaffer İzgü'nün eserlerinin dil ve anlatım bakımından yalın olmasıyla birlikte günlük hayatta çok sık kullanılmayan kelimelerin anlamlarının açıklanacağı bir dipnot eklenmelidir.
- Kitapların uzun yıllar daha dayanıklı olması için sayfalar birleştirilirken tutkal yerine dikiş yöntemi tercih edilmelidir.
- Kitap içerisinde eğitsel bağlamda çocuklara sunulan insan ve insan olma durumuna ilişkin bilgilerin çocuğun kendisini tanıyarak toplumu daha iyi benimsemesini sağlamak için aile-çocuk kitap okuma halkaları oluşturulmalıdır.
- Muzaffer İzgü'nün eserlerinin öğrencilere okutularak onlarda uyandırdıkları düşün ve duyguları ifade etmelerine yönelik etkinliklere yer verilmesine çalışılmalıdır.

---

³ Röportaja ulaşmak için bakınız: <https://www.izgazete.net/muzaffer-izgunun-son-roportaji-%E2%80%98dusunun-okuyun-gucsuzden-yana-olun-roportaj,17.html>

Kaynakça

- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel ilkeleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Coşkun, C. (2019). Akademik Metin Yazmanın Basamakları-V: Yöntem Bölümü Hazırlama. M. N. Kardaş & R. Koç. (Ed.), *Türk Dili 2 Akademik Yazma Eğitimi* içinde (ss. 171-188). Pegem Akademi.
- Çelikkaya, Ş. (2016). *Muzaffer İzgü'nün hayatı, sanatı ve romancılığı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Genç, E. G. (2019). *1960 kuşağı yazarlarından Muzaffer İzgü'nün öykülerinde mizah* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gültekin, A., Çiftçi, Z., Orhan, A. Y. V. Z. & Yetim, A. (2010). Eleştiriler ışığında Muzaffer İzgü yapıtlarının yeniden değerlendirmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 55-66. <https://degipark.org.tr/tr/pub/ogusbd/issue/10997/131601> Erişim Tarihi: 05.05.2023
- İncesu, K. (2017, Ağustos). Muzaffer İzgü'nün son röportajı: 'Düşünün, okuyun, güçsüzden yana olun'. *İz Gazete* <https://www.izgazete.net/muzaffer-izgunun-son-roportaji-dusunun-okuyun-gucsuzden-yana-olun> Erişim Tarihi: 03.05.2023
- İzgü, M. (2007). *Yumurtadan çıkan öğretmen*. Bilgi Yayınevi Çocuk Kitaplığı.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 170-189. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/54983/727462> Erişim Tarihi: 04.05.2023
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook (2nd ed)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods (3rd Ed.)*. Sage Publications.
- Sever, S. (2017). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem Yayınevi.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX, (780).
- Uluer, G. (2022). *Muzaffer İzgü'nün hikâyelerinde sosyal meseleler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Düzce Üniversitesi.
- Yılmaz, S. (2007). *Muzaffer İzgü'nün çocuk romanlarının tema, eğitsel iletiler ve dil yönünden 10-12 yaş grubu çocuklarına uygunluğu* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.

Extended Summary

1. Introduction

Children's literature can be seen as a collection of works that not only entertain children but also convey educational and valuable messages, fostering their imagination and providing reading pleasure. This field plays a significant role in teaching children while they have fun, encouraging their exploration of the world around them and laying the foundation for critical literacy.

According to Sever (2017), children's literature encompasses various artistic creations that enrich children's emotional and cognitive worlds through linguistic and visual messages. It aims to enhance their appreciation levels in accordance with their language development and comprehension abilities, spanning from early childhood to adolescence. Muzaffer İzgü is an esteemed writer who has made notable contributions to the realm of children's literature.

In this research, Muzaffer İzgü's book titled "Yumurtadan Çıkan Öğretmen" is examined within the framework of the criteria outlined by Sedat SEVER for high-quality children's books.

2. Method

This study focuses on the problem statement: "To what extent does Muzaffer İzgü's 'Yumurtadan Çıkan Öğretmen' conform to the Structural and Educational Features Required in Qualified Children's Books, as outlined by Sedat Sever (1995)?" This qualitative research began with a comprehensive literature review and analysis of various documents. The research design incorporated an examination of Muzaffer İzgü's life, literary personality, and the internal and external structural aspects of the book under investigation. The findings derived from the book review and analysis were evaluated within the framework of qualitative research. According to Kırıl (2020), qualitative research aims to comprehensively understand, interpret, and describe individuals' attitudes, behaviors, opinions, and experiences through a detailed approach that enables in-depth exploration. Therefore, the analysis of the book 'Yumurtadan Çıkan Öğretmen' within the context of qualitative research primarily addresses the "how and why" questions that underpin this research methodology.

3. Findings, Discussion and Results

Based on the examinations, it has been determined that Muzaffer İzgü's 'Yumurtadan Çıkan Öğretmen' conforms to the structural and educational features specified by Sedat Sever for qualified children's books. The findings section presents five tables that address the principles investigated during the research. These tables cover formal features, content features, themes of the stories, the number of pictures in the work, and instructional principles of 'Yumurtadan Çıkan Öğretmen'.

According to the data obtained from the formal analysis of 'Yumurtadan Çıkan Öğretmen', as shown in Table 1, it has been found that the book is suitable in terms of volume and weight for an audience aged seven and above. However, the page structure is considered opaque, and the line spacing and font size are designed to prevent eye strain. To enhance the book's durability, it is suggested to use sewing instead of glue for page binding. Although the pictures in the book do not strain children's eyes, they do not strongly support the narrative or stimulate children's imagination. The criteria discussed state that the pictures included in the book should reinforce the child's imagination, considering the age level.

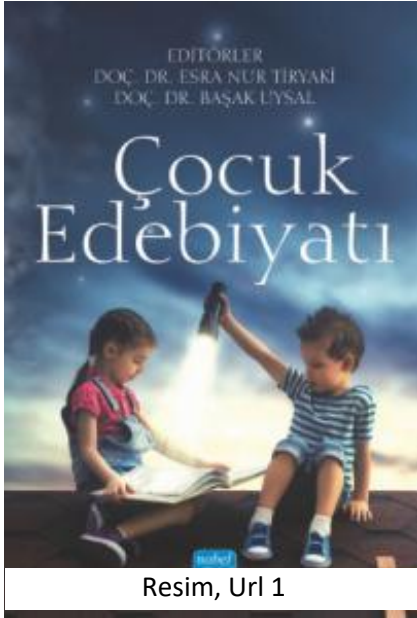
Regarding the content analysis presented in Table 2, it is noteworthy that the themes in the story are interconnected. The extensive exploration of main themes and sub-themes may be overwhelming for the readers. However, the author effectively integrated these themes throughout the story, allowing the main idea to be intuitively grasped during the narration. The narrative process intensively addresses the reflection of economic and political problems experienced during the coup period from a child's perspective.

Analyzing the related work based on Table 5, it can be observed that emotions such as sadness, grief, exclusion, and marginalization are palpably portrayed in the narrative. İzgü carefully balances these emotions with the overall theme. These feelings depicted in the work are not imposed on the child's imagination and life but serve as a mirror for readers to reflect on these situations. İzgü presents a perspective on humanity and the benefits of being human by looking through the eyes of children in his stories. Children are depicted as individuals capable of distinguishing between the abstract and the concrete, finding their place in society, embracing socialization, being free from prejudice, and adapting to life.

Kitap Tanıtımı: Çocuk Edebiyatı *

Furkan EREN**

Resim, Url 1

Günümüzde çocuğa verilen önemin giderek artması sayesinde çocuğa özgü alanlar da artmaktadır. Bu alanların başında eğitim gelmektedir. Formal ve informal eğitimin olmazsa olmazı; çocuğun bilişsel kapasitesini artıracak, dünya görüşünü genişletecek, ona bilgi, tecrübe ve kültür aktarabilecek ana kaynak kitaplardır. Kitabın çocuklarla bulunduğu çatı ise çocuk edebiyatıdır. Ülkemize çocuk edebiyatının gelişimine katkı sağlamak amacıyla yapılan çalışmalardan başında nitelikli kaynak kitaplar hazırlamak gelmektedir.

Bu çalışmada tanıtımı yapılacak eser üstte işaret edilen amaca hizmet eden Çocuk Edebiyatı adlı başvuru kitabıdır. Kitap, Esra Nur Tiryaki ve Başak Uysal'ın editörlüğünde hazırlanmış, Nobel Yayınları tarafından yayımlanmış, çok

yazarlı bir eserdir.

Çocuk Edebiyatı, içeriği Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen, eğitim fakültelerinin belli bölümleri okutulan aynı adlı ders için hazırlanmıştır. On beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler haricinde kitaba giriş niteliğinde bir ön söz ve kitap sonunda bir öz geçmiş listesi bulunmaktadır. Her bölüm, birbirinden bağımsız olarak farklı yazarlar tarafından çocuk edebiyatının başka bir boyutunu ele almıştır. Bölümler konu ile ilgili bir alıntı ve "Birkaç Soru..." başlığıyla başlamaktadır. "Birkaç Soru..." başlığı altında okuyucunun ön bilgilerini harekete geçirecek, ele alınacak konu ile ilgili duyuşsal ve bilişsel farkındalık

*Tiryaki, E.N.; Uysal, B. (Ed.) (2020). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Nobel. ISBN: 978-625-406-944-4

** YL Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD, Türkçe Eğitimi BD, İstanbul, Türkiye: furkan.eren.fe@gmail.com

oluşturacak sorular sorulmuştur. Bölüm sonlarına ise bölümü destekleyecek şekilde nitelikli film ve okuma listeleri eklenmiştir.

Kitabın on beş bölümü ve yazarları şu şekilde sıralanabilir:

	BÖLÜM ADI	YAZAR
1	Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Tarihi	Doç. Dr. Celile Ökten, Yıldız Teknik Üniversitesi
2	Dinleme ve Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı Türlerinden Yararlanma	Dr. Halil Erdem Çocuk, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
3	Okuma ve Yazma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma	Dr. Hatice Coşkun, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
4	Çocuk Edebiyatı ve Okuma Alışkanlığı	Dr. Perihan Tuğba Şeker, Uşak Üniversitesi
5	Çocuk Edebiyatında Türler	Doç. Dr. Başak Uysal, Gazi Üniversitesi
6	Çocuk Dergileri	Doç. Dr. Osman Emin, Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi
7	Nicelik ve Nitelik Açısından Çocuk Edebiyatı Ürünleri	Doç. Dr. Neslihan Karakuş, Yıldız Teknik Üniversitesi
8	Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Kültürler Arası Eğitim Olanakları	Dr. Gülşat Bican, Milli Eğitim Bakanlığı
9	Dezavantajlı Gruplar İçin Çocuk Edebiyatı	Dr. Şeyda Özcan, Sinop Üniversitesi Dr. H. Merve Altıparmak Yılmaz
10	Bir İyileştirici Olarak Çocuk Edebiyatı: Bibliyoterapi	Doç. Dr. Kemalettin Deniz, Gazi Üniversitesi
11	Değerler Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı	Doç. Dr. Esra Nur Tiryaki, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

12	Dijital Çağda Çocuk ve Kitap	Doç. Dr. Aybala Çayır, Aksaray Üniversitesi
		Doç. Dr. Hatice Değirmenci Gündoğmuş, Aksaray Üniversitesi
13	Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Drama	Doç.Dr. Pınar Bulut, Gazi Üniversitesi
14	11. Peronun Biletsiz Yolcuları: Göç, Çocuk, Edebiyat	Doç.Dr. Ülker Şen, Gazi Üniversitesi
15	Çocukluktan Yetişkinliğe Geçiş: Gençlik Edebiyatı	Prof. Dr. Hikmet Asutay, Trakya Üniversitesi

Bölümler ve detayları şu şekildedir.

Birinci bölüm Doç. Dr. Celile Ökten'in yazdığı "Dünyada ve Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Tarihi" bölümüdür. Altı alt başlıktan oluşur. "1.Kaptanın Seyir Defteri"nde ilk çocuk edebiyatı eserinden günümüze kadar çocuk edebiyatının tarihinden, gelişiminden ve çocuk edebiyatını etkileyen olay ve kavramlardan bahsedilmiştir. Bu gelişimde etkisi olan çocuk ve çocukluk kavramlarından, düşünürlerin eğitim üzerine fikirlerinden de bahsedilmiştir. "2. Ne Okuduğunu Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim" başlığında ise dünyada ve Tanzimat ile beraber ülkemizde kullanılan okuma eğitimi kitaplarından söz edilmiştir. "3. Bizim Kahramanlarımız"da Türk kültüründe çocuğa verilen önem sebebiyle sözlü edebiyattan Batı edebiyatı etkisinde çeviri yapılan 20. yüzyıla kadar olan dönem özetlenmiştir. "4. Bir Varmış Bir Yokmuş" başlığında çocuk dergileri, "5. Açıl Susam Açıl"da Cumhuriyet Döneminden günümüze çocuk edebiyatının gelişim aşamaları anlatılmıştır. Son başlık olan "6. Gökten Elmalar Düştü" kısmında ise çocuk edebiyatının 80'li yıllardan günümüze dek olan durumu açıklanmıştır.

İlk bölümdeki tarihçenin anlatıldığı teorik bölümünden sonra ikinci ve üçüncü bölümlerde çocuk edebiyatı ürünlerinin temel dil becerileri ile ilişkisi incelenmiştir. İkinci bölüm Dr. Halil Erdem Çocuk tarafından yazılan "Dinleme ve Konuşma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı Türlerinden Yararlanma" bölümüdür. İlk olarak çocuk ve çocukluk kavramlarına değinilmiştir. Çocuğa göre hazırlanan kitaplardan bahsedilmiştir. Ardından konuşma becerisi anlatılmıştır. Okul öncesi ve okul döneminde konuşma becerisi ve dil gelişiminde çocuk edebiyatının etkisi anlatılmıştır. Bölümün devamında dinleme becerisi konu edilmiştir. Dinleme becerisinin geliştirilmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinden nasıl faydalanılacağı açıklanmıştır.

Üçüncü bölüm Dr. Hatice Coşkun'un kaleme aldığı "Okuma ve Yazma Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatı Ürünlerinden Yararlanma" bölümüdür. Bu bölümde Türkçe öğretiminde okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinden nasıl faydalanılması gerektiği açıklanmıştır. Bu amaçla etkinlik örnekleri de verilmiştir. Son olarak da Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ders kitaplarındaki metinlerden örnekler incelenmiştir.

Dördüncü bölüm "Çocuk Edebiyatı ve Okuma Alışkanlığı", Dr. Perihan Tuğba Şeker tarafından yazılmıştır. "Giriş, Erken Okuryazarlık Kavramı, Okuma Alışkanlığı" olmak üzere üç alt başlıktan oluşur. Bu bölümde erken okuryazarlık kavramı açıklanmış ve bu konuda yapılan araştırmalar ile örneklenmiştir. Sonrasında ise okuma alışkanlığı ve çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmaktan bahsedilmiştir.

Beşinci bölüm "Çocuk Edebiyatında Türler", Doç. Dr. Başak Uysal tarafından yazılmıştır. Bu bölümde "Tür Kavramı" ve "Çocuk Edebiyatında Tür" alt başlıkları ile konu açıklanmış ardından örnek olarak on bir edebî türden bahsedilmiştir.

Altıncı bölüm Doç. Dr. Osman Emin'in yazdığı "Çocuk Dergileri" bölümüdür. Bu bölümde dergilerin çocuk için eğitim ve edebiyat olarak iki açıdaki önem ve işlevi, sahip olması gereken nitelikleri ardında da dünyada ve Türkiye'deki tarihi konu edinilmiştir.

Yedinci bölüm Doç. Dr. Neslihan Karakuş tarafından yazılan "Nicelik ve Nitelik Açısından Çocuk Edebiyatı Ürünleri" bölümüdür. Ne kadar okunduğunun ne okunduğundan önemli hale geldiği günümüzde, çocuk edebiyatı eserlerinin nitelik ölçütleri açıklanmıştır. İyi çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik yönünden sahip olması gereken özellikler hakkında bir inceleme yapılmıştır. Konunun çok çeşitlendiğine, son zamanlarda fantastik çocuk kitaplarının öne çıktığına dikkat çekilmiştir ve bu konuyla ilgili bir okuma listesi hazırlanmıştır.

Eserin sekizinci bölümü "Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Kültürler Arası Eğitim Olanakları" bölümüdür. Yazarı Dr. Gülşat Bircan bu bölümde kültür ve kültürler arası yeterliliğe yönelik tanımlamalara yer vermiştir. Çok kültürlü bir dünyada, kültürler arası eğitimin çocuk edebiyatında nasıl olanaklara sahip olduğu ve nasıl geliştirilebileceği açıklanmıştır. Bölüme hâkim olan teorik kısmı destekleyecek şekilde ders içi uygulama örnekleri verilmiştir.

Dokuzuncu bölüm "Dezavantajlı Gruplar için Çocuk Edebiyatı" adıyla Dr. Şeyda Özcan ve Dr. H. Merve Altıparmak Yılmaz tarafından kaleme alınmıştır. Çeşitli sebeplerden dolayı sosyal veya ekonomik olarak dezavantajlı duruma dönüşen bireylerin çocuk edebiyatındaki yerinden bahsedilen bu bölüm çocuk edebiyatında "Engelli ve Engellilik, Sosyal Dışlanma ve Ötekileştirme, Göç ve Mültecilik, Sosyoekonomik Unsurlar" olmak üzere dört alt başlıktan oluşmuştur.

Onuncu bölüm Doç. Dr. Kemalettin Deniz'in yazdığı "Bir İyileştirici Olarak Çocuk Edebiyatı: Bibliyoterapi" adlı bölümüdür. Bu bölüm edebiyatın "yol gösterici, yol arkadaşı" niteliğinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. İlk iki alt başlık "Bibliyoterapi" ve "Dünyada ve Türkiye'de

Bibliyoterapi” bölümlerinde kavram açıklanmıştır. “Gelişimsel Bibliyoterapi Uygulama Aşamaları” alt başlığında uygulama süreçleri hakkında bilgiler verilmiş “Türkçe Eğitimi ve Bibliyoterapi” başlığında da bu kavramın Türkçe dersi öğretim programındaki yerinden bahsedilmiştir.

On birinci bölüm “Değerler Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı” Doç. Dr. Esra Nur Tiryaki tarafından yazılmıştır. Bu bölüm “Değerler Eğitimi Yaklaşımları” ve “Çocuk Edebiyatı ve Kök Değerler” olarak iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk alt başlıkta genel olarak değerler eğitiminden bahsedilmiş, devamında ikinci başlıkta MEB’in belirlediği on kök değer çocuk edebiyatı çerçevesinde örnekler üzerinden açıklanmıştır.

On ikinci bölüm “Dijital Çağda Çocuk ve Kitap” Doç. Dr. Aybala Çayır ve Doç. Dr. Hatice Değirmenci tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde pandemi süreciyle etkisini artıran “dijital çağ” kavramından, dijital çağın eğitim ve edebiyat bağlamında çocuklardaki yerinden bahsedilmiştir.

Eserin on üçüncü bölümü Doç. Dr. Pınar Bulut tarafından “Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Drama” başlığıyla yazılmıştır. Bu bölüm “Çocuk Edebiyatı, Yaratıcı Drama, Çocuk Edebiyatı ve Yaratıcı Drama İlişkisi” olarak üç alt başlıktan oluşur. Öncelikle ilk iki alt başlıkta kavramlar hakkında bilgi verilmiştir. Son alt başlıkta ise aralarında uygulamaya yönelik bir ilişki kurulmuştur. Yaratıcı dramada çocuk edebiyatının nasıl kullanılabileceğinden bahsedilmiş, öneriler verilmiştir. Etkinlik örnekleri paylaşılmıştır.

On dördüncü bölüm olan “11. Peronun Biletsiz Yolcuları: Göç, Çocuk, Edebiyat” Doç. Dr. Ülker Şen tarafından yazılmıştır. Bu bölüm üç alt başlıktan oluşmuştur. “Göç” başlığının altında göç olgusu nedenleri ve sonuçları ile açıklanmıştır. “Göçün Yansıma Alanı: Edebiyat” adlı ikinci başlıkta göç edebiyatından, göçmen edebiyatçılardan bahsedilmiştir. Son başlık olan “Türk Göçmen Edebiyatı: Konuk İşçi-Göçmen Edebiyatından Kültürler Arası Edebiyata” kısmında ise Türkiye kökenli olup göçten bir şekilde etkilenen veya bunları anlatan eserlerden bahsedilmiştir. 11. Peron ifadesi Almanya’ya giden ilk işçi kafilesinin durağını, biletsiz yolcular ise çocukları işaret eder. Bu bölümde de Almanya başta olmak üzere Avrupa ülkelerine yapılan işçi göçünün etkisiyle ortaya çıkan işçi edebiyatı, göçmen edebiyatı, kültürler arası edebiyat incelenmiştir. Son alt başlığın içinde “Eserlerde Göçmen Çocuk” ve “Çocuk İçin Eserler” bölümleriyle Türk göçmen edebiyatının çocuk ile ilişkisine de değinilmiş.

On beşinci ve son bölüm olan “Çocukluktan Yetişkinliğe Geçiş: Gençlik Edebiyatı” bölümü Prof. Dr. Hikmet Asutay tarafından kaleme alınmıştır. “1. Giriş”, “2. Ergenlik Dönemi Kavram Açıklaması”, “3. Ergen Edebiyatı ve Ergen Roman”, “4. Türk Yazınında Ergen Roman” olmak üzere dört alt başlıkta incelenmiştir. Ergenlik ve ergen romanı kavramları açıklandıktan sonra ergen romanın tarihçesi hakkında genişçe bilgi verilmiştir. Bu bölümde çocuk ve gençlik edebiyatının içerik ve işlevsellik açısından farklılığı açıklanmıştır.

Bu eser çocuk edebiyatını farklı boyutlarıyla ele almasıyla benzer çalışmalardan ayrılan bir hâle gelmiştir. Çocukların hayatının içinde yer almasına hatta bazılarının hayatının bu şekilde

olmasına rağmen edebiyatta çok görülmeyen dezavantajlık, göçmenlik, ergenlik sorunları gibi kaçınılan kavramlara bölümler ayrılmıştır. Bu sayede okuyucuların farkındalığını arttırarak çocuk edebiyatında hayatın zorluklarından da bahsedilmiştir. Hazırlık soruları ve liste önerileri ile de okuyucuyu edilgen konumdan etken bir duruma geçiren başarılı bir eser hâline gelmiştir. Bu listeler daha fazla bilgi edinmek ve farklı bakış açıları sunabilmek adına okuyuculara faydalı bir ek kaynak olmuştur.

“Çocuk Edebiyatı” kitabı çocuk edebiyatı alanında çalışan ve bu alana ilgi duyan birçok kesim için faydalı niteliktedir. Öncelikle, öğretmenler ve öğretmen adayları, çocuk edebiyatının farklı boyutları hakkında bilgi edinerek öğrencilerine daha iyi rehberlik edebilirler. Ayrıca, çocuk edebiyatı alanı üzerine araştırma yapan akademisyenler için de eser; yeni bir bakış açısı sunarak, literatürdeki boşlukları doldurma ve yeni araştırmalar yapma fırsatı sunabilir. Kitapta ele alınan konular, çocukların gerçek hayatındaki zorlukları yansıttığı için, psikologlar ve sosyologlar gibi diğer disiplinlerden de ilgi görebilir. Ayrıca, kitapta yer alan örnekler, çocuk edebiyatı yazarları ve çizer sanatçılar için de ilham kaynağı olabilir. Sonuç olarak, bu eser, çocuk edebiyatı alanına ilgi duyan öğretmen ve öğretmen adayları, çocuk edebiyatı alanı üzerine araştırma yapan akademisyenler ve diğer disiplinlerden uzmanlar için faydalı bir kaynak niteliğindedir.

Kaynakça

Tiryaki, E. N.; Uysal, B. (Ed.) (2020). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Nobel. ISBN: 978-625-406-944-4

<https://www.nobelyayin.com/cocuk-edebiyati-16921.html>